

# גשם של נייר

## מתקפת החינמונים

**משנים דעות**

ב"דיעות אחרונות" מתעדכנים

**חברים מספרים**

ב"מעריב" נפרדים מאמנון דנקנר

**משחק מכור**

התקשורת בפרשת זדורוב

רפי מן  
על  
רופרט מרדוק

שהם סמיט  
על  
איציק הליצן

כרמית גיא  
על רשות  
השידור

חנוך מרמרי  
על  
ישראל היום

נחום ברנע  
על עיתונות  
ופטריוטיזם



# מה שלא עולה

אל תקבל מתנות מאנשים זרים, מזהירה כל אם עבריה את ילדיה בדרך לגן. מה שלא עולה כלום לא שווה כלום. אין פלא, לכן, שפתחתי את הגיליון הראשון של "ישראל היום", אחר משלושת החינמונים שיוצאים בישראל, בחשש מסויים. הפכתי את העמוד הראשון, קראתי את מאמרו של העורך, עמוס רגב, ומייד נרגעתי. "הציבור הישראלי", הוא כותב "ראוי לעתונות טובה יותר, עתונות אחרת". העיתון החדש לא יהיה רק המשובח בחינמונים; הוא יהיה המשובח באמצעי התקשורת בישראל. "האג'נדה שלנו היא אחת", כתב העורך. "לומר את האמת". נגנבתי.

ואז חזרתי אל הכותרת הראשית. "פרסום ראשון: התוכנית למלחמה בשחיתות", אמרה הכותרת. היריעה, מאת עדנה אדטו, סיפרה על הצעה מפורטת, בת 13 עמודים, שעומד להגיש החשב הכללי ירון זליכה. "מלחמת בני אור בבני חושך", ועקדן מרגלית, הוגה הרעות של העיתון.

היריעה הזכירה לי במעומעם משהו שכבר קראתי. ב-21 בפברואר השנה פירסם גידי וייץ ב"הארץ" ראיון מחמיא עם החשב הכללי. וייץ סיפר כי "באחרונה סיים זליכה לחבר תוכנית למלחמה בשחיתות, שאותה הוא מתכוון להגיש לשר האוצר". בהמשך פירט וייץ את עיקרי התוכנית.

מקץ שלושה שבועות, ב-15 במאסר, הפיץ החשב הכללי את התוכנית שלו במשרד האוצר, על נייר בן 13 עמודים. ארבעה חצי חודשים עברו בשקט. בבוקר ה-30 ביולי הופיע הגיליון הראשון של "ישראל היום" עם הסקופ הממוחזר על התוכנית. בהמשך אותו יום הפיץ החשב הכללי את הגייר שלו שוב. אותו נייר, מילה במילה, רק התאריך השתנה ומספר הרישום.

פספוסים כאלה קורים לכולנו. אנחנו כליכר רוצים לנפנף בפרסום ראשון, שלעיתים קרובות אנחנו מתפשרים על שני. ושלישי. ורביעי. אנחנו פתאים בידי מקורותינו, בעיקר בידי מקורות שיש לנו אינטרס לתמוך בהם.

מה שמביך כאן הוא היומרה. "ישראל" ומטרו" הם חינמונים סטנדרטיים: מה שאתה רואה הוא מה שיש. "ישראל היום" מתחזה למשהו אחר.

ויש לו אג'נדה. לאג'נדה שלו קוראים נתניהו. בפריימריס של הליכוד יצאה האג'נדה מהארון. "הליכודניקים נקראים היום אל הקלפיות", אמרה הכותרת הראשית של העיתון ביום ההצבעה. "לצ" רוב את הניצחון בתודעה", ועק גונן גינת, הוגה דעות מס' 2. למחרת בישרה הכותרת הראשית ש"נתניהו לקח בגדול", ובפנים, על שני עמודים: "נתניהו לקח בהליכה". פגשתי את נתניהו באותו יום. הוא היה מוטרד. אפילו הוא לא חשב שלקח את ההצבעה בהליכה.

יום היציאה של "ישראל היום" מהארון של נתניהו הוליד אנחת-ירווחה בעיתונים הוותיקים. אולי השד לא נורא כליכר. מדובר בעלון בחירות, כמתנה שנתן הבעלים, אילהיהמורים שלדון אדלסון, לנתניהו, ירדו ובן-חסותו. התועלת שיביא העיתון לנתניהו מוגבלת, ומוגבל גם הנוק שיביא לעיתונים הקיימים. כמה מוחות יצירתיים הרביקו לביטאון כינויים מרושעים, מ"ביביטון" ו"סמרטוטהו" ועד "דער שלדון" ו"ישראל איום".

מעניינת התייחסותם של העיתונים הוותיקים לרך הנולד. "מעריב" נלחם בו משפטית. "יריעות" התעלם. "הארץ" הירבה לעסוק בו ובבעליו, בדרך כלל בכבוד ובנימוס. לעובדה שהוא נדפס בבית-הדפוס של "הארץ" ושהוא רוכש מ"הארץ" ידיעות כלכליות, ובכך נותן לו פרנסה, אין כמוכן שום קשר לסיקור. כל קורא יודע, ש"הארץ" הוא עיתון חיובי, שמלווה בעניין כל יוזמה חדשה במדינה בכלל, ובתקשורת בפרט.

נחום ברנע

## החינמונים באים:

- 04 זכות הקיום של "ישראל היום" | חנוך מרמרי
- 06 חינמון נולד | שוקי טאוסיג ורן בנימיני
- 11 חינוך: כמה זה עולה לנו | דן כספי
- 12 ומה אומרים מפיצי העיתונים | כרמית ספיר-רויץ
- 15 בשבדיה ייסדתי את החינמון | לירן לוטקר

## טורים:

- 18 בין העיתונאי לפטריוט | נחום ברנע
- 26 על הרפורמה ברשות השידור | כרמית גיא
- 42 על תקשורת, משפט וצדק של ביכרות | ירון אזרחי
- 44 עין בינלאומית: מרדוק וה"וול סטריט ג'ורנל" | רפי מן

## כתבות:

- 20 בתקשורת הישראלית היו מעדיפים לשכוח את פרשת זדורוב | גילי דרוב-היישטיין
- 34 ב"מעריב" מתמודדים עם הווה לא פשוט | נורית קנטי
- 38 ב"ידיעות אחרונות" מתכוננים לעתיד לא ברור | תמר גוטמן
- 41 ב"אנרגי" ממציאים סטנדרטים עיתונאיים חדשים | תומר גנון ושוקי טאוסיג

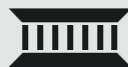
## חדורים:

- 24 קוראת לילד בשמו | שהם סמיט
- 28 השורה התחתונה | נעה ידלון, ניב חכלילי, איתמר ב"ז, שוקי טאוסיג
- 46 מסיבת עיתונאים | גבריאל שטרסמן



## הודעה לקוראי "העין השביעית"

הגיליון הבא של "העין השביעית" יופיע בסוף דצמבר. זה יהיה הגיליון המורפס האחרון של כתביהעת. בקרוב תתפרסם הודעה על מועד השקת אתר "העין השביעית" ברשת.



המכון הישראלי לדמוקרטיה

## העין השביעית

מערכת העין השביעית

## העין השביעית

ת"ד 4702 ירושלים 91046  
 טלפקס: מערכת 02-5300816  
**מנויים ומנהלה:** 02-5392888, 1-800-202222  
 כתובתנו באינטרנט: www.idi.org.il  
 דואר אלקטרוני: shukit@idi.org.il  
 דפוס: אחזה בע"מ

ISSN 0793-5781

עורך: עוזי בנימין  
 מערכת: נחום ברנע, כרמית גיא, רפי מן  
 ייעוץ: פרופ' ירון אזרחי  
 פרופ' מרדכי קרמיניצר  
 פרופ' אבי בן-בסט  
 עריכה לשונית: מיכל רוזנטל  
 רכז המערכת: שוקי טאוסיג  
 עריכה גרפית: סטודיו זה  
 איור השער: גיא מורד

# המשמעות הפוליטית והחברתית של פינוי יישובים ביש"ע

## הינתקות 2005 כמקרה מבחן

מאת יאיר שלג

### שנתיים להינתקות והשאלות עדיין מסעירות.

האם היו פגמים בתהליך קבלת ההחלטות? האם המדינה עשתה די כדי לשקם את המפונים? מה לא היה תקין מנקודת מבטה של הדמוקרטיה - דרכי המחאה של מתנגדי ההינתקות או דווקא הפעולות שנקטו גורמי אכיפת החוק? והעיקר, מה אפשר ללמוד מלקחי הינתקות 2005 לגבי תרחיש של פינוי עתידי?

מחקר זה הוא המשך למחקר קודם שראה אור באוקטובר 2003, גם הוא מאת יאיר שלג, ובו נבחנה באופן תאורטי הסוגיה של פינוי יישובים מיש"ע.



מחקר חדש

להזמנת המחקרים:

טל': 1-800-20-2222; או דוא"ל: orders@idi.org.il

מחיר מיוחד בקניית שני המחקרים.

להורדת המחקרים המלאים: www.idi.org.il



המכון הישראלי לדמוקרטיה



# גשם של נייר

"סליחה? קינמון הוא לא טעם נחות בשום עוגת באבקה. אנשים אוהבים קינמון. צריך להגיש את זה במסעדות עם מלח ופלפל..."

ג'רי סיינפלד

ישראל היום, עם סימן הקריאה שמחליף את החולץ, הוא שם קולע לטיבו של העיתון החדש. תפיסה מיושנת, הצהרת כוונות ריקה וטשטוש אסטרטגי. כזו היא אכן ישראל של היום. הנה נדרשו לו, ל"ישראל היום", שבעה ימי התאפקות עד ששובצה המלה "מוות" בכותרת הראי-שית ("בג'פאל המוות") ועוד ארבעה גליונות עד שהמלה "תופת" התמקמה בה בטבעיות (בקשר לתאונה הקטלנית שבה משאית מחצה ארבעה בני משפחה במכוניותם). רק נולדו וכבר יורים בנשק הכבד, מזריקים לקוראים שעוד לא נולדו את המינון המקסימלי. מה תהיה הכותרת כשהיו פיגועים? מיהו "ישראל היום"? האם מדובר בחינמון קומפקטי, או בשחקן חדש על המגרש שחולקים "ידיעות אחרונות" ו"מעריב"? עד השקתו רווחה ההנחה שזהו אחר מחינמוני הדור החדש שנקלט היטב באירופה ובאמריקה, אבל שלדון אדלסון, הבעלים, מיהר להודיע שהעיתון הוא עיתון לכל דבר ולא "סתם חינמון". הוא עוד יימכר בכסף, מיהר להרגיע.

דומה שהאנימאמין של גיליון מספר 1 כבר נכתב בכליכך הרבה גליונות מספר 1, שצצו בתרועה ונמוגו ברממה, עד שקשה להתייחס אליו בכובד הראש הראוי. חמשת העקרונות של העורך, עמוס רגב, כולם ראויים וכולם חלולים: "אמינות"; "שקיפות"; "הגינות"; "גילוי נאות" (לא נצטט מקורות עלומי שם...)... כותב רגב ומעלה בזיכרון את דבריו של יוסי קליין, עורך "חדשות", ב"1984). דווקא הערך "פתיחות", קיבל משמעות מקורית בגרסת רגב: "נעמיד לרשות הקוראים קו פתוח באינטרנט..."

אין טעם לשפוט את העיתון על-פי הגליונות הראשונים, וחבל לנסות לשווא לחזות את דמותו כשיחגוג את יום הולדתו החמישי, אם יזכה לכך. הרי בארצות מתפתחות כשלנו שיעור תמותת עיתונים צעירים עדיין גבוה במיוחד. המציאות מלמדת כי מה שנפתח בגל גיוסים ראוותני ובהורמת משאבים לשוק המתכווץ, יימשך בסבבי שינויים, התארגנות מחדש ומהלכי קיצוץ שאת סופם מי יחזה. הרי יותר מכל, מיליארדרים שונאים להיכשל. עם זאת, ולפחות לזמן מה, תעורר הורמת המזומנים של השחקן החדש את השוק. בינתיים וזה "הארץ" בלקוח גדול בבית-ההרפוס שלו, לקוח שאפילו קונה ממנו תמצית כלכלית. ולרגע ניעור הביקוש לעיתונאי המלה הכתובה ויש לקוות כי כמה בני מזל יזכו להצעות מפתות או להעלאות שכר כובלות - דבר שלא הכרנו מאז אוקטובר 2000.

דווקא סדר-היום הפוליטי של הבעלים החדש איננו סיבה לחשש. המציאות מלמדת כי האג'נדה של המו"ל היא לעתים קרובות נטל על כתפי העיתון. אם אדלסון אכן איש עסקים נבון, יש להניח שהוא ישתדל להצניעה. עיתון שמבקש להפקיע את הבלעדיות של "ידיעות" על הפטריוטיות העממית, יצטרך להתנער מסדר-יום בולט מדי. קשה להאמין שהעיתון החדש נוצר, כפי שטוענים, כדי לקדם את שובו של ביבי נתניהו לשלטון. ישנן דרכים פשוטות וזולות בהרבה לעשות זאת תוך שימוש בעיתונות הקיימת. הרי אם "ישראל היום" יזכה להיות שחקן משמעותי בזירת העיתונות ויוביל מועמד מסוים, יתמוך העיתון המתחרה במלוא כוחו במועמד היריב. ועל כן, מי שקונה או מקים עיתון רק כדי לייצר עמדת כוח פוליטית בציי-בוריות הישראלית, יגיע למסקנה שהרכישה לא מצדיקה את כאב הראש שסרוך בה וכדאי יותר להשקיע בנכסים מניבים ובחברות מובילות.

על-פי הצהרת הכוונות אפשר להבין, שהחינמיות של "ישראל היום" אינה בנויה על קונספט כלכלי, שיווקי או מערכתני מגובש של חינמון, כי אם כצעד ליצירת תודעה לקיומו של העיתון החדש בשוק הקשה של העיתונות המודפסת.

פרדוקסלית, דווקא כחינמון יש ל"ישראל היום" זכות קיום. ברוח העולם החדש, את החדשות שמציע "ידיעות" אפשר להציע בחינם דרך חלון המכונית. אם כך, ואם "ישראל היום" יצליח לשרוד, הוא אולי ייזכר כמי שביסס את שוק עיתוני החינם.

ניכר בו, ב"ישראל היום", החומר הגנטי של "ידיעות", ללא כל סטייה מן הנוסחה הירועה. סדר-היום הוא אותו סדר-יום והסגנון אותו סגנון. 32 עמודיו, כפי שיובאו על-ידי עמוס רגב וברוך רון, אנשי "ידיעות" מובהקים, יושבים לא רע על הפלטפורמה של החינמון. הרי הנוסחה המנצחת כבר

ארבעים שנה קובעת כי "ידיעות" זה אנחנו: קולני, שטוח, עמוס, אגרסיבי, מחוספס, אתנוצנטרי ושמרני.

אדלסון ואנשיו לא חייבים להטריד עצמם בשאלה מה תהיה השפעתם הקונספטואלית על שוק העיתונות. ברור שכישלון עסקי יותיר את בועת העיתונות המודפסת בעינה. אבל מה תחולל הצלחתם? אפשרות אחת היא פרגמנטציה של השוק, חינמונים קטנים, כפילי ידיעות, עשויים ברישול ומשפיעים פחות. אפשרות אחרת היא דחיקה החוצה של עיתון חלש כ"מעריב" ותפיסת מקומו. המאזינים העיקרי בשני המקרים הוא "ידיעות", שהקוד שלו נפרץ ומופץ מעכשיו בחינם, באריזה קומפקטית ומושקעת למדי. השאלה הגדולה היא איך "ידיעות" יגיב. האם יוציא חינמון משלו, כפי שהקים את Ynet בשעתו, כתגובה לצמיחת עיתונות הרשת? אם זה יקרה, יזווג סופית שוק עיתונות הרפוס לאזור החינם - דבר שישפיע משמעותית על עיתון שמתקיים על מכירה, כמו "הארץ".

"ישראלי", עיתון החינם שיצא לשוק לפני שנה וחצי (ומאז נטישת אדלסון את חלקו בבעלות, איבד את כוחו), וזה להישג קונספטואלי מסוים, שאותו לא הצליח לממש. למקום עבודה המוכר לי היטב החלו להגיע עובדים עם עיתון ביד. חלקם קטפו אותו בצומת מיריו של נער הפצה. אחרים קיבלו ברכבת או בתחנה המרכזית. אותם אנשים שבאו למשרד עם "ישראלי" ביד הם פלח שוק בתולי, כאלה שלא קראו עיתון כלשהו. הם קיבלו ולקחו, עלעלו וורקו, או שמרו לערב. אלה הם הקוראים החדשים. הייתי מציע את קוראי "ישראלי" אלה כקבוצת מיקוד המבשרת את כללי העולם החדש: 1. מה שחינם לוקחים. 2. מרד הנאמנות של הקורא בחינם, ממש כמו ברשת, שואף לאפס. הנאמנות היא זמנית ופסיבית, כל עוד מן החלון השני של המכונית לא נדחה ליד עיתון אחר, אולי קולני יותר.



כמעין תזכורת לכך שעיתונות החינם שלנו היא רפליקה רפה ומאוחרת לתהליכים העוברים על העיתונות המודפסת בעולם המפותח, הופיע בשוק, שבוע ימים אחרי "ישראל היום", גיליון מספר 1 של "מטרו ישראל" ("נעים מאוד, הגענו... ובאנו כדי להישאר..."). את המטרו שלנו, חינמון הלואריקוסט החדש, מוציאים לאור אלי עוזר ורודי יוסמן, כעיתון מרוכזים המתהדר בשמו של המותג העולמי "מטרו אינטרנשיונל" ושל רשת חינמוני "מטרו" הבריטית - אם כי אין, כמובן, כל קשר.

23 מיליון קוראים היום את שבעים מהדורות "מטרו אינטרנשיונל", ב"19 שפות, ב"23 מדינות באירופה ואמריקה, על 24 עמודיו. שלושה רבעים מהקוראים מתחת לגיל 49, מחציתם נשים. מהדורות "מטרו" שראות אור מקלגארי ועד סאן-פאולו, מבוסטון ועד הלסינקי, מגישות עיתון מעוצב ומסוגנן - מודל עסקי מוכח, מודל שיווקי ברייקימא ואפילו מודל עיתונאי משוכלל: איך להפיק מקסימום איכות ממספר מינימלי של מקצוענים. לא במקרה עיתון המטרו הראשון יצא בשטוקהולם ב"1995, ואין זה מקרי שהבעלים של החברה המוציאה לאור את עיתוני "20 דקות", המתחרים, הוא נורווגי. העיתונות הסקנדינבית היא יצירתית, מגוונת ועשירה מכדי להשקיע רק בתחומי ארצה. "20 דקות" נועד לאיסוף בתחנת הרכבת העירונית, ולקריאה בזמן הנסיעה הממוצע בתחבורה הציבורית באירופה, 20 דקות. ב"1999 הופץ לראשונה "מטרו" של לונדון (סרטון קידום מכירות תיאר אז איך נחטפים 25,000 העותקים שנפרקו בתחנת ווטרלו, תוך פחות מחצי שעה), ומאז יוצא "מטרו" הבריטי ב"13 הערים הגדולות בבריטניה.

עיתוני החינם העירוניים הם התגובה האבולוציונית למהפכת הרשת - לא מפני שהם טובים יותר, אלא מפני שהם קלים לייצור, זמינים, נוחים לעיכול, קריאתם מתבססת על ניצול זמן מבוזבז - ומפני שהם חלק מתרבות הגורסת שמידע שימושי וחדשות מקבלים בחינם. ישראל היא איי גלאפאגוס של האבולוציה העיתונאית, פלא דרוויניסטי, שבו המינים הישנים פיתחו, במנותק מתהליכים עולמיים, סגנון תקשורת ייחודי. ישראל גם נטולת מערך תחבורה ציבורית משוכלל, מהסוג שקיים בעיר אירופית, ורק מעט מעריה יכולות להכיל עיתון מטרופוליטני ראוי. קונספט החינם הישראלי הסתגל לשינויים הסביבתיים ומבוסס על כמה שינויים מהותיים בהשוואה למקור האירופי: ישראל כולה היא מטרופולין אחד ולכן היסוד העירוני של החינמון נחלש מאוד; נקודות הפצה הן צמתים, קניונים וריכוזי עובדים בתנועה; מי שמוציא חינמון אינו מתאפק ומבקש להפיצו אל דלתות הבתים. האם ימצא המוח הישראלי מנוי לעיתוני חינם? בניסיון עיוור לצפות את העתיד האבולוציוני של העיתונות המודפסת באי דובר העברית שלנו, אני מסתכן בתחזית של שוק מגוון ונמוך מזה שקיים היום, המבוסס על חינמונים בחמישה ימי השבוע - ומגוונים, אולי איכותיים, ובתשלום, בדוכנים או בהפצה למנויים, בסופו. דבר אחד כמעט ודאי. גם המהפכה הבאה תתבסס על אמירתה של המלכה הירועה: אם לא מחלקים באבקה שוקולד, למה שלא תאכלו באבקה קינמון? ■

## פרדוקסלית, דווקא כחינמון

יש ל"ישראל היום" זכות

קיום. ברוח העולם החדש, את

החדשות שמציע "ידיעות"

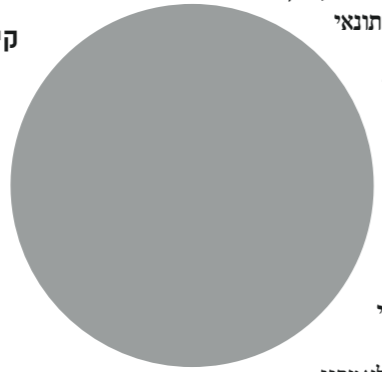
אפשר להציע בחינם דרך

חלון המכונית. אם כך,

ואם "ישראל היום" יצליח

לשרוד, הוא אולי ייזכר כמי

שביסס את שוק עיתוני החינם







גשם של נייר



האם הוא חינמון, מפלגתון, איום על היוםונים האחרים או מיזם קצר ימים? ואיפה אפשר למצוא אותו לעזאזל?

# 5 שאלות על "ישראל היום"

שוקי טאסיג

**נ**כון לזמן כתיבת שורות אלו, כשבועיים אחרי תחילת צאתו לאור, העיתון החדש "ישראל היום" מהווה נעלם גדול. לא רק בשל המוטיבציה הפוליטית השנויה במחלוקת שלו או המודל העסקי הלא ברור, אלא פשוטו כמשמעו: קשה למצוא אותו. ב־30 ביולי המתינו מאות אלפי ישראלים, או לפחות כמה כתיבי מדיה, למאות אלפי הגליונות שאמורים היו לכסות כל חלקה מרובכת בתחנות הרכבת, האוטובוס ומפתני רבייהקומות. תוחלתם נכזבה. בימים הבאים הגיעו דיווחים מקוטעים מחזית "ישראל היום": מפיץ גדול בירושלים לא שמע על העיתון, בטוקבק בבלוג התקשורת של דבורית שרגל נטען כי מישהו ראה ערימת עיתונים בעפולה, הבלוגר משה הלוי מצא את הגיליון הראשון בפח אשפה בעכו וסרק אותו לרשת. נהג מונית אחד נשבע באווני כי אביו מקבל את העיתון מדי יום ישר לפתח ביתו אשר בחולון. קולגה נחמדה השיגה לי עותק שחולק בצומת באזור תעשייה בשכונה הרדית בירושלים. עיתונאים ב"ישראל היום" רצו לעזור לי, אבל לא יכלו. "גם אני לא מקבלת את העיתון", ניחמה אותי כתבת אחת. שבועיים אחרי, ומצב ההפצה השתפר: אמנם בתחנות הרכבת העיתון

עדיין אינו מחולק, בשל בעיות משפטיות הנוגעות לבלעדיות הזכיון של "ישראלי", אולם בפיוצייה מתחת לביתי בירושלים החלו לחלק את העיתון באופן סדיר (יום כן, יום לא). אבל הפיוצניק לא ידע מהיכן מגיעים הגליונות. "זה חינם", הוא אמר, "מה יכול להיות רע?". אז זהו, שיכול להיות. כך לפחות טען "מעריב", שראג לחגוג את יום צאתו של המתחרה בבקשת צו מניעה נגד הפצתו. "מעריב" טען כי "ישראל היום" משתמש בסודות מסחריים - רשימות מנויים של "מעריב" שניתנו לאדלסון במסגרת המו"מ לרכישת "מעריב" - וכי חברת ההפצה של "ישראל היום" פורצת לבניינים של מנויי "מעריב" ומנסה לשחרר מפצים של "מעריב" למסור מפתחות לבניינים בהם דרים מנויים. ב"ישראל היום" טענו - להר"ם. העניין הסתיים לעת עתה בפשרה מזורה: ב"ישראל היום" הבטיחו לא להשתמש במידע על מנויי "מעריב". כתבים בעיתון אומרים כי ההקלטות ש"מעריב" הציגו והשושמו בטלוויזיה, ובהן נשמע מנהל ההפצה משדל לפלילים, הן עוד מימי הפיילוטים של העיתון, וש"מעריב" חיכו ליום הראשון של יציאת "ישראל היום" כדי להגיש את התלונה. אז איך באמת מופץ "ישראל היום"? בכיר בעיתון מתאר את טקטיקת ההפצה הכפולה: מדלת לדלת ובריכוזי אוכלוסייה. "בתליאביב מחולקים מחצית מהעותקים, כ־70 אלף, מדלת לדלת", הוא אומר.

ב"ירושלים, חיפה, באר־שבע וכדומה, העיתון מחולק לדלתות בשכונות ורחובות מסוימים, לפי מדרגם. חוץ מזה מחלקים בשעות הבוקר בצמתים מרכזיים. המטרה היא שתוך שלושה חודשים תהיה מאסה של עיתונים שיחולקו מדלת לדלת, לא רק בתליאביב, ושבצמתיים שעות החלוקה יוארכו ויורחבו". חלוקה מדלת לדלת ולא בריכוזי אוכלוסייה היא מהלך הנוגר את העיקר השני שעליו בנוי המודל החינמוני: הבא את הקוראים אל העיתון, ולא את העיתון אל הקוראים. הצהרתו של הבעלים של "ישראל היום", שלרון אדלסון, כי בעתיד יגבה תשלום על העיתון, נוגדת, כמובן, את העיקר הראשון.

## אבל האם "ישראל היום" הוא באמת חינמון?

בעיתונים המתחרים מקפידים בדרך־כלל לכנות את "ישראל היום" בתואר "חינמון", ולא "עיתון". לא בכדי: למלה "חינמון" יש צליל זול (וכי מה זול יותר מחינם?). אבל "חינמון" הוא לא תואר חלול, אלא שם גנרי לסוג של עיתונות מודפסת בעלת מודל עסקי ועיתונאי מובחן, פרי יאושם של מלחמת המאסף של העיתונות המודפסת במדיה החדשה ובשינויים בהרגלי צריכת התקשורת. החלוקה חנם בריכוזי אוכלוסייה היא המפתח: ויתור על הכנסה מקניית



# לא הולכים אל הלא־נודע

## רן בנימיני

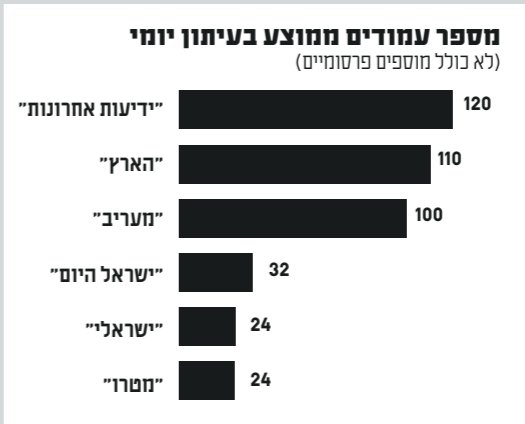
ב-30 ביולי יצא גליונו הראשון של "ישראל היום". לכאורה, כל הקמת כלי תקשורת חדש היא חגיגה, או לפחות פתח תקווה לעיתונאים בענף שרק הולך ומצטמצם עם השנים. סוף־סוף סיכוי לעבודה, או לשדרוג התנאים והשכר. אך הכוונה לסחוף עיתונאים בכירים, בעלי שם, לא התממיה. עמיתים לא ליוו את חבריהם שהלכו ל"ישראל היום" במבטי קנאה, ולא נוצר "אפקט עדר". "כש פורסם שדן מרגלית עובר ל'ישראל היום' זה בהר חלט עזר למסעות השכנוע, והם הצליחו לגייס פובליציסטים טובים", אומר עיתונאי שהעדיף לא לחצות את הקווים. "אבל ככל הנוגע לכתבים – לא ראיתי שם כתבים מהשורה הראשונה. בכל תהליך ההקמה הבחנתי שהם מציעים עבודה בעיקר לכתבים לא מוכרים – אולי מוכשרים, אבל כאלה שטרם הוכיחו את עצמם – ולא חשבתי שמ'דובר בנבחרת מנצחת, מפתה. גם 'ישראל' התחיל ברעש, וכולם רואים איפה הוא היום".

עיקר המאמצים כווננו לכיס: יותר הטבות, יותר תנאים סוציאליים, יותר כסף. הרבה יותר. לכתבים הוצעו משכורות בסכומים שנעו בין 10 אלף פים ל־15 אלף שקלים. אצל כל הכי תבים שאיתם שוחחנו מדובר בשיפור משמעותי של כמה אלפי שקלים, או אפילו הכפלת שכרם. כולם קיבלו את הרושם שכסף אינו מהווה מגבלה. אבל על אף הפיתוי רבים העדיפו את מקום עבודתם הנוכחי על פני השדר' רוג הניכר במשכורת. "תודה, אבל לא היום", אמרו. נראה שבמצבה הנוכחי של התקשורת הישראלית, סיכונים הם פריבילגיה שיש רק למעטים.

מצד שני, אסור לסגור דלתות. עובדה: כמעט אף אחד לא רצה להתראיין בשמו. "כסף הוא בהחלט פיתוי, אבל כשעל כפות המאזניים הונחו העתיד המקצועי שלי וכסף – העתיד המקצועי ניצח", אומר עיתונאי שדחה הצעת עבודה מ"ישראל היום". "הכסף הוא לא הכל. במקום שאני עובד בו אולי משלמים פחות, אבל המעמד שלו גבוה יותר". יציאתו של החינמון לאור, בתחילת חודש אוגוסט, רק חיזקה את דעתו: "לא רק שאין לי הרהורי חרטה, אלא שאני מאוד מרוצה מההחלטה שקיבלתי. למרות שעדיין מוקדם לשפוט, עושה רושם שלא מדובר בכלי תקשורת מהשורה הראשונה. בינתיים לא מתייחסים אליו ברצינות רבה: לא בציבור, לא מקבלי ההחלטות ולא בתקשורת עצמה. בפגישות עם בכירי העיתון הם הבטיחו להציב תחרות לעיתונים הגדולים והוותיקים. לפי שעה, זה אפילו לא קרוב".

עיתונאית אחרת דיברה על "קפיצת ראש לכי ריכה שהעומק שלה לא ידוע". "אני כבר לא בגיל שבו יוצאים להרפתקאות", מבהיר עיתונאי נוסף שדחה פנייה של בכירי "ישראל היום". "עשיתי בראש רשימה של יתרונות וחסרונות: מצד אחד, מקום עבודה חדש מביא עמו ריגושים חדשים, משהו שונה ולא שגרת. אני לא נכנס לנעליו של מישהו אחר, אלא בונה תחום כידעיה שאני מדור ליו. מצד שני, כבר בניתי את עצמי במקום מסודר וקבוע, ו'ישראל היום' הוא עדיין בגדר סימן־שאלה. צריך לזכור, כשערוך 2 ו־10 באר לאוויר העולם, היה מקום וצורך בעוד ערוצי טלוויזיה. לעומת זאת, היום העיתונות המודפסת רועכת. כך או כך, אני מאחל להם הצלחה".

אחד שקיבל – ורחה – הצעה מ"ישראל היום", וגם מוכן להתראיין בשמו, הוא משה נגבי, הפרשן המשפטי של קול־ישראל: "הערפתי להמשיך את עבודתי הנוכחית. אני מאמין בכל לבי בשידור הציבורי, וזה קריטי לדמוקרטיה הישראלית שיהיה



לפחות כלי תקשורת אחד שאינו תלוי באינטרסים מסחריים. אצלי חופש העיתונאי הוא בראש סדר העדיפויות, יותר מכל שיקול אחר, כולל השיקול הכלכלי. בתקופה הנוכחית אני יכול למצות את החופש שלי להגיד את כל מה שאני רוצה ברשת ב' במידה ובצורה שלא בטוח שיהיו לי בכלי תק' שורת אחר". נגבי, שכבר נכווה בעבר בהגבלות שהוטלו עליו ב"מעריב", סבור כי השיקול העיקרי שצריך להנחות את העיתונאי הוא יכולתו לממש את חופש העיתונאי: "בישראל אין כיום בעיה של חופש עיתונות. הבעיה הקריטית היא חופש העיתונאי, בעיקר מול האינטרסים הכלכליים של העיתון. עיתונאים נאלצים ליישר קו עם העמדה של המו"לים".

כל העיתונאים שרואינו לכתבה זו אמרו כי לא ידעו על הקשר בין המוציא לאור של "ישראל היום" לבין בנימין נתניהו, ואם ידוע – הרבר לא היווה שיקול בהחלטתם.

## חיי־ישראלי ועד היום. תאריכון

**ינואר 2006:** החינמון "ישראלי" יוצא לאור על־ידי שלמה בן־צבי. התכנים נלקחים בין השאר מעיתונים אחרים שבנעלות. בעיתון 16 עמודים.

**יולי 2006:** אדלסון נכנס כשותף ב"ישראלי". התחייב להשקיע עשרות מיליוני דולרים. עמוס רגב מתמנה לעורך. מצהירים על תפוצה יומית של כ־200 אלף עותקים בשתי מהדורות, כל אחת בת כ־24 עמודים.

**נובמבר 2006:** סכסוך פורץ בין בן־צבי לאדלסון, המאשים אותו בהעברת כספים מ"ישראלי" ל"מקור ראשון".

**אוקטובר 2006:** אדלסון במגעים לקניית "מעריב" מידי משפחת נמרודי.

**פברואר 2007:** "ישראלי" מצטמצם למהדורה אחת.

**אפריל 2007:** היוםון "הצופה" ממוזג לשבועון "מקור ראשון", שניהם בנעלות בן־צבי, המכריז כי יוציא את העיתון במהדורה יומית.

**פברואר 2007:** אדלסון מכריז כי הוא שוקל הקמת חינמון מתחרה ל"ישראלי", שיקרא "ישראל היום" ויופץ ב־300 אלף עותקים. עמוס רגב ואשר בהרב מיועדים להיות העורך והמנכ"ל של החינמון החדש.



עיתונאיים מובהקים כמו צבא, כלכלה או מדיניות. מבחינה יחסית, מדור התשבצים תפס כ-15 אחוזים מדפי התוכן.

"ישראלי" הוקם לפי רגם קלאסי של עיתונות 'מטרו', אומר כתב לשעבר בעיתון. "קצת לקח מעיתונים בתשלום של הקבוצה, במקרה זה 'מקור ראשון' ו'הצופה', קצת שאל מאתרי אינטרנט, וקצת ייצר בעצמו. אבל אז הגיע אדלסון והציע לבן־צבי לשרג את העיתון: להגדיל את התפוצה מ־50, 60 אלף עותקים ל־150, 200 אלף עותקים, להביא עורך רציני, להגדיל את מצבת הכתבים. בן־צבי אמר 'אוקיי', ואדלסון שם כ־11 מיליון דולר". לעיתון הגיע עמוס רגב, בוגר "ידיעות אחרונות" וסגן עורך לשעבר של "מעריב". הוא אימץ את הסגנון הטבלואידי של העיתונים שבהם התמחה – צילומים

גדולים יותר, צבעי אדום ושחור צעקניים, שימת דגש על הפוליטי הסנסציוני על פני הסנסציוני סתם. כך נוצר יצור כלאיים: חינמון דל עמודים, המתיימר לעסוק בנושאים כבדים שבמרכז סרדיהיום הציבורי. "אלא שאחרי זמן קצר הכל התפוצץ", נזכר הכתב לשעבר. אדלסון האשים את בן־צבי שהפנה כספים מהעיתון המשותף לעיתונים שבנעלותו הבלעדית, ונפתחה סאגה משפטית של תביעות הרדיות, שעדיין תלויה ועומדת. בית־המשפט השאיר את "ישראלי" בחזקתו של בן־צבי, שמנסה להמשיך ולהוציא את העיתון, אולם נאלץ לפטר עיתונאים רבים ונכון לאמצע חודש אוגוסט עדיין לא שילם את משכורות יולי. אדלסון, לאחר שנסוג מרכישת "מעריב", הודיע על הקמת עיתון חדש. אנשי "ישראלי" לשעבר, רגב, רכו הכתבים יורם אבגר ועוד, בנו את מערכת "ישראל

ידיעות אחרונות	ישראל היום	ישראלי	חטרו ישראל
עורכים בכירים	11	4	1
סה"כ עורכים	כ־100	כ־15	3
סה"כ כתבים	כ־200	כ־40	19
עורכי חדשות	כ־30	כ־10	כתבים ברוטציה ומשכתב אחד
כתבי חדשות	כ־35 (כ־15 כתבים אזוריים)	כ־20 (4 כתבים אזוריים)	11
כתבי כלכלה	כ־15	-	-
כתבי מגזין / תרבות ובידור	כ־20	אין מגזין. 4 כתבי תרבות	אין מגזין. 6 כתבי תרבות ובידור
כתבי ספורט	כ־35	7	3
כתבי מוספים	כ־70	-	-
צלמים	כ־20	1	-
היסטכות על תכנים חיצוניים	אין תכנים חיצוניים	אין כתבי כלכלה. ידיעות כלכלה מידה מוקד. חדשות החוץ כולן מסוכנויות הידיעות. שיתוף פעולה עם מגזין "אופור".	תכנים מה: גירוסלם פוסט ו"ביינס פוסט", עיתוני של אלי עזר, אחד המו"לים

הנתונים בטבלה נאספו ממקורות גלויים ופנימיים, הם בגדר השערה ונכונים לאמצע אוגוסט

## ואולי "ישראל היום" לא נועד כלל לצבור הון. אלא הון פוליטי?

הורתו של "ישראל היום", כמו של "ישראלי" בש" עתו, לוותה בהאשמות על הטיה פוליטית. בן־צבי ואד' לסון מוזהים עם הליכוד. בן־צבי היה חבר מרכז הליכוד בקבוצת "מנהיגות יהודית" של משה פייגלין. אדלסון הוא תורם ותומך ידוע של בנימין נתניהו. עיתונאי אחד הגדיר את ביבי "בן טיפוחיו של אדלסון", אחר טוען כי ביבי נהג תדיר "להבטיח" לעיתונאים שביקרו אותו כי יום אחר "אדלסון יקים לו עיתון". "הארץ" צייטט מקורבים של נתניהו בנימה דומה. קשריו של המו"ל עם פוליטיקאי בכיר שאולי יהיה (שוב) ראש ממש' לה, העובדה שכיסיו של המו"ל עמוקים יותר משל כל המו"לים בישראל גם יחד, ושכאמור, נראה כאילו רווח כלכלי לא עמד בבסיס שיקוליו בהקמת העיתון – הביאו רבים לטעון שמדובר במכשיר פוליטי לכל דבר ועניין, בדיוק כמו העיתונים המפלגתיים שהיו נפוצים כאן עד שתמורות הזמן והעיתונות המסחרית הכריעו אותם. יש גם ראיות, למשל בחירת הכותרת הראשית

**יוני 2007:**  
אדלסון שוב מתעניין ברכישת "מעריב". לאחר בדיקת נאותות הוא נסוג מהעסקה.

**יולי 2007:**  
מספר העותקים של "ישראל" יורד בכחצי, ל-90 אלף (על-פי פרסומים בעיתונות, המוכחשים על-ידי "ישראל"). מספר העמודים יורד מ-32 ל-24. העיתון מחולק רק בתחנות רכבת וקווי "אגד", ולא בצמתים ומרכזי קהל.

**יולי 2007:**  
"ישראל היום" מגייס עיתונאים. דן מרגלית מודיע שיעבור לעיתון מ"מעריב". יעקב עמידרו מצטרף כפרשן צבאי.

**יולי 2007:**  
"מעריב" תובע להוציא צו מניעה נגד "ישראל היום" בטענה שנגנבו ממנו רשימות מנויים שניתנו במהלך המו"מ לרכישת "מעריב" בין אדלסון ונמרודי.

**31 ביולי 2007:**  
"מעריב" מגיש תלונה במשטרה נגד "ישראל היום" בטענה כי חברת ההפצה של "ישראל היום" פורצת לבניינים של מנויי "מעריב" ומנסה לשחד מפיצים של "מעריב".

**5 באוגוסט 2007:**  
יוצא לאור הגיליון הראשון של "מטרו ישראל", החינמון החדש של אלי עוזר ודודי ויסמן. העיתון מודפס בבית-הדפוס של הראשון, משתמש בתכנים מעיתוניו ("ג'רוסלם פוסט" ו"ביזנס פוסט", ו"אנשים" שבבעלות משותפת עם ויסמן) ומופץ בעסקיו של השני: תחנות הדלק "דור-אלון", רשתות הסופרמרקטים "הריבוע הכחול" ו"AMPM". בעיתון 24 עמודים והוא מודפס לוברי בעלויו ב-2007 אלף עותקים.



**30 ביולי 2007:**  
יוצא לאור הגיליון הראשון של "ישראל היום". מופץ בכ-150 אלף עותקים.

של הגיליון הראשון: יוזמה "למאבק בשחיתות" של מקורבו של נתניהו, ירון זליכה; או הסיקור המוגבר והאוהד של ריצתו של נתניהו לראשות הליכוד. ב"ישראל היום" מכחישים את הדברים: "כחלק מהמלחמה העסקית, מפיצים על המתחרה שהוא 'עיתון של ביבי'", טוען כתב ב"ישראל היום". "אני לא נתקלתי באף הוראה או הכוונה מגבוה, דברים שכן נתקלתי בהם בעיתונים אחרים. כשארלסון דיבר עם כולנו במערכת, שאלו אותו על כך במפורש, והוא אמר במפורש: 'אנחנו לא עיתון של אף אחד'. הוא אמר שהוא רוצה עיתון שהולך לנצח ולהביא סיפורים טובים, ושהסיבה שהוא הקים את העיתון היא שהוא ראה שאין עיתונות טובה בארץ, רק עיתונים כמו 'דיעות' ו'מעריב'".

**הוא בכלל יודע לקרוא עברית?**  
אני חושב שמתרגמים לו. "שטויות", אומר כתב אחר, "אין לו שום עניין לפגוע ב'דיעות' או ב'מעריב', והוא לא אמר שהם עיתונים גרועים. הוא בסך-הכל יהודי זקן וטוב, שרוצה לעשות משהו ולהשפיע במדינת ישראל".

## האם ב"דיעות אחרונות" צריכים לחשוש?

בגרמניה, אנגליה וארה"ב, החינמונים הביאו את המו"לים הוותיקים לפתוח עיתוני חינוך משלהם. בארץ, "מעריב" עסוק בהישרדות, וב"דיעות אחרונות" מעדכנים לאחרונה את העיתון המודפס, מחזקים את האחיה בעיתונות המקוונת ופועלים להוצאת עיתון כלכלי נפרד וגם - חינמון, שנכתב ודובר עליו, אולם אף אחד עוד לא ראה עמוד ממנו. כשיחות שלא לייחוס טוענים בכירים בעיתון שהם כלל לא מודאגים. אצל חלק מהם, הלהט שבו נאמרים הדברים מעורר חשד כי הם מנסים לשכנע גם את עצמם. אחרי הכל, "ישראל", עיתון-לייט במקרה הטוב, עקף את אחוז החשיפה של "הארץ" הוותיק

מקסימום הוא יאכל חלק קטן מעוגת הפרסום. הם חוששים מהאופן שבו הוא עלול להיראות בעתיד, ממה שאדלסון יכול לעשות. הרי הוא היהודי העשיר בעולם, שמרוויח כל שעה מיליון דולר. לביבי, אריסון וגאידמק הם דגי רקק לידו. מווס ושוקן פוחדים מזה שהוא יכול יום אחד להחליט להדפיס עיתון עם מוספים ותוספות במיליון עותקים ולחלק אותו בחינם".

## נוה חושבים על כך בעיתון עצמו?

כתבים בעיתון מביעים אמונה ואופטימיות: "הכל נשמע ונראה מאוד רציני", "רוח צעירה וטובה", "יותר קטן, אבל באותה רמה של מקצועיות, אם לא יותר, כי יש התלהבות של להקים משהו חדש, ויש גם איוו משפחתיות שנובעת מהגודל". "זה יהיה העיתון הנפוץ במדינה", מסכמת אחת מהם. עם זאת, עיתונאים רבים שחשבו להצטרף לעיתון החדש, או שנעשתה אליהם פנייה כוז, חששו מעתידו הלא ברור (ראו מסגרת). "זה לא עיתון שיש מאחוריו קבוצת משקיעים או בעלים הבאים מעולם העיתונות. את 'ישראל היום' מחזיק על כתפיו אדם אחד - שלדון אדלסון. ברצותו יקום וברצותו ייפול", אומר מנהל מסחרי באחד היומונים. "חברים שלי שהצטרפו לעיתון קראו לי לבוא גם, אבל אני פוחד, אדלסון בן 74, מה יקרה כשהוא ימות?". כתב ב"ישראל היום" ממחר להרגיע: "לאדלסון יש חמישה בנים. זה לא עיתון בלי אבא".

יכול להיות. סבא שלי, שלמד לקרוא כשארלסון עוד לא נולד, קונה כל יום "דיעות אחרונות" כבר חמישים שנה, כסופי שבוע הוא קונה גם "מעריב", שיהיה. לאחרונה, הוא סיפר לי, מחלקים עיתון חדש, בחינם, ליד הדואר בעיר מגוריו. ואם היו מביאים לך אותו הביתה, שאלתי, היית ממשיך לקנות דיעות? "לא", הוא אמר. ■

## דן כספי

# אין ארוחות חינם



ל עיתוני החינוך השוטף את הארץ אינו מנותק משני תהליכים עיקריים העוברים על החברה הישראלית. את התהליך הראשון הובילו דווקא העיתונים הוותיקים. מו"לים, עורכים וכתבים בכירים הניפו את נס הליברליזם הכלכלי. הם הטיפו בכל הזדמנות, בכתב ובעל-פה, למען כוחות השוק, צמצום הוויסות ומעורבות הממשלה, עידוד התחרות החופשית, סגירה לרייטינג, ריבוי בלתי מבוקר של אמצעי תקשורת שבהם נהוגים חוויים אישיים ותנאי העסקה דירפנציאליים ל"כוכבים" לעומת אחרים, שרבים מהם מועסקים כ"תאילנדים" בשכר מינימום ולמטה מזה. מדורי כלכלה הפיצו את בשרות הליברליזם הכלכלי. עורכים ובעלי טורים בכירים הטיפו לפתיחת השוק לתחרות חופשית ולצמצום המעורבות הממשלתית. בתחום התקשורת הם צידרו בעקביות ב"שמים פתוחים", בריבוי של אמצעי תקשורת ולא חסכו מאמץ כדי לזרז את גסיסתו של השידור הציבורי.

המו"לים הפרטיים ניצבו בתחילת שנות התשעים בראש המאבק הציבורי להתרת בעלות צולבת על אמצעי התקשורת. הם ושותפיהם כיתתו רגליהם בפרוודורי הכנסת והטילו מורא על כל חבר כנסת שהעז להתנגד לדריסת רגלם בקבוצות שהתחרו על זכיון השידור בערוץ 2 ולביטוס תאגידי תקשורת עתירי הון ואון. כאו גם כיום, המו"לים הפרטים חולשים על השיח הציבורי ומי שמעז להתנגד להם או/ו לאינטרסים הכלכליים שלהם - אחת דינו, נידוי והשתקה. בעידן האינטרנט הולך כוחם של המו"לים הפרטיים ותש, משום שאמצעי התקשורת החדשים משמשים חלופה נאה.

באופן אירוני, פריחתם של העיתונים החדשים המופצים בחינם הינה ביטוי נוסף לחלקם של העיתונים הפרטיים במהפך ערכי בחברה הישראלית. התנגדותם של המו"לים הפרטיים לעיתוני החינוך החדשים מרופדת בחששות מפגיעה כלכלית וכרסום נוסף בהגמוניה על השיח הציבורי. "ברוני התקשורת" של תאגידי התקשורת הוותיקים הם שסימנו את ענף התקשורת כמיוזם כלכלי עבור משקיעים תאבי כוח כלכלי ופוליטי בארץ ובעולם. לולא הצליחו במשימתם, ודאי יכלו אותם חסידי הכלכלה החופשית לצפות להגנה על עסקיהם כנהוג במקומות אחרים בעולם, למשל סובסידיות ופיקוח הדוק יותר על היוזמים החדשים הנכנסים לתחום התקשורת.

התהליך השני כרוך בקורם והוא המשכו: הלא הוא התמסרות מואצת של התקשורת. מאז ומתמיד היו בישראל אמצעי תקשורת בבעלות פרטית, אך גם בהם

## גשם של נייר

נשמר האיזון בין החובה לשרת את הציבור לבין הצורך להישאר רווחי. עם ריבויים של אמצעי התקשורת והחרפת התחרות, התערער האיזון העדין לטובת התפיסה העסקית: אמצעי התקשורת נתפס כמיוזם עסקי, המשרת את בעליו ומבטיח לו רווחים. העיתון או תחנת השידור היו למכשיר פרסום הפונה לצרכנים פוטנציאליים של מוצרים ושירותים. ואם כך, מוטב לוותר על התשלום הישיר של הצרכן ולהציע לו חשיפה לאמצעי התקשורת כביכול בחינם.

ניצני ה"חינמוציה" של התקשורת לבלבו כבר במקומונים הראשונים לפני ארבעה עשורים. כמדומני עורך השבועון המוסים, מר אורי אבנרי, טבע את המונח "חינמון" כביטוי מזלזל במקומונים החדשים. מאוחר יותר הצטרפו המו"לים של היומונים הארציים ופיתחו רשתות של מקומונים המופצים בחלקם ללא תשלום. ה"חינמוציה" של תוכן התקשורת התמסדה עם ערוצי הטלוויזיה והרדיו המסחריים, ובהמשך הכתה שורש באינטרנט. מבחינה זו, העיתונים המודפסים החדשים משתלבים בנטייה הכללית של מסחור התקשורת המוצעת ללא תשלום.

באחת המסעדות המפוארות במלונות שבבעלותו של שלדון אדלסון, משלם כל סועד בממוצע 70\*60 דולר לארוחה. אין ארוחות חינם, גם בתקשורת. אם אין תשלום מייד, החשבון יוגש בהמשך. לעתים הוא יהיה גם יקר מאוד. תחושת ה"חינם" מאחות עיניים ומסממת.

צרכן התקשורת משלם בעקיפין, ועוד פעמיים: פעם אחת, כשהוא רוכש מוצר צריכה שבמחירו מגולמות הוצאות הפרסום במדיה, המגיעות לכחמישה אחוזים ממחירי מוצרים בשוק. פעם שנייה, כשהוא מסכים לוותר על כיבוד האינטרסים שלו ולשמש יעד למסרים פרסומיים, ואולי גם פוליטיים. שכן בעל המאה הוא בעל הדעה. מי שמשלם גם משפיע. תקשורת התלויה בפרסומת משתחררת בקלות מחובות כלפי הציבור לטובת בעלי הון.

לעיתוני החינוך החדשים נודעות השלכות מיידיות ומאחרות על איכותם של העשייה התקשורתית, של השיח הציבורי ובכלל של אורחות הדמוקרטיה. מעבר לכל, הופעתם וקיומם של העיתונים החדשים מאחדת את המתח בין שתי זכויות בסיסיות - זכות חופש העיתונות לעומת זכות העסקים, הרווח הכלכלי והפוליטי של בעלי העיתונים הוותיקים. ■

פרופ' דן כספי הוא ראש המחלקה לתקשורת ומרכז בורדה לתקשורת חדשנית באוניברסיטת בן-גוריון

צרכן התקשורת משלם בעקיפין, ואפילו פעמיים, בעבור החינמונים: פעם אחת, כשהוא רוכש מוצר צריכה שבמחירו מגולמות הוצאות הפרסום במדיה. פעם שנייה, כשהוא מסכים לוותר על כיבוד האינטרסים שלו ולשמש יעד למסרים פרסומיים, ואולי גם פוליטיים





גשם של נייר

# הפיץ ונפגע

נרמית ספירויז

## מפטרים אותם, שוכרים במקומם עובדי קבלן, והמצרך שהם מחלקים הולך ומאבד מערכו. מבחינתם של מפיצי העיתונים, משבר העיתונות המודפסת לא נעצר בדסק

**א**חת עשרה וחצי בלילה. שאול המפיץ עושה את דרכו אל בית-הדפוס בראשון-לציון. כמדי לילה יש לו שטיח לעשות והכת" פיים כואבות. יש לו חזרות לסדר, והבוקר שלמחרת עתיד להיות עמוס הרבה יותר: מחכה לו פתיחת נקודות חדשות, נפלו עליו חינומים, ופנצ'ר נוסף, כמו זה שקרה לו עם הנקודה באור-עקיבא, זה הרבר האחרון שחסר לו.

יקום העיתונאי שיודע מה פשר כתב החידה. אף אחד לא קם? לא מפתיע. במערך העיתונות נהוג לשכוח את קיומם של המפיצים, אלה שאלמלא יקיצות הלילה שלהם, גליונות העיתון לא היו מגיעים אל הקוראים. התחזקות האינטרנט, ריבוי ערוצי הטלוויזיה, ובכלל, המהפכה התקשורתית של השנים האחרונות - הביאו דווקא להגדלת כוחן של המחלקות המסחריות בכלי תקשורת, על חשבון המערכת המקצועית. אבל אם העיתונאים איבדו ממעמדם, מפיצי העיתונים - מקצוע לא זוהר ממילא - נדחקו אל תחתית שרשרת המזון. אחרי מוכרי המודעות, אחרי נערות הליי-אאוט, אחרי המזכירות שהיו למפיקות.

"בעבר, כשהעיתונות המודפסת היתה חזקה, המפיץ היה השריף של החברה באזור שבו עבד. לא היתה הנהלה מעליו וממילא לא היתה תרבות ניהול", אומר בכיר במערך ההפצה של עיתון גדול. "אדם אחד עבד הן כמפיץ, הן כאחראי על קידום המכירות והן כגובה. הלכות היה צריך את העיתונים והמפיץ היה מוכר לו, כך שלמעשה העיתונים נמכרו מאליהם. לא השקיעו בשיווק כי במערכות העיתונים ראו את מכירת העיתונים כדבר מובן מאליו, ובצדק רב. היום הדברים שונים לחלוטין: עבודת השיווק וקידום המכירות הופקעה מידי של המפיץ. הוא הפך לרצפת השיווק ותפקידו לסדר ולפור את העיתונים אצל הקמעונאים."

35 שנה עבד שבתאי אלאלוף (62) כמפיץ ב"מעריב". לפני שלוש שנים הונחתה עליו בשורת הפיטורים, וכיום הוא מתפרנס מעבודה כנהג מוניית. "שנים ארוכות בעליהבית היה בעצם בידים של

המפיץ", מספר אלאלוף. "הדרך היחידה של בעל-הבית לברוק את התפוצה של העיתון היתה המספרים שהמפיץ הגיש לו, והרבה פעמים זה היה בלוף אחד גדול. מחסן החזרות היה מתפוצץ מעיתונים שאחרי-כך מיחזרו אותם לנייר טואלט. בעבר הרחוק היו מצ'פרים אותנו בכתי-מלון ובמסיבות והיינו כמו אחים. עם הזמן, לא נשאר כלום חוץ מעבודה קשה".

הווי? היה ולא ישוב עוד. "אנחנו מגיעים בשעה קבועה וכל אחד מתעסק עם הקו שלו. אין לנו הרבה זמן לדבר", אומר מפיץ ותיק בעיתון גדול. "זו עבודה פיזית קשה, שכוללת סבלות והובלה. כשאתה עוסק בלהתכופף חמישים-שישים פעם בלילה כדי להרים חבילות כבדות, אין לך זמן להווי".

■ ■ ■

סיפורי הקרבות שניטשו בין מפיצי "ידיעות אחרות" נות"ל ל"מעריב" לעד יתפסו מקום של כבוד בפנתיאון מפיצי העבר: אלה הסתירו לאלה את העיתונים, עבר דות ריגול היו חלק מהשיגרה, תנועת מפיצים מתחרים תועדה, חבילות עיתונים התפוגגו שנייה אחרי שהונחו על מפתן חנות מכולת. קיוסק שהבטיח שלא ימכור את שני העיתונים ונתפס על חם - הוחרם.

"סגרנו את הנקודה הזאת", היו מכריזים המפיצים בלילה שלמחרת תוך שימוש בקוד השגור. "נקודה סגורה" היא נקודת מכירה שהתנהגות בלתי הולמת מצד בעליה הביאה לנקיטת סנקציה נגדה. אם לא שילם במועד, אם מכר עיתונים מתחרים, אם הציב את העיתונים באופן לא מספיק גלוי לעין הקונה - נענש בחרם זמני של אספקת העיתונים. מפיצי עיתון "הארץ", לעומת זאת, לא נטלו חלק במערכה שכן הפצתו הושתתה בעיקר על מנויים. שני מגורים נוספים הם נטע זר בהוויית ההפצה: המגור הערבי והחרדי. במגור הערבי, מספרם של קוראי העיתונים העבריים קטן וזניח. במגור החרדי היו בעבר כעשרה אחוזים שקראו את העיתונות הכללית, אולם בשנים האחרונות פורחת העיתונות החרדית והם הולכים ומתמעטים. במקומות שבהם יש ביקוש, גם אם דל ביותר, מקבלות נקודות המכירה את העיתון "קומפלט" - כלומר בשקית אטומה.

■ ■ ■

ובתוך כל האפרוריות שאחזה בחייהם בשנים האחרונות, פתאום מצאו את עצמם המפיצים בלב לבה של סערה עבריינית: "מעריב" התלונן כי החינמון החדש והמתוקשר "ישראל היום" נוקט שיטות פסולות להפצת גליונותיו. לטענת "מעריב", למפיצים של "ישראל היום" ניתנה הוראה לפרוץ דלתות כניסה של בניינים שבהם מחולקים עיתונים למנויי "מעריב", במטרה לחלק את "ישראל היום". "מעריב" גם הציג קלטת ובה נשמע מנכ"ל חברת ההפצה מתדרך את עובדיו כיצד לפרוץ דלתות מק'גייור סטייל - באמצעות טלכרט. "מצחק לגלות כמה עיתונאים הם



איור: גיא חורד

הכניסה של בתי המגורים: "תשחד אותו, תוציא מה" כיס 50 שקל, שיביא לך את כל הקודים. תקבל ממני חזרה את הכסף", נשמע בהקלטה מנכ"ל חברת ההפצה של "ישראל היום". סיומה של התביעה שהוגשה ביומו הראשון של "ישראל היום" בהסכם פשרה: ב"ישראל היום" התחייבו לא לעשות דילים מפוקפקים עם המפיצים של "מעריב", ולא להשתמש ברשימות של מנויי "מעריב" שהגיעו לידיהם. אבל נשאלת עדיין

תמימים. מה כלי-כך מפתיע בסיפור הטלכרט? תמה מנהל הפצה של אחד היומנים. "הרי יש לנו מפתח לכל בניין עם מנויים, וכשאנחנו נשארים מאיוושהי סיבה בלי מפתח, אנחנו מיד משתמשים בטלכרט. מה בכלל הבעיה להפוך את הצורך שנוולד מחוסר ברירה לשיטת עבודה?". לדברי "מעריב", הורו למפיצי "ישראל היום" לשרל את מפיצי "מעריב" לתת להם את קודי

השאלה: האם שכרם של מפיצי "מעריב" כה זעום עד כדי קנייתם בשטר בורד של חמישים שקלים? "מפיץ המינויים הוא כבר מזמן לא מי שזו עבודתו היחידה והבלעדית", אומר מנהל ההפצה, "הוא אחד שמחפש עבודה נוספת ללילה. שכרו נע בין 2,500 ל-3,000 שקל בחודש, כך שאין מה להתפלא. יש בריחה מהעיתונים היומיים ל"ישראל היום" והסיבה ברורה: קל לחלק אותם. אפשר להעלים חבילות מבלי שבעל-

▶ הבית יידע, כי אין שום דרך לערוך ביקורת. שיטת החלוקה שלהם גרועה כי קשה לפקח, יש פחת מאוד גדול של עיתונים והרבה לא מגיעים אל היעד ומוצאים את דרכם לפח".

סוגיית הגניבות טרם הגיעה לכדי פתרון ממשי. לצד גניבות המתרחשות בשגרה, כל התול רחוב ילחש לכם כי החופש הגדול הוא אימתם של המפיצים, החר דשים שבהם ונדליוזם הופך לתחביבם של בני-נוער משועממים. דרכי ההתמודדות שונות: פיזורם של העיתונים באריות קטנות יותר, הסתרת האריות

**סיפורי הקרבות שניטשו בין מפיצי "ידיעות אחרונות" ו"מעריב" לעד יתפסו מקום של כבוד בפנתאון מפיצי העבר:**

אלה הסתירו לאלה את העיתונים, עבודות ריגול היו חלק מהשיגרה, תנועות מפיצים מתחרים תועדה, חבילות עיתונים התפוגגו שנייה אחרי שהונחו על מפתן חנות מכולת. קיוסק שהבטיח שלא ימכור את שני העיתונים ונתפס על חם הוחרם

מתחת לגרמי מדרגות, שמירה בארגזים נעולים והסד תרת המפתח במקום הידוע רק לבעל החנות, ועוד. לכל אזור קשירה ההולמת את אופי - קשירות מהודקות לתפארת הומצאו לכבוד אזוריים גניבים, בעוד שהרופפות שמורות למקומות הרגועים יותר. אזור המרכז, אם תהיתם, מככב בראש מצעד הגניבות. מחשבה מיוחדת מוקדשת בחייו של המפיץ לזמנים ולמועדים: בשעה שבית ישראל פוקדים את השוק, המפיץ נערך לחלוקה מוקדמת של המוספים החגיגיים והחגיגיים עוד יותר - כלומר, ה"אינסטרטים" הפרסומיים. כך, בחודש יולי האחרון, נחתו על מדפי העיתונים גליונות חגיגיים של "העיר" כל העיר" במשקל שיא המוכר לנו בעיקר מעמדת הבשר בסופרמרקט: קילוגרם וחצי. "מידת הקיטורים של המפיץ עומדת ביחס ישר לגודל העיתון של אותו שבוע", מספר מנהל ההפצה של העיתון, עודד יודי. לא מפתיע כי גרסת המפיץ לבעיות המפרקים הנפוצות בקרב עדות מקפלות המצנחים, מזכירות ואנשי מחשבים, היא בעיות כתפיים וגב תחתון. גם עונת החורף דורשת היערכות, והרטיבות מאלצת תכנון מחודש של מיקום העיתונים. "אני יותר מחזאי מוסמך", צוחק המפיץ הוותיק. "מספיק לי להסתכל לשמים כדי שאוכל לדעת אם יירד גשם או לא".

הולדתו של העיתון "הרשות" בשנת 1984 סימנה את ראשית השינוי במפה התקשורתית. בתחנות הרלק לכלבו עמדות עיתונים שחולקו חנם. העיתונים עטו פני מוצר לא מחייב והחלו להיפרד מהתרמית היוקד רתית שממנה נהנו עד אותה עת. "הרשות", שהודפס בשעה אחת בלילה, גר אחריו צורך להקדים את שעות ההרפסה של עיתוני הערב. המפיצים, שעד אז הגיעו

## בחיים אין חינמים

מילון המפיצים הלא שלם

**חזרות:** גליונות עיתון שמצאו את דרכם בחזרה למחסן, מפאת ביקוש דל מהצפוי; דינם להפוך לנייר טואלט או לקרטונים, ואף מלה על הדגים.

**חינמים:** עלוני פרסומת; "אינסטרטים", בעגה המקצועית של אנשי המודעות; מוסף חגיגי בנושא "קייץ", מוסף חגיגי מאוד בנושא "שסק", מוסף חגיגי ביותר בנושא "ריסים", ואולי גם שניים

שלושה קטלוגים של מלפפונים בזול ובשמים ביוק; הסיטוג' הגדול ביותר של המפיצים, שכן האינסטרטים מעלים את משקלו של כל גיליון באופן מטרדי.

**יציאה:** סבב חלוקה; יציאה מתרחשת בימים כתיקונם פעם אחת, ובימי שישי וערבי חגים פעמיים יותר. הכל, כמובן, בהתאם לקיבולת המשאית של המפיץ.

**מספרים:** רישום נתונים לגבי אזור החלוקה; הדרך שבאמצעותה מנהל המפיץ מעקב אחרי תמורות בטריטוריה; באיזה קיוסק ידדו המכירות, היכן נעלמו גליונות לפנות בוקר, מי ביקש תוספות

בימי שישי ואיפה יש משום-מה ביקוש ל"הארץ".

**נקודות:** עמדות מכירה; פיצוציות (באזור המרכז), קיוסקים (בירושלים), מכולות (בפריפריה), מינימרקטים, רשתות וכן הלאה. כיום התהליך נהפך על ראשו, כשאנשי עסקים כמו דודי ויסמן קודם רוכשים נקודות, ורק אחר כך מקימים עיתון.

**פנצ'ר:** תקלה; דמינו מפיץ שיוצא לדרך עם המשאית. הוא עוצר בכל הנקודות (ע"ע) עד שבתום חמש שעות נסיעה הוא מגיע אל הנקודה האחרונה, שם הוא מגלה שחסרה לו חבילת עיתונים. פנצ'ר או לא פנצ'ר?

**קומפלט:** הפצה דיסקרטית; מינוח שהומצא במיוחד עבור האוכלוסייה החרדית שנפשה עדיין חשקה בעלעול ב"לאישה", "את" וכיוצאות באלה. או אז מבקש בעל הנקודה את העיתון "קומפלט" ומקבל אותו מניילן בעטיפה אטומה.

**שטיח:** צורת סידור; פריסת חבילות העיתונים בבית-הדפוס בכמעין פול, על משטח המוקצה לכל מפיץ, ועל-פי סדר תנועתו הצפויה.

# סקופים ברכבת התחתית

לירן לוטקר, שבדיה

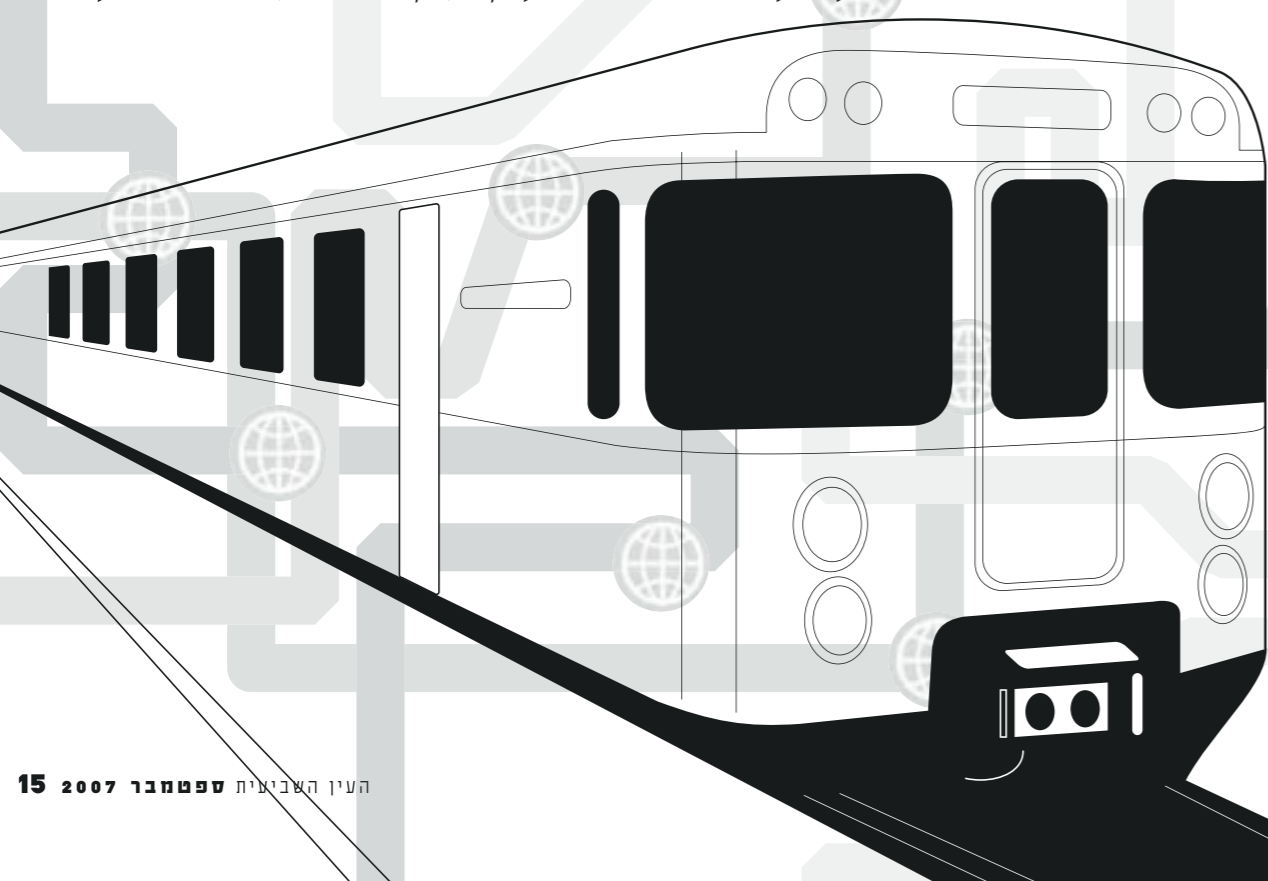
רכבת" מקומי הנחיל לתעשיית התקשורת את הרגם העסקי של חינמון, ובעולם שבו מכרסם האינטרנט בעקביות בתפוצת העיתונות המודפסת ובהכנסותיה יש רבים הרואים בו את חבל ההצלה, שיאפשר לעיתון הישן, זה של הנייר והדיו, לשרוד.

הרעיון שהגו מייסדי "מטר" היה פשוט: כיוון שההכנסה העיקרית של העיתונים - במקרים מסויימים עד 80 אחוז ממנה - מגיעה מן המפרסמים, ניתן לחסוך את ההוצאות הרבות הכרוכות במנגנוני ההפצה, בעיקר לבתי הקוראים, בגיוס מנויים, בגביית כספים ועוד, ולחלק את העיתון חנם, תחילה ל"קהל שבוי" ברכבת התחתית או באוטובוסים, ואחר-כך גם במקומות ציבוריים הומי אדם אחרים: קניונים, קמפוסים, בתי-הולים ועוד. לצד החיסכון בהוצאות ההפצה מבוסס הרגם העסקי על הגדלה בהכנסות מפרסום, שהרי לעיתון המחולק חנם ייחשפו רבים יותר מאשר קוראי העיתונים בתשלום.

את 70 המהדורות השונות של "מטר", המופיעות (נכון לאוגוסט 2007) ב-19 שפות ב-100 ערים ב-23

ה היה בוקר חורפי, 13 בפברואר 1995. בהמולת הבוקר של תחנות הרכבת התחתית בשטוקהולם קיבלו לידיהם רבבות התושבים שהיו בדרכם לעבודה או ללימודים מוצר חדש, שנראה במבט ראשון כמו עיתון רגיל. אבל היו בו כמה חידושים: הוא חולק להם בתחנות ללא תשלום, וכאשר דפדפו בו גילו שהוא נכתב ונערך בסגנון תמציתי, קליט ותכליתי, שיתאים בדיוק לפרק הזמן הקצר, כעשרים דקות בממוצע, שיחלוף עד שתיעצר הרכבת שלהם בתחנת היעד.

כאן התחיל הכל, לפני 12 שנה. כך בא לעולם "מטר", העיתון השבדי שעתיד היה בתוך שנים אחדות להפוך לאבטיפוס של רשת עולמית, ולחולל מהפכה בעולם העיתונות הכתובה. מה שהחל כ"עיתון





# מריה לונדבורג, תושבת שטוקהולם: "אני נוהגת לקחת את כל שלושת העיתונים בכל בוקר בדרך לעבודה. לוקח בערך עשר דקות לעבור על כל אחד מהם ולקרוא את הכתבות המעניינות, כך שבחצי שעה ברכבת התחתית ובאוטובוס אני מספיקה לעבור על כל השלושה"

לעיתון מוסף קצר על אירועי פנאי, תרבות וספורט הצפויים בסוף השבוע.

במקביל עושים החינמונים השכריים מאמץ למצב את עצמם לא כעלוני מודעות לקריאה עד התחנה הבאה ברכבת, כשיטת הצץ והשלך, אלא כעיתונים של ממש. המערכות העצמאיות של "מטרו" ושל "שטוקהולם סיטי", וגם זו של "פונקט אס.אה", היונקת את חומריה מ"אפטונבלארט", אינן מסתפקות בידיעות של סוכנויות הידיעות אלא עושות מאמץ להתבסס על עבודה עיתונאית של ממש ולהגיש ידיעות בלעדיות. ואכן, בשנים האחרונות חשפו החינמונים ידיעות בלעדיות שהעלו נושאים ואירועים על סדר-היום התקשורתי. כך היה, למשל, לאחר ש"מטרו" חשף כי פעילי ימין קיצוני הצליחו להוציא מרשויות החוק השבדיות רשימות מלאות של שמות בעלי תפקידים במשטרה, במשמר החופים ובשירותי ההצלה. ה"שטוקהולם סיטי", עורר עניין רב גם מצד אמצעי תקשורת אחרים, לאחר שגילה כי המשטרה אינה מבצעת בדיקות לגילוי שרידי סם ברמן של צעירות שהתלוננו שנאנסו לאחר שסוממו בפאבים באמצעות "סם אונס".

בבראז'ה העיתונאית העניקו ידיעות אלה יוקרה רבה לכתבים ולעורכים של החינמונים. ההצלחה העיתונאית, יחד עם הישגים עסקיים בלתי מבוטלים, הביאו לכך שעיתוני החינם כבר אינם נחשבים בנים חורגים של תעשיית התקשורת, אלא חלק בלתי נפרד מעולם העיתונות.

"העתיד שייך לחינמונים, וזוהי תופעה שמתרחבת באופן תמידי בכל רחבי אירופה", מסכם העורך אקמן. "העיתונים בתשלום ימשיכו ליהנות מבסיס קוראים מגוונים שרוצים תכנים איכותיים בתשלום, אך עיקר העבודה העיתונאית תיעשה בידי החינמונים".

מדעיים, שבהם מתבקשים קוראים להביע את דעתם על שאלות אקטואליות. עם זאת, נראה כי קשה להצליח לפתח נאמנות קוראים כאשר המוצר המודובר ניתן בחינם. "אני מעדיף את 'פונקט אס.אה' בגלל הנוחות - הוא קטן ונוח לקריאה במקום צפוף כמו אוטובוס או רכבת תחתית עמוסה", אומר פטר סודרמן, 35, תוכניתן. "אבל אני לא רואה אף אחד מהם כעדיף מבחינת התוכן. שלושתם משמשים אותי לאותה מטרה - להעביר את הזמן בדרך לעבודה".

למרות זאת, לא הכל ורוד במולדת החינמונים. חלק מן ההפסד השנה של הרשת הבינלאומית של "מטרו" נובע דווקא מקשיים מבית. בהודעה הרשמית של "מטרו" מצוינת שלוש סיבות לתוצאות העסקיות המאכזבות: התחרות העזה בשוק החינמונים בשבדיה, ניהול בלתי מוצלח והכנסות נמוכות ל"בוסטד", מהדורת הנדל"ן השבועית של "מטרו".

בתגובה הודיעה החברה על החלפת מרבית מנהליה בשבדיה, כמו גם על שני מהלכים שנועדו להגביר את הנתח של "מטרו" בשוק: האחד הוא ניסוי בהפצת החינמון עד לבתי הקוחרות. מדובר במהלך מורכב ויקר, שהרי מלכתחילה ביקש "מטרו" לחסוך לעצמו את העלויות הכרוכות בבניית מערכת הפצה כזו. לפי שעה אין נתונים אמניים על מידת ההיענות לשירות, ולא ברור אם השירות של "חינמון עד הבית" יוכתר בהצלחה. "מטרו", אשר בעבר ניסה להפיץ בשבתות מהירות "מטרו סוף שבוע" אך סגר אותה לאחר זמן, מנסה השנה שוב לגלות נוכחות גם בשבת, ומפיץ עיתון יומי גם ביום זה. שני מתחירו עדיין שומרים על השיטה המקובלת על חינמונים רבים בעולם, שעל-פיה מחולק העיתון רק המישה ימים בשבוע, משני עד שישי, אם כי בימי שישי מצורף

מד, לעוסים היטב. בעיני העורך אקמן החינמונים ממוצבים במקום כלשהו בין הטבלואידים לעיתוני האיכות. "התכנים שלנו רציניים יותר מהתכנים בעיתוני הערב הטבלואידיים", הוא אומר. ומה באשר לכללי האתיקה של החינמונים? "כללי האתיקה שלנו זהים לחלוטין לאלה של מערכות העיתונים הרגילים, ואנחנו מקפידים על אותם כללים נוקשים בדיוק כמוהם. מבחינה מסוימת, הכללים הללו חשובים אף יותר בשבילנו, מפני שבניגוד לעיתונים הקנויים, אנחנו צריכים להיתפס כאמינים בעיני הציבור. מספיק לפספס פעם אחת כדי שאמינות העיתון תיעלם, ואנשים לא יירצו לקרוא אותו יותר".

מריה לונדבורג, 38, אחראית תמיכת מחשוב בבורסה של שטוקהולם, מספיקה מדי בוקר לקרוא את כל החינמונים. "אני נוהגת לקחת את כל שלושת העיתונים בכל בוקר בדרך לעבודה", מספרת לונדבורג. "לוקח בערך עשר דקות לעבור על כל אחד מהם ולקרוא את הכתבות המעניינות, כך שבחצי שעה ברכבת התחתית ובאוטובוס אני מספיקה לעבור על כל השלושה".

כדי לחזק את נאמנות הקוראים ולהגביר את הקשר ההרדי עיתון-קורא מרכיבים החינמונים לאמץ מתכונות המקובלות על טבלואידיים או לקוחות מעולם האינטרנט. "שטוקהולם סיטי" מזמין את קוראיו להשתתף מדי חודש באמצעות אס.אם. אס בתחרות נושאת פרסים לבחירת "איש החודש של שטוקהולם". "מטרו" מפרסם מדי יום תצלום שהקוראים מתבקשים להעניק לו כותרת משעשעת, ושמו של הנוכח והכותרת שבוחר מתפרסמים למחרת. החינמונים כוללים מדורים של תצלומים הנשלחים עלידי הקוראים, וכמובן "סקרי דעת קהל" בלתי

ותחילה בשטוקהולם עצמה. המערכת שלנו עוברת על החדשות המקומיות, בעוד שלמדורי חדשות החוץ, הכלכלה והספורט אנחנו בדרך-כלל קונים חומרים מסוכנויות הידיעות".

קבוצת העיתונות השנייה, קבוצת "שיבסטד", הבעלים של "אפטונבלארט", השיקה באוקטובר 2006 את "פונקט אס.אה" כחינמון החדש מהמתחרים הקבוצה. כדי לברל את העיתון החדש מהמתחרים המבוטסים, מודפס החינמון בפורמט ייחודי, קטן יותר, בגודל שהוא מחצית מפורמט ה"ברלינר" (כיניו של פורמט עיתונים הגדול מטבלואיד מקובל אך קטן מברודשיט גדול עמורים). העמוד הראשון וחלקים נוספים מהחינמון עוצבו בצורה רומה ביותר ל"אפטונבלארט", ולא במקרה: במקום להקים מערכת עצמאית לחינמון החליטה קבוצת העיתונות שכל הידיעות והכתבות שיתפרסמו בו יגיעו מכתבי "אפטונבלארט", בניגוד לשני המתחרים, המחזיקים מערכת חדשות עצמאיות לחינמונים. כיום, פחות משנה לאחר ההשקה, מופץ "פונקט אס.אה" בכי 200,000 עותקים ביום.

כעיתונים המסתמכים על הכנסות מפרסום בלבד, כמות הפרסומות הממוצעת גדולה בחינמונים בהרבה ביחס לעיתונים היומיים הרגילים. ב"מטרו", כמו בשני החינמונים החדשים יותר, מוקדשים בממוצע כארבעים אחוז מעמודי העיתון למודעות, פי שניים יותר משטח המודעות בעיתונים בתשלום.

התוכן העיתונאי שבין המודעות כתוב, ערוך ומוגש בהתאם לתנאי הקריאה המקובלים של חינמון: לא עור קריאה שלווה ונינוחה בישיבה על כורסה בבית, אלא על-על הפזו תוך כדי נסיעה ברכבת או באוטובוס או בהפסקה בין שיעור לשיעור באוניברסיטה. הצורך להתאים את התכנים לקריאה מהירה יצק אל תוך החינמונים רבים ממאפייני הטבלואיד: כותרות קצרות וצעקניות, טקסטים קצרים, לא מורכבים

העולם, התחלק לפני הצטרפות "מטרו" לשני סוגי עיתונים: מצד אחד העיתונים הפופולריים, הטבלואידיים - ובראשם "אפטונבלארט" ו"אקספרסן", הנפוצים בעיתוני המדינה - שגם כאן מתאפיינים בכותרות גדולות, צעקניות ומוקצנות, ובאייטמים קצרים יחסית וקלים לקריאה. ומן הצד השני עיתוני האיכות - ובהם "דאגנס ניהטר" ו"סוונסקה דאגבלדט" - עם כותרות ענייניות וכתבות ומאמרים ארוכים ומורכבים.

בשנים הראשונות לאחר הופעת "מטרו" עקבו המו"לים של העיתונות השבדית הוותיקה כזהירות אחר החינמון ובחנו את השפעתו על השוק. לפני חמש שנים הבינו שהצירוף של עיתוני חינם והאינטרנט אכן עלול לסכן את עתידם, והם חייבים להצטרף למגמה החדשה. וכך, בשנת 2002, כתגובה לאיום שיצר החינמון, השיקה קבוצת "בונייר", אחת משתי קבוצות העיתונות הגדולות בשבדיה, שבכעלותה "אקספרסן" (עם תפוצה יומית של 400,000 עותקים) ו"דאגנס ניהטר" (350,000 עותקים), את החינמון "שטוקהולם סיטי", בפורמט הרומה מאוד לזה של "מטרו" ובשיטת חלוקה זהה. רק הצבע שונה במובלט: לצד דוכני החלוקה הירוקים ומחלקי העיתונים במדים ירוקים, בהתאם לצבע הלוגו של "מטרו", הוצבו דוכנים אדומים ומחלקי עיתונים לבושים באדום-לבן, הצבע של "שטוקהולם סיטי". הברל נוסף היה התמקדותו של "שטוקהולם סיטי" בערים הגדולות של שבדיה - שטוקהולם, גטבורג ומלמו, בעוד ש"מטרו" ראה עצמו כעיתון ארצי. חמש שנים אחרי השקתו רושם השנה החינמון החדש גידול משמעותי במספר הקוראים, המגיע ל-600 אלף איש, עם מערכת הכוללת כ-30 אנשים בסך-הכול.

"מטרו" היה שם לפנינו, מספר אולה אקמן, עורך ראשי ב"שטוקהולם סיטי". "החלטנו שיש צורך להתמקד בקהל העיתונות המקומי בערים הגדולות,

מדינות בעולם, קוראים, לפי פרסומי החברה, 23.1 מיליון בני אדם. להצלחת "מטרו" נולדו בעולם מתחרים רבים, כולל רשת בינלאומית מקבילה בשם "20 דקות" ואלפי חינמונים מקומיים, אבל "מטרו" ממשיך להתנאות בתואר שהעניק לו ספר השיאים של "גינס" - "העיתון הגלובלי הגדול בעולם". התפוצה הנרחבת וגם הגידול בהכנסות לא תמיד מבטיחים רווחים - כמחצית הראשונה של השנה הפסידה החברה 6.9 מיליון דולר - אבל ברחבי העולם יוצאים מדי חודש לאור חינמונים חדשים.

כמדינות שונות מועלים מדי פעם חששות שעיתוני החינם יצטרפו לאינטרנט בקיצור חייהם של העיתונים הישנים, אלה שנמכרים בתשלום בחנויות או למנויים. אבל לפחות בשבדיה - מדינה בת כתשעה מיליון תושבים שבה מחולקים מדי יום כמיליון עותקי חינם של "מטרו" - מתברר שהשמועות על מותה של העיתונות המודפסת היו מוקדמות מדי. בתריסר השנים שחלפו מאז לידתו של "מטרו" חל גידול בצריכה הכוללת של עיתונים, ו"מטרו", לצד שני חינמונים בולטים נוספים, הפך לחלק בלתי נפרד מבמת העיתונות.

שבדיה היתה "מעצמת עיתונות" עוד לפני כניסת החינמונים, מדינה שבה 83 אחוז מבני 18 עד 85 קוראים לפחות עיתון יומי אחד ביום, בדרך-כלל עיתונים מקומיים. החשש שליווה את המו"לים של העיתונות הוותיקה, כי החינמונים ינגסו בתפוצתם, התבררה: רוב צרכני עיתוני החינם, אשר אוספים אחד או יותר מהחינמונים בבוקר ברכם לעבודה, אינם עושים זאת על חשבון העיתון היומי הרגיל שלהם, שהם רוכשים בכסף ברוכן העיתונים או בסופרמרקט, או שהוא מגיע לבתייהם כמנויים. החינמון אינו תחליף בשבילים, אלא בעיקר אמצעי להעביר את הזמן בנסיעה לעבודה. שוק העיתונות השבדי, כמו במרבית מדינות

**אולה אוקמן, עורך ראשי ב"שטוקהולם סיטי": "כללי האתיקה שלנו זהים לחלוטין לאלה של מערכות העיתונים הרגילים. הכללים הללו חשובים אף יותר בשבילנו, מפני שבניגוד לעיתונים הקנויים, אנחנו צריכים להיתפס כאמינים בעיני הציבור. מספיק לפספס פעם אחת כדי שאמינות העיתון תיעלם, ואנשים לא יירצו לקרוא אותו יותר"**



## נחום ברנע

# עיתונאי שיש לו מדינה

זאב שישף היה איש חכם מאוד, בעל זיכרון נדיר ויכולת איסוף של קצין מודיעין משובח. אמינות המידע שהביא מציבה אותו בליגה נפרדת, מחוץ לתקשורת הישראלית כפי שהיא היום. אפשר לומר דבר דומה גם על הרצינות שלו. הוא היה איש רציני במקצוע שמאבד את רצינותו לדעת. תהליך הטרוויאליזציה שעובר על התקשורת הישראלית פסח עליו לחלוטין. הוא עסק בעיקר, הוא הזין את קוראיו במידע בעל חשיבות מרכזית בעולמם, הוא ידע לרכוש את האמון ולקבל את המידע הרגיש ביותר מכל הצדדים בסכסוך, הוא השפיע השפעה עצומה על מקבלי ההחלטות, והוא אסף אמת ודיווח אמת וניתח ופרשן אמת. מה עוד נבקש באדם שאנחנו סומכים עליו, מה עוד נבקש בעיתונאי. אבל לא על היבטים האלה בעבודתו של זאב שישף נקראתי לדבר כאן. נקראתי לדבר על תקשורת וביטחון. נדמה שבערב כזה, שבו אנחנו מכבדים את זאב ואת פועלו, זהו נושא הולם. שישף היה עיתונאי ופטריוט. אולי נכון יותר לומר, פטריוט ועיתונאי. לאורך כל הקריירה שלו הוא נע בין שני הקטבים האלה, התמודד איתם, חיפש ומצא את שכיבול הזהב שמוליך בין שניהם. ככל מדינה חופשית מתמודדים עיתונאים, שתחום הסיקור שלהם הוא הביטחון הלאומי, עם הסוגיה הזאת. היא מעסיקה במיוחד מדינות שהכוחות המזוינים שלהן פועלים בזירות לחימה. בישראל הבעיה בוערת במיוחד, משום שהלחימה קיומית וקרובה לבית. שישף, שידע על ענייני ביטחון יותר מכולנו, תמיד יותר, תמיד קודם, חי את הסוגיה הזאת יום יום, שעה שעה.

“אינני סבור כי עיתונאים זכאים להיות שופטים לאלה שמונו לפקד על מערכות ישראל”, כתב זאב שישף בהקדמה לספרו “רעידת אדמה באוקטובר”, שהיה ניסיון ראשון, כמעט מייד, לספר את סיפורה של מלחמת יום הכיפורים. שישף מספר כי ב-1972 היה משוכנע שעומדת לפי רוח מלחמה, אבל במהלך 1973 נדבק גם הוא ברוח האופטימית שנשבה מצה”ל ומנאומיו של שר הביטחון משה דיין. “בספר הזה”, כתב בהמשך, “נמנעתי ככל האפשר מלהיות שופט ולחלק ציונים. תפקיד זה יישאר בהכרח להיסטוריונים”.

■ ■ ■

ב-34 השנים שעברו מאז שזאב כתב את הדברים, הרבה השתנה כאן. ידענו מלחמות. ידענו משאים-ומתנים. ידענו נסיגות ופינויים וכשלונויות צבאיים. ידענו גם שינויים מפליגים בתפקידה של התקשורת. עיתונאים התיישבו על כיסא השופטים. חלקם התיישבו בוהירות, על קצה הכיסא. חלקם התרווחו על הכיסא ביוהרת-לב, כאילו נולדו להיות שם. האמון כלפי המערכת הצבאית, שנשבר ב-1973, התפורר לרסיסים ב-2006, במלחמת לבנון השנייה. הריילמה נותרה בעינה. איפה עובר שכיבול הזהב בין העיתונאי לפטריוט, בין הפטריוט לעיתונאי.

היא מתחילה בנקודת המוצא. האם הטיפול התקשורתי בנושאי ביטחון צריך להיות שונה מהטיפול בנושאים אחרים, מפלגות, למשל. או כלכלה, או ספורט. או, במלים אחרות, האם עיתונאי ישראלי יכול לטפל בנושאי ביטחון כאילו הוא משקיף או”ם, הילידים מצד א’ נלחמים בילידים מצד ב’ ואני מניף דגל לבן על הג’יפ הלבן שלי, מדווח ומפרשן ושופט, או אולי לא, אולי יש לו מחויבות נוספת. זאב נהג כמי שאומר, כן, יש לו מחויבות נוספת, ואני חושב שהוא צדק. המחויבות יש שני מפלסים. האחד מובן מאליו, כליכך מובן מאליו שאנחנו נוטים לשכוח אותו. כלי תקשורת בתוך עמו הוא יושב. הוא תבנית נוף מולדתו. יש לו מחויבות לקוראיו, למאזיניו, לצופיו. אלה האנשים שהקטיושות והקסאמים נופלים עליהם ועל ראשי יקיריהם. אלה האנשים שהם או יקיריהם לוחמים בשטח. אסור שהמחויבות הזאת תשפיע על סיקור העובדות, או תרכך ביקורת כלפי הממסד הפוליטי והצבאי. אבל היא משפיעה בהכרח על סדר העדיפויות. עניי עירך קודמים, אמרו אבותינו. נפגע עירך גם הם קודמים.

אם זה נשמע פרוכניציאלי, אני מתנצל. בוודאי זכור לכם הקרב הקשה שהתנהל במחנה הפליטים ג’נין בעת מבצע חומת מגן. באותם ימים פרסמה התקשורת הבינלאומית סיפורי אימים על מה שקרה שם. מיודענו סאאב עריקאת התראיין מביתו ביריחו וטען בוודאות שנהרגו 700 אזרחים פלסטינים. הסיפור הצמיח כנפיים. רולה אמין, כתבת סי.אן.אן, שידרה ברורות מהשטח. הפרסומים החרידו כמה בעלי מניות יהודים בחברת-האם של סי.אן.אן, והחברים באטלנטה החליטו לשגר משלחת בת שני בכירים לארץ, לכבות את השריפה.

הם עברו מעיתון לעיתון והסבירו ביוהרה אין קץ שסי.אן.אן הוא כלי תקשורת גלובלי, נייטרלי, שמי שדר לכל באי עולם, ללא פניות, ללא אג’נדה. כאשר ביקרו ב”ידיעות אחרונות” שאלתי אותם בנימוס, אם אתם כליכך גלובליים, כליכך נטולי אג’נדה, איך זה שלאחר הפיגועים של 11 בספטמבר התנופה במשך חודשים דגל ארצות-הברית על פני כל השידורים שלכם. מה אתה משווה, נוף בי אחר מהם.

נחה דעתי. גם סי.אן.אן הוא תבנית נוף מולדתו. אחריכך, במסדרון, ניגש אלי השני ולחש: “בינינו, אני יהודי. תבין”.

אני חושב שהבנתו.

“קשב” הוא שמה של עמותה ששמה לה למטרה לעקוב אחר ביצועי התקשורת בארץ. לפני ימים אחרים הוציא “קשב” דו”ח על התקשורת הישראלית במלחמת לבנון השנייה. ברד”ח יש טענות משכנעות למדי על התלהמותה של חלק מהתקשורת והלחץ שהפעילו עיתונאים אחרים על הממשלה להרחיב ולהאריך את המלחמה. למרבה הצער הדו”ח לא מייחס די משקל לאלמנטים נטולי זדון כמו פופוליוס, עדריות ורהב במוצרים עיתונאיים.



הדו”ח קובל בין השאר על שהתקשורת הישראלית לא הבליטה די את הדיווחים על נפגעים לבנוניים במלחמה. ברמה הטכנית אולי יש בטענה הזאת משהו. ברמה העקרונית היא מקוממת. היא מציבה כנורמה מוסרית, כנורמה אתית, כנורמה מקצועית עיתונות ללא גבולות, עיתונות ללא מולדת.

מה שמעביר אותי למפלס השני, המורכב יותר. עיתונות ופטריוטיות. האם אפשר ליישב את האחת עם האחרת. האם בישראל של 2007 אפשר ליישב את האחת עם האחרת.

התשובה לא קלה. היא לא קלה קודם כל משום שכללי המשחק השתנו. כשאני הייתי חייל בצבא היה חייץ ברור בין מי שלבש מדים ומי שלא לבש. לא היו טלפונים ולא היו אס.אם. אסים. ההורים לא העזו לשאול, קל וחומר להתערב. התקשורת היתה עיתון “במחנה”.

היום, לטוב ולרע, הצבא פתוח לכל. כל חייל שנרפק מרווח דבר ראשון לאמא, דבר שני לכרמלה מנשה. לא בטוח שיש יותר תקלות משהיו פעם, אבל בטוח שבניגוד לפעם, הן מדווחות.

אנחנו חיים בחברה שהביקורת היא לחם חוקה. הציפיות שלה גבוהות. הסבלנות קצרה. לצבא אין אותם מרווחים שהיו לו פעם. גם לא לעיתונות. בתקופת האינתיפאדה השנייה דאג

הצבא להציב כל מג”ד לפני התקשורת, כדי שיידעו האנשים בבית שהכל בסדר. המגמה הזאת התחזקה בהתנתקות. גם לממשלה וגם לצבא היה אינטרס לחשוף את המפקדים, מדרג המ”כ ומעלה, לתקשורת. זה חיזק את התמיכה הציבורית בהתנתקות, ורקן אותה מהפוליטיקה, ניקה אותה והכשיר אותה.

ואז באה מלחמת לבנון השנייה והצבא הופתע לראות, כמו שאמר לי באחת השיחות הרמטכ”ל דן חלוץ, שכל מג”ד נושא בתרמילו את מספר הטלפון של עיתונאי. זאת היתה בלא ספק המלחמה החשופה ביותר, הפרוצה ביותר, בתולדות המדינה, ואולי גם במלחמותיהן של מדינות אחרות. המידע לא הודלף. הוא זרם. הוא הגיע לא רק מהצבא אלא גם, ואולי בעיקר, מגורמים פוליטיים. הדיונים האופרטיביים בצמרת הממשלה והצבא דווחו בזמן אמיתי.

■ ■ ■

נהרות המידע האלה הם שמחה לעיתונאי, וקושי לא קטן לפטריוט. אולי הבסיס לפתרון מצוי בשני לאוים: לעולם אל תהיה יותר פטריוט מראש הממשלה שלך, שר הביטחון שלך, הרמטכ”ל שלך, הממסד הבטחוני שלך. כעיתונאי אין לך זכות למנוע מהציבור מידע שיוצא מהם. ומצד שני, לעולם אל תהיה פחות ישראלי מהקורא שלך. יש לי דוגמה קלה, אולי קלה מדי. במלחמת המפרץ הראשונה הרבו כתבים זרים לדווח על מיקום הנפילה של הסקאדים. לא היה אכפת להם שהם עוזרים לסדאם לטווח. במלחמת לבנון השנייה התקשרו כמה מעמיתינו, ודיווחו לאוויר מיקומים של נפילת קטיושות. היצר להקדים, להרשים, גבר על האחריות. זה היה מיותר. עיתונאי כמוהו כאוהד כדורגל שיושב על היצע ומייחל לניצחון של הקבוצה שלו. הוא בועט באוויר במקום השחקנים שלו. הוא צורח עליהם כשהם מחטיאים ודורש את החלפתם כשהם נכשלים. הוא עושה כמיטב יכולתו להבין מה קורה. איפה הצלחנו. למה כשלנו.

אבל הוא לא מחליף צד: אין לו שום התלבטות בשאלה איזו מהקבוצות שלו ואיזו שייכת לצד השני. והוא לא מתפרץ למגרש ותוקע גול לשער של הקבוצה שלו.

בתחילת מלחמת לבנון הראשונה יצאה קריאה מפני עיתונאי דווקא להשתיק באחת את הביקורת. הכותרת “שקט – יורים” זכורה עד היום. היא לא זכורה לטובה: במדינה כשלנו, שבה יורים כל הזמן, השתיקה היא משגה. אולי חמור מזה, היא הפקרת עמדה. היא מעילה באמון. היא נזק.

אבל יש דיבור ויש דיבור. כמו שהוכיח זאב שישף, עיתונות אמינה, אמיצה, ביקורתית, יכולה לעלות בקנה אחד עם פטריוטיות. מי שבו לפטריוטיזם סופו שהוא בו לכל, גם לעצמו. ובכלל, מעבר לשאלות של תקשורת וביטחון, בוז הוא רק כלי עבודה. הוא לא אידיאולוגיה. ■

דברים שנאמרו בכנס לזכרו של זאב שישף שנערך ב-31 ביולי באוניברסיטת תל-אביב עליידי המכון למחקרי ביטחון לאומי וביתרון עם עיתון “הארץ”, גליציה”ל דובר צה”ל

## לא רק גרעון לוי

הערת מו”ל “הארץ” עמוס שוקן לדברים שנישאו בכנס לזכרו של זאב שישף

אני רוצה לנצל את זה שאני דובר כמעט אחרון ולהגיד מלה אחת על מה שמעתי כאן: אני חושב ששמעתי הערב את ההטיות השונות של המלה “פטריוטיות”, יותר ממה ששמעתי מוזאב שישף את המלה הזאת בשנים שהיה עיתונאי ב”הארץ”. לא הכרתי אותו בכל אותן שנים, כי הוא התחיל לכתוב בימים שהייתי נער צעיר. אבל בכל זאת, הכרתי אותו מספיק שנים, ובסוגיה של הפטריוטיות של התקשורת יצא לי קצת להתעסק. אני לא שוכח את המכתבים שהייתי צריך לכתוב כשהוא שמנו בחוסר פטריוטיות בגלל כתבות של גרעון לוי, אבל אני גם זוכר את המכתבים שהייתי צריך לכתוב לקוראים כשהוא שמנו בחוסר פטריוטיות בגלל כתבות של זאב שישף ביוני 82. אני חושב שהייתי צריך לכתוב או כ-300 מכתבים לקוראי “הארץ” שהפסיקו לקנותו, או שאיימו להפסיק, בגלל “חוסר פטריוטיות”. לכן, אני חושב שגם בזה אאמץ את הגישה של זאב, שלא שמעתי ממנו את המלה הזו על הטיותיה השונות, בטח לא בתדירות מאוד גבוהה.



**מהם הקווים האדומים** בכיסוי תקשורת של פרשת רצח מזעזע? ייזום של שיחת טלפון בין אמה של הנרצחת לאשתו של החשוד ברצח? מסע לטיהור שמו של החשוד על סמך ראיות חלקיות שמעביר סנגורו? ואולי שימוש ציני באם השכולה בתוכנית בידור? פרשת תאיר ראדה כמקרה מבחן

**ז**ה הסיפור על רצח נורא. ילדה יפה בת המשיעשרה נרצחת לאור יום בבית ספר ביישוב שקט בצפון הרחוק. אחרי ימים ספורים של חקירה מאומצת מכנסת המשטרה מסיבת עיתונאים בזמן צפיית שיא, ומכריזה שמצאה את האשם במעשה: שיפוצניק שעבד בבית-הספר, עולה מחבריה-המדינות. כשנקבה המשטרה בשמו של החשוד, רומן זדורוב, מיהרו הוריה של הנרצחת להביע ספק, האמנם הוא הרוצח האמיתי? הם אף לקחו לעצמם עורכי-דין, משה מרוז ובתו שירה, למרות שאין למשפחה כל מעמד בבית-המשפט. בני משפחתה של הנרצחת, תאיר ראדה, היו כבר אז דמויות מוכרות בכל בית בישראל. במהלך ימי השבעה ביקרו בביתם צוותי שידור ועיתונאים לרוב והעבירו לצופים כל דמעה וכל מלת ביקורת נוקבת שהטיחו ההורים ככאבם הנורא במשטרה, במערכת החינוך, בראש העירייה ובמי לא. מאז מילאה התקשורת, ועדיין ממלאת, תפקיד מכריע בפרשה האיומה. הטרגדיה מתורגמת בלי קושי לכמעט טלנובלה, עם כל המרכיבים המתבקשים, והרייטינג בהתאם. הקרנבל התקשורתי הגיע לשיאו כשיחת טלפון ששודרה בערוץ 2, בין אמה של תאיר לאשת החשוד. ד"ר דנה פוגץ', ראש מרכז "נגה" לנפגעי עבירות שב"קריה האקדמית אונו", מדברת על "סיטואציה כמעט אבסורדית שנוצרה בין בני משפחת הנרצחת, שחברו לסנגורים במאבק התקשורתי. שיחת הטלפון בין אמה של תאיר ראדה לאשתו של זדורוב היא אקט שמגמתו להשפיע על דעת הציבור ואולי גם על בית-המשפט. נחצה פה קו אדום". ואתי אשר, יועצת תקשורת, לשעבר דוברת משרד המשפטים ומערכת בתי-המשפט, מאשימה את התקשורת על חלקה בייזום אירוע חדשותי מלאכותי: "אילנה ראדה משמשת ככיוול גורם מכריע בין התקשורת לבין בית-המשפט בהחלטה אם זדורוב הוא הרוצח או לא. מדובר באם שכולה שמתמודדת עם רצח בתה". כך, למשל, לטענת המשטרה סיפר זדורוב למדוכב שלו שתאיר ביקשה סיגרייה, המשפחה הודיעה מהאופן שבו הצטיירה הבת, ועזרה לתקשורת לבסס את התיזה שזדורוב אינו הרוצח. "המשפחה הגישה

עתירה לקבל את כל חומר החקירה. העתירה נדחתה", משחזרת אתי אשר. "עו"ד שפיגל נפרקליטו של זדורוב] הוא שנתן את חומר החקירה למשפחה. יצא שסנגור של נאשם ברצח חובר למשפחה נפגעת העבירה, דבר נדיר למדי. עורך-הדין מרוז ידע ליהנות מהבולטות התקשורתית ולהפיק ממנה תועלת אישית, נוסף על טובת המשפחה, ומבחינת התקשורת זה רק הגדיל את החגיגה, כי יש כתובת נוספת להדלפות". המשטרה הוצגה כמי שתפסה אדם ברחוב והלבישה עליו תיק רצח מתוך מצוקה שלה, ימים אחדים לאחר סיום הפרשה המביכה של בריחת האסיר בני סלע. המשטרה והפרקליטות, מצדן, סירבו לשתף פעולה עם התקשורת. הכתבים היו ערים למניפולציה, וקצתם מוכנים היום להודות כי כשלו בסיקור הפרשה. גיא פלג, עד לא מכבר הכתב לענייני פלילים של ערוץ 1 והיום הכתב המשפטי של חדשות ערוץ 2, אומר: "מימי לא נתקלתי במניפולציות כליכך קשות שעשו עיתונאים ואחרים על המשפחה בתקופה הזאת. זו משפחה שחרב עליה עולמה. גורמים אינטרסטיים שיחקו בפרשה משחק מכוער". ערוץ 10 הוביל את הקו ונתן במה מרכזית לרעיון הקונספירציה, והכתב שרון גל ניגח את המשטרה על עבודתה ולמעשה התמכר לרעיון הקונספירציה נגד רומן זדורוב. אך התחרות סחפה את כולם. אלי אשכנזי, כתב "הארץ" בצפון, מתאר את הטקטיקה: "דאגו לט" פטף בכל יום פרטים שיעצימו את המסתורין, הערפל והפשלה של המשטרה. ככל שהתרחקו מהמקרה, התי-חילו להתפרסם פרטים המצביעים על התנהלות בעיי-תית של התקשורת. ייתכן שהיתה פה מדיניות מכוונת של הפרקליטים בהדלפת פרטים. 'נזרוק להם את ליטרת הבשר שלהם ונעצים את תיאוריית המסתורין ואולת היד של המשטרה'. סיקור הפרשה יצא מפרופר רציות, כי אם אתה לא מציג תמונה כללית, אתה חוטא לקורא שלך". אשכנזי חווה על בשרו את מאבקי האגו בין המערכות: "למשל, לערוץ 10 היה גילוי בנוגע לכיתוב באנגלית שהיה על ידה של תאיר. כעסתי על עצמי שלא היה לי המידע הזה, והמערכת כעסה עלי. לכן עשיתי פולראפ על ערוץ 10, בלי להוסיף תוכנות משלי. פשוט נגררתי אחריהם. היו עוד פעמיים-שלוש שבהן לא היו לי זמן או מקורות משלי, לכן נאלצתי להיגרר אחרי הורם. התקשורת יצרה אווירה ציבורית שזדורוב הוא לא הרוצח". המסקנה של אשכנזי חוזרת

ליטודות העבודה: "צריך להצליב מידע, זה לא תמיד קרה". גיא פלג מוסיף ביקורת משלו: "העניין התקשורתי כאן הוא סוג של טרנד. התקשורת מפרסמת בכל יום פרסומים ומחזקת את תחושת ההמון, כאילו אדם חף מפשע יושב בכלא ומואשם ברצח. בעיני, זה בסדר שהתקשורת ספקנית, אבל הידיים כאן לא היו נקיות. הרבה עיתונאים ידעו שהמידע שמערער את התיק מגמתי ומגיע ממקורות שפלים, שמוכנים לעשות שימוש במשפחה מוכת גורל. יש כאן צביעות איומה והטיה מכוונת. כמה מהאנשים שפרסמו את העניין יודעים שמה שהם פרסמו הוא קשקוש, הם יודעים שהאמירות של משפחת ראדה הן אמירות של משפחה שחרב עליה עולמה, ועושים קמפיין על גב המשפחה והציבור". גם יוסי מזרחי, כתב חדשות ערוץ 2 בחיפה והצפון שסיקר את הפרשה, חש לא בנוח: "חורה לי, שלחלק מכלי התקשורת היה נוח לאמץ אנג'דה שרומן זדורוב הוא מסכן, ולרוץ עם זה עד הסוף. הם הפכו לבית-משפט. בתיק הזה אנחנו מדברים על עשרות קלסרים של חקירה. ואילו אתה מקבל עשרים דפי חקירה ולא יודע בדיוק את ההקשר הכללי שלהם. זו מהות הספין". ליובל לידור, ראש רסק החינוך ב"מעריב", שהיה בעת האירוע כתב העיתון בצפון, ביקורת רומה: "כתי-בים מסוימים, בעיקר בטלוויזיה, הלכו שבי אחרי מיצגי השווא. האינטרסים שהעמידו מולם פרקליטו של החשוד ופרקליט המשפחה גרמו ליצירת תמונה מעוותת. לכל כלי התקשורת ולכל הכתבים שסיקרו את רצח תאיר ראדה היה ידוע שיש למשטרה תיק על סף גיבוש והיא מחזיקה בידה שחוזר והודאה של החד-שוד. ובכל זאת הלכו שולל אחרי מיצגי שווא והפרטים הנקודתיים שיצאו מכיוונו של הנאשם ומכיוון המש-פחה. כעיתונאי יש לך בסופו של דבר אחריות אישית לבדוק את הסיפור שמנסים למכור לך. אך לאורך כל התיק היו כתבים שפרסמו דברים כמו שנתנו להם, בלי לבדוק מה מכרו להם". רובי המרשלג, כתב חדשות 10 בצפון, רואה בפרשה מעין "יום כיפור" של התקשורת: "כל אחד צריך לעשות בדיק בית. נקלענו למערבולת של ספין לייצר כמה שיותר מידע. הרעב היה גדול מדי. לפעמים הבאלאנס שנתנו לרגש של המשפחה היה גדול מדי. אחת הבעיות היתה שהמשטרה מילאה את פיה מים. הם הרימו לנו להנחתה ולא טרחו להכחיש ולנמק. נוצר ואקום גדול".

# לא מצליחים, סייסיליביים, כן צולבים



איור: תאיר שניידר

**גיא פלג, הכתב המשפטי של ערוץ 2: "מימי לא נתקלתי במניפולציות כל־כך קשות שעשו עיתונאים ואחרים על המשפחה בתקופה הזאת. זו משפחה שחרב עליה עולמה. גורמים אינטרסנטיים שיחקו בפרשה משחק מכוער"**

גיא פלג, כתב המשפטי של ערוץ 2: "מימי לא נתקלתי במניפולציות כל־כך קשות שעשו עיתונאים ואחרים על המשפחה בתקופה הזאת. זו משפחה שחרב עליה עולמה. גורמים אינטרסנטיים שיחקו בפרשה משחק מכוער"

**יובל לידור, לשעבר כתב "מעריב" בצפון:**
**"בעיתונאי יש לך בסופו של דבר אחריות אישית לבדוק את הסיפור שמנסים למכור לך. אך כתבים שפרסמו דברים כמו שנתנו להם, בלי לבדוק מה מכרו להם"**

גיא פלג, כתב המשפטי של ערוץ 2: "מימי לא נתקלתי במניפולציות כל־כך קשות שעשו עיתונאים ואחרים על המשפחה בתקופה הזאת. זו משפחה שחרב עליה עולמה. גורמים אינטרסנטיים שיחקו בפרשה משחק מכוער"

## אילנה ראדה מגיבה

גיא פלג, כתב המשפטי של ערוץ 2: "מימי לא נתקלתי במניפולציות כל־כך קשות שעשו עיתונאים ואחרים על המשפחה בתקופה הזאת. זו משפחה שחרב עליה עולמה. גורמים אינטרסנטיים שיחקו בפרשה משחק מכוער"

"לא רציתי שהמקרה הזה יירד מהכותרות. היה חשוב לי שכולם יידעו מה קרה.

"ראו הגיע היום שכביכול תפסו את הרוצה. אין אמא בעולם שקרה לה מקרה כזה ולא תהיה מלאת נחת שת־פסו את הרוצה. באותו היום בצהריים ביקשתי מהמש־טרה שיבואו אלי. רציתי לשאול את המשטרה שאלה נוקבת, לגבי ילדה שלמדה עם תאיר בכיתה ונעלמה אחרי הרצח למשך שבוע. שעתיים אחרי שהמשטרה היתה אצלי הגיעו כתבים ואמרו לי: 'את יודעת שת־פסו את הרוצח?', אמרתי: 'אני לא מאמינה. רק לפני שעתיים היו אצלי חוקרים. הם לא ערכנו אות', אבל מצד שני הלב שלי התחיל לרעוד. נכנסתי לחדרה: פחדתי שהם הלכו על שמה של הילדה שנתתי להם. מנחם הורוביץ אמר לי: 'אילנה, תיגעני. יש לי מקור מוסמך במשטרה. בשעה שש וחצי יתקשרו אליך ויזמנו אותך למועצה, ובשמונה בערב תהיה מסיבת עיתונאים גדולה'. כבר אז האסימון ירד לי. איך כלי־כך מהר כבר מסיבת עיתונאים, הלא הם צריכים לברוק את עצמם. בשש וחצי, כשהגעתי למועצה, סיפרו לי שהיו שלר־שה חשודים. 'הגענו לאחד וזה הרוצח'. לא האמנתי. איך הגעתם למסקנה הזאת? על סמך מה'. הם אמרו לי:

► הימים היו, כאמור, ימים של משבר אמון של הציבור במשטרה. ניצב־משנה בדימוס ד"ר מאיר גלבוץ, המרבה לפרשן אירועים משטרתיים, אומר: "האירוע הזה הגיע בגל של זיכויים עקב הוראות שואו. ברבים מהם היו מעורבים עולים מרוסיה. העיתונות רכבה על הגל הזה. התחושה היתה שהעיתונות הולכת נגד המשטרה והפרקליטות". אירוע מכריע בהקשר זה היה מסיבת העיתונאים הפומפוזית שערכה המשטרה בערב שבו פוענח הרצח. המשטרה יצאה בהודעה מוקדמת לעיתונות על כוונה להסיר את צו איסור הפרסום, אלא שבין ההודעה לאישור מבית־המשפט לקיום מסיבת העיתונאים נוצר פער של דקות ארוכות, וכל הערוצים מילאו אותו בספקולציות לרוב. "ההתנהלות הבעייתית של המשטרה מול התקשורת פגעה בסיקור", מסביר אלי אשכנזי. "הכתבים עמדו מול המצלמות בזמן שהיה עדיין צו איסור פרסום ונאלצו למלא שידור חי כשאסור להגיד כלום. התקשורת היתה מעין מגבר וביטאה את רגשי הציבור".

אבי אררי, דובר מחוז הצפון של המשטרה, מתאר את הלבטים של אנשי המשטרה בשבועיים שקדמו לתדריך הכתבים: "מרגע הרצח היו טלפונים מטורפים של אנשי תקשורת שעקבו אחרי התיק מקרוב. הפרשה הסעירה את כולם וורעה הרבה פחד ביישוב. הרצח תפס נפח חסר תקדים. המשטרה גזרה על עצמה שתיקה. קיבלנו החלטה שאנחנו לא מתנהלים תקשורתית בנושא, ולוואקום הזה נכנסו המשפחה ועורכי־הדין. זה מקדם אינטרסים

של פרסום. ואילו המשטרה בעמדת נחיתות בגלל השתיקה שהיא גוזרת על עצמה". הוא מוכן לגלות, שבערב התדריך "מרכיבים חקירתיים מסוימים התרחשו בזמן שהכתבים חיכו עם המידע במהירות של שמונה בערב. בינתיים התקשורת היתה בזמן שידור. זה בנה מתח מיותר".

בשיחה סגורה עם מפקד מרחב גליל במשטרה אמרו הכתבים, שאילו היה יוצא צו איסור פרסום, הדבר היה מקל על העבודה, שכן הם היו פטורים מלספק את הרעב של המערכות. מפקד המרחב השיב שהתקשורת לא מבינה עד כמה המשטרה היתה קרובה לבטל את כתבי־האישום נגד ודורוב. יובל לידור מסכים לתיאור: "המשטרה נזקקה ליותר משלושים ושש שעות להוציא צו איסור פרסום על הפרשה. זו היתה טעות טקטית, וההסברים שנתנו דוברי המשטרה לתקשורת בלילה הראשון לא היו משכנעים. גם כשהוצא צו איסור הפ־רסום, הוא לא היה גורף ומלא, מה שאיפשר לתקשורת מחול שדים של שבועיים. המשפחה, מצדה, הבינה שהתקשורת היא חלק מהסיפור ורצתה להשאיר אותו בכותרות. היא פתחה את ביתה למצלמות הטלוויזיה עשרים וארבע שעות ביממה. כשנכנס אליהם הביתה מפקד המחוז וקיבל מאילנה ראדה וזבור, המצלמות נכחו שם. זה פגע באמינות המשטרה". כאשר בסופו של דבר נתפס ודורוב, הודה ושחזר את המעשה, נדמה שהמשטרה רצה מהר מדי לתקשורת בניסיון להרגיע את הפניקה בציבור. "אבל אם אין לך מוצר מוגמר ותי פור לחלוטין, אל תצא בפסטיבל תקשורת". במשטרה הבינו שיש מולם עורכי־דין שמבינים את חשיבות

ניהול התיק בתקשורת ולא רק בבתי־משפט, אז התי־חילו בפרקליטות ובמשטרה להדליף דברים החוצה. אבל הם הגיבו באיחור והזניחו את הוירה התקשורתית בתחילה. המשטרה עם ההתנהלות התמוהה שלה מול התקשורת בתיק הזה אפשרה לה לחגוג".

גם הפרקליטות הצטרפה ליצירת הוואקום. "ידיה של הפרקליטות היו כבולות, כי יש פריטים מוכמנים בסיפור הזה", מסבירה אתי אשד, ומוסיפה ביקורת מצדה: "יכול להיות שלפרקליטות במחוז צפון אין מספיק ניסיון מול התקשורת, או שזו הטקטיקה שלהם. במקום שאין הרלפות או נתונים, התקשורת מתפרעת והולכת אחרי מה שנותן לה הצד שמגונן על החשוד. בעיקרון, כל סגנון יכול לתת פיסת מידע, שלעיתונאי אין אפשרות לברוק את אמיתותה, אבל הוא יכול להשי־תמש בכותרות כדי להשפיע על דעת הקהל".

הכתבים הפיקו לקחים. יובל לידור, למשל, סבור ש"לכתב יש אחריות להגיע לחקר האמת. היו מקרים שכתבים ידעו שהם עומדים לפרסם מידע מגמתי והלכו עליו. התקשורת אכלה בתיאבון רב את מה שנתנו לה בלי להפעיל את חוש הטעם והריח. אם יש בציבור תחושה שתפרו לזדורוב תיק, זו תוצאה של הסיקור. בתקשורת ובציבור, המשטרה והפרקליטות הפסידו, ושפיגל, מרוז וגורמים נוספים ניצחו. בסופו של דבר התקשורת צריכה להגיד: לפעמים בתיקים סקסיים לסיקור אני מפרסמת את העובדות הידועות והמוסכמות, ולא הולכת שבי אחר גורמים אינטרסנטיים שמוכרים לי סיפור. כתב טוב לא מביא זווית אחת אלא את התמונה המלאה".

גיא פלג, כתב המשפטי של ערוץ 2: "מימי לא נתקלתי במניפולציות כל־כך קשות שעשו עיתונאים ואחרים על המשפחה בתקופה הזאת. זו משפחה שחרב עליה עולמה. גורמים אינטרסנטיים שיחקו בפרשה משחק מכוער"

גיא פלג, כתב המשפטי של ערוץ 2: "מימי לא נתקלתי במניפולציות כל־כך קשות שעשו עיתונאים ואחרים על המשפחה בתקופה הזאת. זו משפחה שחרב עליה עולמה. גורמים אינטרסנטיים שיחקו בפרשה משחק מכוער"

אמיתי. התקשורת לקחה סיפור טוב שמילא להם כל יום. היא ניצלה את המצוקה שלנו ולקחה אותה למקומות רחוקים, כמו רודו טופו. זה היה השפל שבשפלים.

**מדוע הסכמת להופיע בתוכנית הבידור שלו מלכתחילה?**

זה היה לחץ אטומי. אמרו, "אנחנו רוצים שתבואי לתוכנית". אמרתי, "זה קרוב מדי. אני לא בנויה ללכת לדבר". אמרו לי, "זה נורא חשוב". הם משכנעים אותך: "חשוב שהמקרה לא יישכח". מדליקים אצלך את הנר־רות שחשובות לך. אמרתי (לאשת יחסי הציבור), "אם דודו יבטיח לעזור לי, אני אחשוב לבוא לתוכנית". רצייתי שישאיל מחשב לבן האמצעי שלי. היה לחץ. יש לו אשת יחסי ציבור. שמוליק בעלי אמר, "אולי נצליח בעזרת זה להגיע למשהו". האבסורד היה, שיום לפני התוכנית יצאה ההודעה שאתאי נרצחה בעקבות עישון סיגריה. מיד התקשרו אלינו מההפקה של דודו. אמרתי שמה שחשוב לי זה טוהר המידות של הבת שלי. בשי־מונה בבוקר של אותו יום באה אלינו היח־צנית שלו. היא אמרה: "הגעתי מאתמול, ישנתי פה בצימר. פחדו שתבטלי את התוכנית". שאלתי, "באת לשמור עלי? אם יהיה מצב שנצטרך לבטל, נבטל". היא התיישבה אצלנו בבית. יש סיטואציות של אנשים שלא רצייתי אותם בבית שלי. אבל אתה נמצא במרכז העולם, ולא נעים לך לגרש אנשים. עד שהגיע השיא מבחינתי. היא אמרה לי: "את לא תדברי עם אף אחד מהתקשורת".

## תגובות

◄ **תגובת שרון גל, כתב לענייני משטרה בהדשות ערוץ 10:** "העבודה של התקשורת היא לברוק את התביעה והמשטרה, במיוחד בתיק כזה שנראה מורכב יותר מהרגיל. אנחנו לא מכירים הרבה מקרים שמשפחה שוכרת משרד עורכי־דין וחוקר פרטי מפני שהיא הריחה משהו לא תקין. לי יש תחושה שהפרקליטות עושה כדי להציג את העניין באופן חד־צדדי. אני חושב שכאשר יש מקרה מהסוג הזה, ויש הרבה דברים בעייתיים ולא ברורים, חובתה של העיתונות לשים אותם באור הורקורים. זה מה שעשיתי. מעולם לא נקטתי עמדה אם ודורוב הוא הרוצח או לא. אני אומר שיש כאן חקירת משטרה בעייתית, ויש פה התנהלות לעתים בעייתית של הפרקליטות. לדוגמה: איך יכול להיות שהמשטרה מכנסת מסיבת עיתונאים, כשהשחזור מתבצע באותו רגע? בזמן מסיבת העיתונאים השחזור עדיין לא הסתיים.

"הפרשה מזכירה תיק רצח אחר. לפני כמה שנים נרצח אולג שייחט. המשטרה עצרה שלושה ואמרה, 'אלה הרוצחים' וניהלה משפט. רק במקרה הסאגה הזאת נעצרה בגלל אירוע ירי בצפון. כוח מג"ב הגיב, התגלה הנשק שלו ואו הבינו ששלושת הנאשמים ברצח - זה לא הם. אני הטלתי ספק כי העובדות מראות אחרת. אני לא אומר שהמקרה הזה ייגמר כמו שם, אבל זה מזכיר את אותו מקרה, כי חלק מהאלמנטים היו דומים. וזה עונה על השאלה, למה לתקשורת לחפור בתיקי חקירה. אני מצפה מגורמים כמו פרקליטות ומשטרה שיבדקו את עצמם יותר טוב. אני אומר את הדברים על סמך עשרות תיקי חקירה שראיתי בשנותי כעיתונאי.

"ברדיעבד, יכול להיות שבמקרה אחד או שניים אפשר היה להנמיך את הטון ולהדרד יותר שמדובר בסימן שאלה, שלא ייראה כאילו מדובר בעדות עובדתית. אבל אני בהחלט חושב שהיה נכון לגשת לתיק הזה ולהציב את סימני השאלה כמו שהוצבו. הלקח - בכל תיק מורכב מהסוג הזה צריך לנבור

גיא פלג, כתב המשפטי של ערוץ 2: "מימי לא נתקלתי במניפולציות כל־כך קשות שעשו עיתונאים ואחרים על המשפחה בתקופה הזאת. זו משפחה שחרב עליה עולמה. גורמים אינטרסנטיים שיחקו בפרשה משחק מכוער"

גיא פלג, כתב המשפטי של ערוץ 2: "מימי לא נתקלתי במניפולציות כל־כך קשות שעשו עיתונאים ואחרים על המשפחה בתקופה הזאת. זו משפחה שחרב עליה עולמה. גורמים אינטרסנטיים שיחקו בפרשה משחק מכוער"

בהסתמך על מה ששירה אמרה. אבל שירה מרוז לא ידעה יותר מאיתנו. לדוגמה, עניין [החשד שהרצח נעשה בידי חברין כת השטן. שרון גל אמר: "הכיתוב שנמצא הוא כיתוב של כת השטן", עוד לפני שברקו את זה. זה נראה לי מהיר מדי. זה נסחף בלי לברוק את זה ביסודיות. שרון גל עבד בשיתוף פעולה עם שירה, שירה לא קיבלה את כל החומר, אלא רק מה שהיה לה, וזה לא היה חומר מושלם.

באיזשהו שלב מרוז אמר לי: "לפעמים את ושמו־אל, מתוך כאב, לא יודעים לדבר מול תקשורת ויכולים לקלקל, ומטים את הסיפור לכיוונים אחרים לא רל־בנטיים. לכן בואו תנסו לדרת מהתקשורת. כשאנחנו נראה לנכון שתצאו לתקשורת, תדברו. בהתחלה היו כמה חודשים של שקט לי ולשמוליק. הרבה פעמים ראיתי את שירה בתקשורת, אומרת דברים שלא יכר־לתי לעמוד מאחוריהם. אמרתי, "זה לא נראה לי". הם לקחו את זה לכיוון שזדורוב הוא לא הרוצח. וכשפעם

אחת או שתיים אמרתי שזדורוב הוא הרוצח, הוא אמר לי, "אל תגידי דברים כאלה". האמון שלי בתקשורת נשבר. הגעתי למצב שאני כבר לא מאמינה להם. אני לא מאמינה להם שהם איתי כדי לעזור לי. בהתחלה חשבתי שהם רוצים לעזור לי. אנחנו אנשים פשוטים. זוג הורים שאיבדו את הילדה הכי מקסימה בעולם. יש לי חוסר אמון טוטאלי בתקשורת. חוויתי על בשרי את הניצול. התקשורת חד־צדדית. היא מסחרית ומחפשת רייטינג. ■

גיא פלג, כתב המשפטי של ערוץ 2: "מימי לא נתקלתי במניפולציות כל־כך קשות שעשו עיתונאים ואחרים על המשפחה בתקופה הזאת. זו משפחה שחרב עליה עולמה. גורמים אינטרסנטיים שיחקו בפרשה משחק מכוער"



ולוודא שעבודת המשטרה והפרקליטות נעשית בצורה הטובה ביותר. אני לא מצטער על הפרסומים, אבל חשוב לחדד שהדברים הוצגו כסימני שאלה. אני שלם עם עבודתי העיתונאית בתיק הזה ולא מתחרט על העבודה שנעשתה כאן. ביני לבין עצמי, בטון של הצגת הדברים, מבחינתי טיפטיפה להנמיך את הווליום".

◀ **תגובת דוד שפיגל, פרקליטו של רומן זדורוב:** "באשר לכיתוב על ידה של תאיר ראדה: כתב אחראי, או מישוהו שיש לו היגיון בריא יסודי, היה טורח להתקשר לעורך־הדין והיה לומד את הפרטים לאשורם. צריך לדעת לעשות את ההצלבות. כשעוסקים בדבר כזה בתקשורת, במידע שמועבר לכל העם, אני הייתי טורח להרים טלפון. "חלק מהעובדות לא נכונות, כמו המקרה של שלושת הנערים שמיהרו להסתלק מבית־הספר מיד אחרי הרצח. המשטרה אומרת שבדקה אותם ולא העלתה דבר. בחולצה שנתפסה לא נמצא דם. למה לא טרחו לברר איתו? מי שפרסם את זה היה לעצמו ברגל. אם אתה רוצה להעביר עובדות, תעביר מידע אמין. למה להלעיט את הציבור בשטויות. "העיתונאים נתונים בסדר מסוים של דיסאינפורמציה. מדובר בשלושים קלסרים עבי כרס. אפילו אני צריך לרענן את זכרוני בים הפרטים. עיתונאי שיש לו דיסאינפורמציה, יכול להיות שהוא שוגה בפרשנות כאשר הוא מפרשן חלק זעיר מההקשר כולו".

◀ **תגובת עו"ד שירה מרוז, פרקליטת משפחת ראדה:** "קיבלנו הרבה מחומר החקירה. כל הטענות שהעלינו מגובות במסמכים. זה משפט שהתנהל מעל גבי התקשורת. תיק ראדה יצר תקדים. נוצר פתח שיוכל לשמש הרבה משפחות שירצו להקים קול צעקה. אין לנו מעמד משפטי, אז איך ניצור את המעמד? מקול הצעקה. התקשרו אלינו כל הזמן. באמצעות הצעקה התקשורתית יצרנו מעמד, שבגלגולים הבאים שלו יהיה יותר קל למשפחה אחרת שתוכל לממן את זה. מבחינה תקשורתית אנחנו שמחים על החיבוק התקשורתי שקיבלנו. אף אחד מאיתנו לא מחפש להיות כוכב תקשורת. לנגד עינינו עמד המקרה הקשה של משפחת ראדה".

◀ **תגובת מנחם הורוביץ, הבתב בצפון של חדשות ערוץ 2:** "הגרסה של אילנה ראדה לאירועים היא גרסה שקרית. ביום שבו נערכה שיחת הטלפון המדוברת הייתי בביתם של אילנה ושמואל ראדה, כמו שהייתי בכל יום. סיימתי לראיין אותם, הגעתי למכונית שלי, כששמואל יצא אחרי ואמר לי שאשתו של זדורוב על קו הטלפון. אני וצוות הצילום שלי חזרנו לבית, ואילנה ראדה ביוזמתה פתחה את הספיקר בטלפון וכך הקלטתי את השיחה. לא יזמתי את השיחה. אם היא היתה מעוניינת שהשיחה לא תוקלט היא היתה יכולה לדבר בארבע עיניים. לעומת זאת, היא ביוזמתה פתחה את הספיקר בסלולרי כדי שאוכל לשמוע את הדו"ש ביניהן. אני מודה שאחרי שהבנתי שיש בידי מסמך עיתונאי נדיר ביקשתי ממנה שלא תספר לאיש.

"אולי אחד מעורכי־הדין עמד מאחורי זה, ואמר לרעייתו של זדורוב - בואי תנסי לנחם את האם השכולה, והיא עשתה זאת בהצלחה. בדיעבד יכול להיות שאפשר היה לארגן את המפגש הזה בין ההורים לצורך הדו"ש העיתונאי, כמו שזה קיים היום מדי יום במרבית כלי התקשורת. אין כזה משהו יוצא דופן. אני מודה שלא הייתי מספיק חכם כדי לזווג את הדו"שיה. זה בסך־הכל היה פוקס שלי".

◀ **תגובתו של מפיץ התוכנית של דודו טופז לא התקבלה עד לסגירת הגיליון.** ■

## שמרטפות זולה

"בייביסיטר", תוכניתו של "איציק הליצן" (משודרת בתחנת הרדיו 103FM כל שבת בין שמונה לתשע בבוקר) חוגגת בימים אלה אחת־עשרה שנות שידור

(הציטוטים מתוך תוכניות ששודרו בחודשים יולי־אוגוסט. שמות ושאר פרטים מזהים שוננו, כדי למנוע פגיעה במי שכבר נפגעו)

ההאזנה ל"בייביסיטר", תוכניתו של "איציק הליצן", הזכירה לי את פרשת המטפלות המתעללות, אלו שאלימותן נחשפה באמצעות מצלמות נסתרות שהתקינו הורים חשדניים בבתיהם. כוכור, חשיפת הפרשה באמצעי התקשורת הביאה לגל היסטריה הורית ול"ציד מטפלות" באמצעים אלקטרוניים מתקדמים. אשר ל"איציק הליצן", הוא אמנם אינו שמרטף במובנה השגור של המלה, אך תוכניתו המשודרת בבוקרי שבת משמשת, בפועל (כמו האחיות המשוכללות מן הטלוויזיה), כמעסיקי־טף. הורים שילדיהם מרותקים לתוכנית ("המרתקת" היא רק אחד משלל סופרלטיבים שהתוכנית מרעיפה על עצמה) קונים להם שעו של שקט ויותר מזה; נראה כי בין המבוגרים הרבים המאזינים לתוכנית - עם ילדיהם ונכדיהם - שורר קונסנווס בדבר היותה לא רק תוכנית בידור אלא גם "תוכנית חינוכית וערכית". "חינוכי" ו"ערכים" הינן, אכן, מלים שגורות בפיו של איציק הליצן, אלא שבינו לבין הטקסטים המושמעים בתוכנית פעורה תהום. הערך המרכזי המונחל בתוכנית נמוכה וממוסחרת זו הוא ערכו העצמי של איציק הליצן (ושל המפרסמים המעניקים לו חסות). אמנם לא נעים לבקר אדם המתגרב כ"ליצן רפואי" במחלקות אוניקולוגיות, אך ברי כי כמו הבנק "הטוב", המחלק לילדים ספרים כדי שיקראו־יצליחו, גם הליצן יודע כי "תרומה לקהילה" היא בראש ובראשונה תרומה לעסק שלך עצמך, לתדמיתו ולפרסומו.

לרגל יום הולדתה ה־11 של התוכנית הפופולרית, שני חגג לא מכבר בשידור וולגרי וקולני במיוחד, מצאתי לנכון להביא כאן, כמו שאומרים ברדיו, לקט מן הקולות שמן הראוי, לדעתי, שיעכרו את שלוותו של כל הורה המחויק בילדים ובמכשיר רדיו.

### 1. מי אוהב את איציק יותר מאיציק

- בוקר טוב! אתם בתוכנית שלי! איציק הליצן! נשיקות! חיבוקים! ונגיד בוקר טוב ליובל הבן שאומר לי באינטרנט שהוא התגעגע אלי! יובל! איך זה לצייר לי ציור כל שבוע?  
- כף.  
- גם לי. תודה תודה. חיבוק ונשיקה. ויש איתנו עוד ילד

שרוצה לספר לכם משהו. שלום עומר!  
- איך הכרנו עומר?  
- כשהייתי קטן פחדתי מליצנים בקניונים.  
- ואיך הפחד עבר לך?  
- בזכותך איציק!  
- תודה חמוד.  
- אני רוצה לברך את התוכנית המדהימה הזאת!  
- אתה אוהב את איציק הליצן?  
- ברור!

### 2. שירו של איציק הליצן (בכורה עולמית)

מי מצחיק את כולם - איציק הליצן!  
אתמול החלקתי על בננה - איציק הליצן!  
יש לי תיק עם הפתעות - איציק הליצן!  
מספר המון בדיחות - איציק הליצן!

### 3. מתנות

- רוצה מתנות יובל!  
- כן!  
- אז אל תשכח! קודם כל שים לב במה אתה זוכה! ואחרי־כך תצעק יש.  
- יש!  
- רגע. עוד לא. מוכן. היכון. עכשיו:  
- אחו מנוי משפחתי מלא בקפה "בהפוגה" שעו העיר בהרצליה!  
- יש!  
- עוד אתה מקבל הזמנה ל"צוציכף"! מה אתה אומר?  
- יש!  
- תקבל גם הזמנה משפחתית ל"קפצובה".  
- יש!  
- תספורת מתנת מטורף! - יש! - מנוי ל"אצבעוני"  
- יש! מוזיאון חיל השריון בלטרון! - יש! קלטת "באלי בלון" מתנת "קוסמוס בע"מ" - יש! ספר לקוסמים! יש! מתנת "זמיר טריקים!" יש! רחוב האלון פינת טרומפלדור! אני הולך לשם לחנות חוזר אחרי ארבע שעות! גם את הספר היפה "שולה מכשפולה" ויש גם קלטתו! יש! - ולהורים גם כן מגיע משהו! יום פינוק להורים מתנת "ספא פולג"! יש! קלטת "בלי פאניקה", עזרה ראשונה להורים - יש! לא שמעת! - יש!

- יופי. כל הכבוד יובל!

### 4. אופק (הבת)

בוקר טוב לדניאל המדהימה שלנו, אסטרו־לוגית ונומרו־לוגית. טלפון: 03-667 854  
- בוקר טוב איציק ובוקר טוב לאלינור. מזל טלה, אופק שור. מאיפה את אלינור?  
- רחוב עולי הגרדום 7.  
- יופי. ואת, אני קוראת במכתבך, עברת לשם דירה ואת מאושרת. אני מאחלת לך שתמיד תהיי מאושרת. יש לך יכולת לפתור בעיות. זה גורם חשוב. גם בשור גם בטלה, וגם לקשטים! יש לך יכולת

### 6. אורחת מאמריקה

- לכבוד יום ההולדת של התוכנית נמצאת איתי תנו גם אחותי האהובה הלן שהגיעה בטיסה מיוחדת מיוסטון טקסס! את המתנה הכי טובה הלן!  
- נכון מאוד! כבר אחת־עשרה שנה אני מאזינה ביוסטון טקסס, כמוכן עם הילדים טרוי וטראבס! אני מעירה אותם באמצע הלילה לשמוע את התוכנית! אוהבים אותך מכל הלב בארצות־הברית איציק האח שאני תמיד מצפה לתת לו נשיקה וחיבוק!

### 7. עוגת־עוגה

וואו! איזו עוגה הגיעה לכאן מ"צוציכף"! עוגה של איציק הליצן! תודה רבה ל"צוציכף". מי שיגיע היום ל"צוציכף" עם הילדים, עד שמונה ילדים ייכנסו חינם. המקום ממוזג.

### 8. שיעור מולדת

- שלום קורל! שמעתי שאת בנסיעה באוטו עם המשפחה... ספרי לנו לאן אתם נוסעים...  
- לנחל פרת.  
- איזה יופי? ואיפה זה נחל פרת?  
- אבא איפה זה נחל פרת?  
- אבא אומר לירי יישוב שקוראים לו ענתות.  
- יופי, יופי קורל, תבלו.

### 9. לא נמאס לך איציק?

- שלום! מזל טוב! שמי רות. אני מבוגרת ואני לא פוסחת על הדבר הזה. תודה רבה איציק! כל הכבוד לך! איך לא נמאס לך איציק. אחת־עשרה שנה...  
- לא. לא נמאס לי. בכלל לא. הילדים לומדים ומפנימים את המסרים שלנו. בשבת הבאה נארח את יניב המגניב!

### 10. תודה ולהתראות

תודה לכם ילדים שאיתי כל שבת, ותודה מיוחדת למשפחת ישראל! בשבוע הבא תצטרפו שוב כי אתם זוכים באופנוע ים במתנה! עד שבועיים וחמישה קילו מתנפח! תודה! להתראות! אני איציק הליצן איתכם ובשבילכם! שיהיה לכם המון אושר! המון שמחה! תכבדו זה את זה! תאהבו זה את זה! שמחה! אהבה! נשיקות! חדרשות! ■



## כרמית גיא

# להציל מה שאפשר

זה סיפור מוכר וידוע על שירות ציבורי, שפעם, בעבר הרחוק, ניתן לאזרחים מידי השלטון, תמורת סכום צנוע, והם צרכו אותו להנאתם. השירות היה סביר, אך ממילא לא היה מבחר. הממשלה מצדה ידעה לנצל את השירות לצרכיה הלגיטימיים והלא-לגיטימיים. עד שבאו גורמים מסחריים, ראו כי טוב, קיבלו זכות (וזיכיון) מהממשלה להצטרף לעסק, עשו כסף, ובמהירות רבה דחקו הצדה את השירות הציבורי. ראתה הממשלה כי טוב, והסתלקה בהדרגה מהשירות. סוף־סוף נמצא מישוה שיפטר אותה מעוד טרחה אחת המכבידה על שולחנה. לא שהיא התנערה ממנו משום שישבה וחשבה והגיעה למסקנה שמוטב לה, ולאורחיה, שלא תהיה מעורבת בשירות שכזה. היא לא ישבה וחשבה על המשמעויות שייודעו לאזרחיה מהפקדת השירות הזה אך ורק בידי גורמים פרטיים, מסחריים, שמטרתם בחיים לעשות כסף, וכמה שיותר. היא בכלל לא ישבה וחשבה. ככה יצא.

רשות השידור במשבר. שוב. סיפור מוכר וידוע. היושב ראש מודיע שהפעם זה רציני והיא הגיעה לסף חדלות פירעון, תשלום המשכורות לעובדים בספק, ועדה חיצונית מגישה דו"ח על האמצעים להעלאת המוסד על פסים התנהלותיים רצינוניים, הכוללים בין השאר צמצום כוח האדם בכאובים אחרים, בין אם בתוכנית פרישה ובין אם בפטורים, העובדים מכריזים סכסוך עבודה ומאיימים להחשיך מסך ולהשתק מיקרופונים. מה עוד חדש? כמה פעמים פורטמה היריעה הזאת? בעבר היא עשתה רעש ומהומה, הכנסת היתה מתכנסת למושב מיוחד, ו"העולם כמרקחה". היום היא בקושי גוררת אחריה שלוש תגובות של טוקבקיסטים מתלהמים ששמהים ש"סוף־סוף מישוה גומר את השחיתות", או לא יודעים "איפה ערוץ 1 בשלט", ובייחוד "יופי, אפשר להפסיק לשלם אג"רע". שאר הטוקבקים נשלחים בידי העובדים עצמם ומשמים בעיקר גניבולי פה ולחיסולי חשבונות פנימיים שלא מעניינים איש חוץ מהם. במדינה שמתעקשת להפריט את כל השירותים - בחינוך, בבריאות, בטיפול בוקנים ובחסי הישע, בתרבות, באיכות המים והאוויר, בתשתיות ובמה לא - קשה לגייס תמיכה בצורך לשמור דווקא על הרעיון הערטילאי־משהו של שידור ציבורי. בייחוד כשיש עשרות ערוצי טלוויזיה ורדיו בדרגות שונות של איכות, והמוצר שרשות השידור מגישה לצרכניה אינו מעורר תיאבון רב, ונדמה שהצרכנים הם האחרונים בסדר העדיפויות של עובדיה. ובכל זאת, מי שעתידי השידור הציבורי, בעידן של עיתונות מסחרית מתגברת ומתפרעת בלי סייגים ומגבלות, יקר ללבנו, צריך להחניק את חיוך השמחה לאיד ולחשוב שוב. נכון, הניסיון מלמד שהסיכוי שמשוה טוב ייצא מהסיפור קלוש ביותר. המגירות מתפקעות מעומס הדו"חות שנכתבו על רשות השידור ואיש אפילו לא טרח להציץ בהם לשם נימוס. ובכל זאת, זו לא סיבה להרפות מהמאמצים להציל את המוסד, שעברו מפואר, ההווה שלו עגום, ועתידו מי ישורנו.

בחודשים האחרונים נדמה שמשוה זו ברשות. אולי מוגזם לדבר על רוח חדשה או על אופטימיות, אבל מינויים של מנכ"ל ויושב ראש שאינם נציגים מובהקים של מפלגת השלטון, שלא באו לעבודה "כדי לעשות מה שראש הממשלה יאמר לי", כמאמרו הידוע של המנכ"ל הקודם, אלא כשליחות ציבורית, נתנו סיבה לחשוב שאולי משוה בכל זאת ישתנה. אך ברשות השידור כמו ברשות השידור: המאבקים הפנימיים והורדות הידיים תופסים את הכותרות יותר מהשירותים עצמם. ואולי לא. אולי בהפוך־על־הפוך, דווקא הרו"ח של חברת "טאסק" לעתיד הרשות יקרום עור וגידים, ומשוה טוב יקרה. לא מפני שהרו"ח מושלם, לא מפני שאי־אפשר להתוכח על עקיף זה או אחר בו, אלא משום שזה מה שמונח על השולחן וחיבים לעשות מעשה. המשך המצב הקיים ישחק לידיהם של אלה שמחפשים כבר מזמן סיבה לסגור את המוסד, כביכול מתוך כוונה לשוב ולפתוח אותו על תשתית שונה, אך למעשה, מה שייסגר לא ייפתח עוד. יותר מדי גורמים בעלי עניין לא ירצו לראות אותו נפתח מחדש, ומנגד עובדי הרשות שיחפשו תמיכה, יגלו שהם נשארו לבד במערכה. לא משום שהם מעוררים בהכרח שנאה גדולה, כמו בימים הטובים ההם, אלא בגלל האויב הגרוע הרבה יותר - האדישות. הם כבר לא מעניינים איש. איש לא יבוא להפגנת מחאה מול בניין היהלומים ברוממה. וכמו, להבדיל אלף אלפי הבדלות, שכוחה של מערכת המשפט במעמדה הציבורי, גם הנשק שבידי השידור הציבורי הוא התמיכה הציבורית בו ובצורך בו, וזו נשחקה ולא נותר ממנה כמעט דבר.

בתוך הבניין העניינים כמימים ימימה. "אין בכלל משבר", מכריז אחד ממנהיגי העובדים בתגובה פבלובית, עד שהלב נחמץ. "כל המשבר הוא מניפולציה של ההנהלה כדי לאלץ אותנו לבלוע צפרדע. יש לרשות המון כסף". במלים אחרות, אל תפריעו את מנוחתנו. "אם יש בעיה ברשות השידור, זו בעיית ניהול, שלעובדים אין בה חלק ולא הם צריכים לשלם את מחירה". גם הדברים הללו נשמעים מוכרים. שנים רבות נאבקו העובדים בהנהלות הפוליטיות שהוצנחו עליהם, ולא היה להן מושג איך מנהלים מוסד תקשורת גדול שכזה. מנהלים באו והלכו, העובדים נשארו והמשיכו לעבוד על־פי מיטב התנאים שהשיגו, ואפילו להגיע להישגים מקצועיים מרשימים. מפעם לפעם היו מוכיחים לכולם מי כאן בעל הכוח האמיתי, מורידים שאלטר, והמדינה היתה נכנסת לטראומה. אלא שהיום, אחרי תקופה ארוכה של ייבוש המקורות, הפחתת האגרה וקיצוצים תקציביים אחרים, כשבאמת הגיעו הרברים לעברי פי פחת, ובחוף מנצנצים אורות של גורמים מסחריים המטוגלים להוריד את השמים כמה שנוגע

לאמצעים הטכנולוגיים החדשים ביותר ולכוכבים הגדולים והקטנים, קשה לשכנע בטיעונים הללו. הוועד מודיע שבלי סגן תאורן הוא לא יסכים שייצא צוות למשימה חשובה, המנכ"ל מודיע שכל הצוות יישאר בבית, והדיווח העיתונאי יבוטל. הוועד טופח לעצמו על השכם על ששוב לימד את ההנהלה מי המנהל האמיתי. כמו בימים ההם. אבל כמה שהימים ההם רחוקים! ממילא הקהל כבר מזמן חדל להתעניין. את הדיווח העיתונאי הוא קיבל במקומות אחרים. אז מה אכפת לו אם התוכן השייווקי ממלא את המסכים ואף משפיע על התוכן עצמו ועל עיצוב העולם שלו; מה אכפת לו אם בעלי הון מחליטים משיקוליהם הלא שקופים בעליל, מי ינהל את מערכת החדשות שאמורה להיות מנותקת מבעלי ההון הללו ויודעת לדרוש שקיפות מכל העולם בחוץ; אז מה אם עורכים, כתבים ומפיקים מתיישרים על־פי דרישות, או רמיוות, של הבעלים, שאין להם דבר עם עיתונות, והעניין היחיד שלהם בבעלות על הגוף המשרד הוא ב"נעבור לפרסומות", זה עניין למתי מעט גופים ארכאיים ולקומץ פרופסורים שיצעקו עד מחרתיים על הפגיעה בדמוקרטיה.

קשה מאוד לשכנע את הציבור בצורך בצוותי שידור גדולים ומסורבלים, שכל תכליתם לשמור על הסכמי עבודה שהושגו בשנים ה"שמנות" ההן. לך תספר ששכר היסוד ברשות השידור כליכך נמוך, עד שלא היה מנוס ממיני "סידורים" עקומים כדי לצמצם את מספר העובדים הנזקקים להשלמת הכנסה של הביטוח הלאומי. בישראל של 2007 אין עוד אוזן קשבת לדיבורים כאלה, ובלי אוזן קשבת, שום סגירת מיקרופון והחשכת מסך לא תניב פרי ציבורי אמיתי. תמיד יביאו את רשימת הטכנאים המרוויחים עשרות אלפי שקלים בחודש. מי שלא מתרגש מחולי פוליו המפגינים בצמתים במחאה על הכוונה לקצץ בקצבאותיהם, ממש לא יתרגש אם ערוץ 11 בשלט יאפיל.

חלילה למי שהיתה במערכת ויצאה ממנה, ועוקבת אחרי המתרחש מבחוץ ובעצב, לתת עצות, אבל אולי במקום להתכחש למצב, מוטב להפנות את שימת הלב להבטחת תנאיהם של העובדים שייילכו הביתה ואלה שיישאר. אם ועדה עלומה פסקה, למשל, ש"קול המוסיקה" מיותר, משום ששיעור ההאזנה לו זעום, זו בוודאי אינה אשמתו של עורך קונצרט הבוקר. כל חייו הוא עבד במסירות ובאהבה, ובמקצועיות הרבה ביותר שאפשר למצוא במדינה, כדי להעניק שירות - אולי לא רבים מעוניינים בו, ושום גורם אחר מחוץ לרשות השידור לא יטרח להעניק אותו, אבל הוא חיוני ללב ולנשמה - עובד שכזה עלול למצוא עצמו מיותר לא באשמתו, אלא בגלל החלטות אסטרטגיות של ועדות שאפילו אינן יודעות את שמו, וחבריהן לא צורכים מוסיקה קלאסית. עתה החובה הקרושה היא להבטיח לו פיצוי הולם ומכובד באמת. והמאוינים? הם יגלו שיומם נעשה חיוור ועגום יותר, ואפילו באי הקטן הזה של שפיות אי־אפשר להתנחם. מה זה לעומת צמצום

של התרופות ושעות הלימודים בבתי־הספר? ואולי ימצאו גורמים מסחריים שיגייסו את התקציבים הלא גדולים הדרושים להפעלת ערוץ כזה, וייכנסו לחלל הריק שיתיר השירות הציבורי, חלל ריק אחד מני רבים מאוד.

במצב אידיאלי, במדינה כמו שכמה מאיתנו היו רוצים לחיות בה, השירות הזה היה נשאר ברשימת השירותים שהמדינה היתה רואה לעצמה חובה לקיים, לצד גורמים מסחריים אחרים. אבל במצב הנוכחי, כשלא הכול הכיחסי, אולי אין מנוס מהבחירה הטראגית בין המטען החיוני להמשך מסעה של הספינה, למטען שצריך להשליך לים, כבאב גדול ובצער רב. דיון כזה מתקיים במקומות אחרים, כמו בריטניה, שגם בה שירות השידור הציבורי נקלע למשבר גדול ותוהה על המשך דרכו. היה ראוי שהדיון הזה יתקיים בפומבי, ביישוב הרעת, בלי חרבות מתהפכות מעל לראש. אבל בקיץ 2007 סיכויי של דיון כזה שקולים לסיכויי של דיון מיושב וצונן על מגמת פניהם של הצבא, מערכת החינוך או הבריאות לעשר השנים הבאות. לא משהו.



איור: רות גולד

**בחודשים האחרונים נדמה שמשוה זו ברשות השידור. אולי מוגזם**

**לדבר על רוח חדשה או על אופטימיות, אבל חינויים של מנכ"ל ויושב**

**ראש, שאינם נציגים מובהקים של מפלגת השלטון, נתנו סיבה לחשוב**

**שאולי משהו בכל זאת ישתנה. אך ברשות השידור כמו ברשות השידור**



# { השורה התחתונה }

## אירועי תקשורת

### יוני

**4 | מצטרפים לאגודת העיתונאים.** 114 מעיתונאי "הארץ" הצטרפו לחברים לאגודת העיתונאים בתל-אביב, כחלק ממאבקם להתאגדות ולשיפור תנאי העסקתם. מזכ"ל האגודה יוסי בר-מוחא אמר כי האגודה תיתן גיבוי לעובדי "הארץ" ותעניק להם סיוע משפטי ואף דמי שביתה, אם יחליטו לנקוט צעד כזה כדי לשפר את תנאי העסקתם.

**6 | שניים בבעלות על "רשת".** איש העסקים אודי אנג'ל, באמצעות חברת "ל.י.נ." אור תקשורת, הגדיל את חלקו בבעלות על זכיינית ערוץ 2 "רשת" ובידו 51 אחוז ממניות התברה. חברת "שטראוס החזקות" מחזיקה ב־16 אחוז, אודי רקאנטי ואביב גלעדי ב־20 אחוז וחברת "פולאר תקשורת" ב־13 אחוז.

**10 | פעולה משולבת נגד הפיראטים.** ראש הממשלה אהוד אולמרט הנחה את שרי התחבורה, התקשורת, בטחון הפנים והמשפטים לקיים עבודת מטה כדי לגבש פתרון שימנע את ההפרעות בתקשורת שגורמות תחנות הרדיו הפיראטיות לקשר האלחוטי עם מטוסי בנמל התעופה בן-גוריון. קודם לכן הודיע משרד התקשורת כי מראשית השנה תגרו מקחי המשרד כחמישים תחנות פיראטיות. בשנת 2006 נסגרו כ־130 תחנות ונגד מפעילי 23 מהן הוגשו כתבי אישום.

**24 | מכרזים לרדיו האזורי.** מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו החליטה לערוך מכרזים חדשים לתחנות הרדיו האזורי-מסחרי ודחתה הצעה להאריך את זכינות



צילום: אוריאל סיני

## התקשורת חיתגה את דארפור 60 שניות על פליטים

הפליטים שהצליחו להיחלץ מהתופת בסודן, ולחצות את הגבול לישראל, זכו בחודשים האחרונים לסיקור תקשורתי נרחב ביותר. אין ספק כי האפשרות לעסוק בשילוב כה נדיר של "חומרים" הסעירה את העורכים: אין כמו סיפור אנושי קורע לב של ניצולי טבח המוני שנמלטו והגיעו לישראל רק כדי להיוק ברחובות באר-שבוע או ירושלים וניצלו על-ידי מתנדבים, אורחים פרטיים.

אלא שמי שעקב מקרוב אחרי אותה התגייסות של התקשורת, יכול ללמוד רבות על אופן הפעולה והראייה של קובעי השיח הציבורי בישראל. למעשה, החשיפה התקשורתית של פליטי סודן חשפה את הבטן הרכה של העיתונות. כי מה יותר קל מלהגיע אל הסיפורים שבהישג יד, ולהרוויח מכל העולמות: גם סיפורי חיים שיכולים לפרנס בקלות עשרות כתבות ועלילות מנוסה מרצה עם נורא; גם חיבור ישיר להיסטוריה האישית שלנו - רדיפות, שואה, גבורה ותקומה - ולהווה של אפריקה ושל המזרח התיכון; גם אולת יד כללי-עולמית וחוסר תפקוד של ממשלת ישראל, וגם תצוגת תכלית של רוח ההתנדבות הישראלית

יוצאת הדופן, שהציגה חלופה מכובדת לחוסר האונים של הגמסר. אלא שמה שנותר לאחר רצף הסיפורים הוא עוד דיווח שטחי רווי סטריאוטיפים שמייצר אשליה שאין לה קשר למציאות. "פליטי דארפור" הפכו למוטג שמאפשר להתנער מכל מי שלא חוסה תחת הכותרת, להלבין את מצפוננו, להפריד בין "רצח עם" ל"סתם" סכנות מוות, רעב וייסורים שמהם נמלטים פליטים אחרים שמגיעים אלינו מרחבי העולם. כך מלמדת אותנו התקשורת לסנן בקלות וללא התחבטות מוסרית מי יהיו המעטים שיוכלו להישאר ומי נידונו לכליאה וגירוש. במקום דיווח אחראי ומעמיק ודיון רחב במצבם של הפליטים ומהגרי העבודה החיים כאן, בפתרונות אמיתיים ומספקים לטווח ארוך, ביכולת של זרים וחלשים להקלט בהצלחה בקרבנו ובמצבה האמיתי של החברה בישראל - ההפרדה בין "פליטים", "מהגרי עבודה" ו"מסתננים" ("סכנה בטחונית" של ממש ב'רגון מקצועי) צובעת את תודעת החברה הישראלית בשחור ולבן.

ניב חננילי

## נשים דעתניות והתקשורת האשה תמיד יודעת אחרונה

ריבוי טורי הדעה שנשים חתומות עליהם (חבל שרובם תחת כותרות מז'אנר "זעקתה של אם", אבל זה כבר עניין למאמר אחר) ותוכניות הפאנל שנשים משתתפות בהן, הביאו לעולם נגע לשוני משונה: "אשה דעתנית". האשה הרענתנית, קווים לדמותה: היא אשה, כן, בכך אין שום ספק, אבל גורו לכם, על שום שהיא אינה אשה סטנדרטית. חריגה ברורה, מופות באור יקרות, מורמת מעם ונישאת עלי מגדר - היא אשה, אבל גם דעה יש לה. לפעמים אפילו שלוש דעות, ובמקרים חריגים באמת - כך לפחות מספרת האגדה - תריסר. כן, כזו היא האשה הרענתנית: כמו חולת פסוריאזיס, נוצרייה אוונגליסטית, אם יחידנית או שרת אוצר, כך גם היא ניהנה בסממן חריג, שמן הראוי לציין לאלטר: האשה הרענתנית איננה אשה מן היישוב - האשה הרענתנית שייכת לתתי מגדר.

זה אולי המקום לציין שרענתנות ככלל, ואין זה משנה אם היא גברית או נשית, היא מן המעלות הכי מוערכות יתר-על-המידה שיש: רק משום שאדם משמיע דעה, זה עוד לא אומר שהיא לא טיפשית, והבהילות שבה אצים כולם לשלוף את דעתם בכל דבר ועניין - החל מ"כוכב נולד" וכלה בתקציב הביטחון - היא לא דווקא עדות לתבונה יוצאת דופן. אבל דעתנות נחשבת למחמאה, על כך אין עוררין, ו"רענתנות נשית" לא כל שכן. זו גם אולי הסיבה שנשים מקדמות את הסופרלטיב הזה בעצמן: זה נשמע להן כנראה כמו סוג של הישג, שיש לנפנף בו ולהטמיעו בשיח. מאחר שאיש אינו מדבר על "גברים דעתנים", בפועל הצירוף רק מחדר את ההבדלים: נשים מתאכזרות בדעות, כפי שהן מתאכזרות בתיקים; אצל גברים, לעומת זאת, זה בא ביליטאין.

נעה ידלין

נעה ידלין כותבת ב"מעריב"



איור: בתיה קולטון

הרדיו האזורי הנוכחיים ללא מכרז לעוד ארבע שנים. בשלב הראשון יפורסמו מכרזים לתחנות בחיפה, בכרמל ובמפרץ, בשרון, בגוש דן, בירושלים, בנגב ובאילת.

**26 | שידורי חסות בגל"צ.** הכנסת אישרה תיקון לחוק גל"צה"ל, המאפשר לתחנה הצבאית להמשיך לשרד שידורי חסות ותשדירי שירות במשך שלוש השנים הבאות. החוק יחליף הוראת שעה בעניין זה שתוקפה פג בחודש מאי. בדיונים בוועדת הכלכלה שקדמו להחלטה התנגדו נציגי משרד האוצר ותחנות הרדיו האזוריות מסחריות לתיקון בחוק.

### יולי

**4 | שוחרר כתב הבי.בי.סי.** כתב רשת הטלוויזיה הבריטית בי.בי.סי אלן ג'ונסטון שוחרר על-ידי שוביו ברצועת עזה, שהחזיקו בו מאה ימים. לדבריו, ימי השבי בידי אנשי "צבא האיסלאם" היו "חווייה מחרידה, כמו להיקבר בחיים". ג'ונסטון שוחרר במסגרת הסכם חילופי שבויים בין החמאס ל"צבא האיסלאם".

**5 | מאבק עובדי ערוץ 33.** ועד עובדי רשות השידור ואגודת העיתונאים בירושלים הכריזו על סכסוך עבודה, בעקבות כוונה לפטר כשלושים מעובדי ערוץ 33. הפיטורים באו בעקבות החלטת מוסדות רשות השידור לסגור את מערך ההפקה בערוץ 33.

**8 | הרפורמה: 850 עובדים יפוטרו.** תוכנית הרפורמה שהוגשה להנהלת רשות השידור, אשר גיבש הוועד המנהל בסיוע חברת הייעוץ "טאסק", כוללת פיטורי כ־850 עובדים, כחלק ממה שהוגדר "מאמץ להציל את השידור הציבורי". יו"ר הרשות, משה גביש, אמר כי כדי למנוע את קריסת הרשות יש צורך ברפורמה כוללת, שעיקריה שיפור תוכני השידור, הפחתת כוח האדם, השגת הסכמי שכר רציוליים, הגברת המוטיבציה של העובדים והדבקת הפיגור הטכנולוגי (ראו עמוד 26).

**8 | נפטר המפיק איציק קול.** מפיק הקולנוע והטלוויזיה יצחק קול נפטר בגיל 75. קול הפיק

בין היתר את הסרטים "הם היו עשרה", "השוטר אזולאי", "מציצים", "הלהקה", ותוכניות טלוויזיה כ"ה הסוד שלי" ו"תשע בריבוע".

**9 | אתר ONE ל"ידיעות אחרונות".** חברת "ידיעות תקשורת" רכשה חלק מאתר האינטרנט לספורט ONE, הנהנה משיעור החשיפה הגבוה ביותר בתחום אתרי הספורט בישראל. האתר הוקם על ידי אודי מילנר וגיל מנקין, ובעבר היתה שותפה בו גם "טלעד", זכיינית ערוץ 2 לשעבר (ראו עמוד 38).

**12 | גולדברג עורך "מבט".** צבי גולדברג, בן 41, מי שהיה בעבר מנהל מחלקת החדשות בגלי צה"ל, מונה לעורך הראשי של מהדורת "מבט" בערוץ 1.

**16 | צילום רק באישור.** ח"כ יובל שטייניץ דוני יתום הגיש הצעת חוק שעלפיה ייאסר לפרסם בטלוויזיה ובעיתונות צילומי תקריב המאפשרים זיהוי של אזרחי ישראלים במצבים אינטימיים קשים ומביכים. כמו כן מציעים הח"כים לאסור על פרסום תצלום של אדם ברשות הרבים ללא אישורו של המצלום. הצעת החוק קובעת קנסות על מי שיעבור על החוק וכן סעיף הקובע כי "אדם העובר על חוק זה ייאסר עליו לעבוד כעיתונאי ובכל תפקיד בתחום העיתונות והתקשורת למשך שנה".

**16 | להשתיק את האויב.** ח"כ צבי הנדל הגיש הצעת חוק שעלפיה ייאסר על רשות השידור והרשות השינה לשרד ראיון "עם אויב", עם חבר בארגון מתחבלי, או עם אזרחי ישראלי שיש בדבריו משום תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון מתחבלי, נגד מדינת ישראל". הנדל טוען שראיונות כאלה פוגעים בחוסן הלאומי של ישראל.

**19 | המבזקן יצא לחופשה.** המבזקן הוותיק של גלי צה"ל עדי טלמור יצא לחופשה לאחר שנעצר בחשד שנהג בשכרות, ניסה להימלט מהמסטרה והתנגש בניידת.

**19 | השופט כפרשן.** השופט בדימוס, ומי שהיה מנהל בתי המשפט, בועז אוקון מונה לעורך המשפטי ולפרשן המשפטי של "ידיעות אחרונות".

## רשת הבלוגים של "קוקה קולה" החיים טעם

טלפון לאחות הקטנה. ברקע שאון של אנשים וצפ" צופים צורמניים. "אני בניצנים", היא צועקת, "בהופעה". אז מה, אני שואל, פתחת בלוג באתר של "קוקה קולה"? "מה?", היא עונה. הכרטיס. איך השגת את הכרטיס. "אס פתי פקקים". והיית צריכה להזין את המספרים שלהם באתר אינטרנט. "כן". אז התחרשי, פתחת בלוג. אחד מ-73 אלף עמודים אישיים ברשת החברתית "MyMusic" של חברת "קוקה קולה ישראל" (כך לפי אתר "גלובס", 12.8.2007). "נכון", היא מטעימה, "אבל אני לא כותבת שם. אף אחד לא כותב, זה רק בשביל הכרטיסים".

ואכן, שיטוט לאורכה ולרוחבה של הרשת החברתית בעלת העיצוב התוסס באדום-שחור-צהוב מעלה פורומים מעטים ובהם פעילות גולשים דלה, ואינספור משתמשים שכלל לא טרחו להעלות לבלוגם השומם ולו תמונה או רסיס מחשבה בודד. אולי הרוב המכריע.

אבל ככה זה. היום כולם רוצים תוכן גולשים. אפי" לו אתר "הארץ" החל באוגוסט השנה להפנות מעמודו הראשי לעמודים אישיים נבחרים מהרשת החברתית "דה מרקר קפה", וגם החומר המקורי באתר הבן, "עכבר העיר", התבסס בתחילת דרכו כמעט אך ורק על גולי-שיס'כותבים בעלי אמביציה מיוחדת, שהסכימו לכתוב

ללא תמורה. אך בעוד האינטרס של גוף תקשורת מרכזי ליצור עוד ועוד עמודי תוכן בלי לשלם ליוצריהם כרוך כשמש, הסיפור של "קוקה קולה" מעורר יותר ממהייה אחת. שהרי מה לה לחברת המשקאות, שלחם חוקה מכ"י רת נוזלים עתירי סוכר וקפאין, ולנכונות לממן שטחי אחסון אדירים לתוצרי אצבעותיהם ומצלמותיהם הסלור לריות הקודחות של עשרות אלפי בני-נוער, שלא לדבר על ארבעוני) חברות הייעוץ השייוקי שבחשו בפרויקט, רכישת הפלטפורמה לאתר ושכירת שירותיה של עיר רכת-יודוענית בדמותה של איגי וקסמן? וכל זה בשביל אתר עצום שכבר עם הקמתו בחודש יוני ניתן היה להסיק כי גם מעט גולשיו הפעילים יזנחו אותו עם שוך אירועי המוסיקה העונתיים, ויותירו אחריהם כפר רפאים ויר-טואלי ודומם?

יש, כנראה, שוני מהותי בין רשת בלוגים שמפיקה את רוחה מניהול ואחסנת עמודיהם האישיים של גולי-שיה לבין מיומים אלטראיסטיים למראה, שכל תכליתם למנף רוחיים של מוצר שהקשר בינו לבין הבלוגוספירה מופרך. האחת חושפת את קלפיה מראש, ואילו השנייה עושה בצרכניה שימוש עקיף ולא תמיד שקוף. ככל שזה נוגע ל-"MyMusic", לא מדובר בנוסחה האינטרנטית

המוכרת של שירותים הינמיים תמורת חשיפה לפרסום; בדומה ל"דה מרקר קפה", ברשת של "קוקה קולה" אין פרסום מלבד פרסום עצמי, שכמובן אינו מניב רווח כספי ישיר. אז בכל זאת, איפה כאן הרווח? רמז להיגיון המסתתר מאחורי היוזמה המושקעת של חברת המשקאות ניתן למצוא (כרגיל במיוזמים אינטרנטיים) בתקנון צפוף האותיות שאותו נדרשים המשתמשים לאשר בעת ההרשמה, ובו הודאה בכך ש"אתר האינטרנט פרי תח ונועד למטרות של שעשוע" ו"בידור", אך גם למטרות "חינוך" ולצורך מעקב ופילוח קהלי יעד למסעות שיווק עתידיים. רמז נוסף ועבה לכוונותיה של החברה הוטמן בטופס ההישום לאתר, שמלבד כתובת דואר אלקטרוני פעילה דורש מהגרשמים גם מספר טלפון סלולרי, שרק באמצעות הודעה שתישלח אליו יוכלו להיכנס בשערי כפר המוסיקה ולצפות במופעים. כך יצרה לעצמה חברת "קוקה קולה" מסד נתונים המכיל מידע אישי פרטני של כמעט 100 אלף צעירים. מה השלב הבא? טרם הוכרז, אבל רוב הסיכויים שאותה הקטנה תדע על זה לפני כולם.

איתור ב"ז



## "דוקטרינת ההגינות" ברדיו האמריקאי 90 אחוז ימנים

ראש לימכו כמעט איננו מוכר מחוץ לארצות-הברית, אבל באמריקה מכורים מיליונים כבר עשרות שנים לתוכניות הרדיו שלו, שבהן הוא מצליף ללא רחם בכל מי שאינו נמנה עם הימין השמרני. על-פי לימכו הדיבורים על שמירת הסביבה הם שקשוק, הטענות על התחממות כדור הארץ הן בלוף, הפמיניזם הוא המצאה של נשים מכוערות שמבקשות להתקבל לחברה (את הרדיקליות שבהן כינה "פמינאציות") ועונש מוות הוא עניין ראוי וחיוני. כאשר ניסה השחקן מייקל ג'יי פוקס לקדם חקיקה שתאפשר שימוש בתאי גזע למחקר נגד מחלת הפרקינסון שבה לקה, טען לימכו שרעידות גופו של פוקס מול המצלמה לא היו אלא משחק גרוע.

פריחתו של לימכו החלה בשנת 1987, בימי ממשל רייגן, כאשר נציבות התקשורת הפרלית ביטלה את "דוקטרינת ההגינות", שחיבה תחנות רדיו וטלוויזיה, המביאות עמדות בנושאים שנויים במחלוקת, להעניק זמן שווה גם לעמדות המנוגדות. הדוקטרינה, שהיתה תקפה מאז 1949, התבססה על העיקרון שתדרי השידור הם משאב ציבורי מוגבל, ואין להניח לעשות בהם שימוש חריצרי בוויכוח פוליטי או אידיאולוגי. ביטולה איפשר הבעת דעות בלתי מוגבלת

בשידורים, ומי שמטייבים לנצל אותה מאז הם לימכו ושרדני ימין נוספים, בהם שין האנטי, מייקל סאווג' וכמובן כוכב רשת "פוקס ניוז" ביל אורילי. כל מי שטוען, גם באמריקה, ש"התקשורת היא שמאלנית" מוזמן להאזין לאשרות המלל הימני של שדרים אלה. על-פי הערכה, 90 אחוז ממגישי תוכניות המאזינים ברדיו האמריקאי ממוקמים בצד הימני של הסקאלה.

בחודשים האחרונים מנסים חברי קונגרס דמוקרטיים לעורר לחיים את דוקטרינת ההגינות. היוזמה באה לאחר ששרי הרדיו הימניים ניהלו מאבק חריף והצליחו לסכל הצעת חוק שנועדה להביא להקלות במדיניות ההגירה לארצות-הברית. הסנטורית הדמוקרטית דיאן פינסטיין מקליפורניה חוזרת ומדגישה שמדובר בערוצי שידור ציבוריים, והציבור רשאי לקבל ביטוי הוגן, לא חריצדי. שררי הימין, כצפוי, אינם שותקים. כך גם בעלי טורים ימניים. ההערכה כושינגטון היא שלמרות הרוב הדמוקרטי בקונגרס הסיכוי להחיות את הדוקטרינה הוא אפסי, בעיקר בשל השינויים שחלו בעשרים השנים האחרונות בעולם התקשורת, ופריחת האינטרנט בראשם.

**22 | בי"ס צבאי לתקשורת.** הנוחה אבן הפינה לבית הספר הצבאי לתקשורת, במחנה צה"ל בגלילות. לדברי דוברת צה"ל, תת-אלוף מירי רגב, יקנה בית-הספר למפקדים כלים להתמודדות בסביבה מבצעית רונית תקשורת.

**22 | זוכי פרס אומ"ץ.** עמותת אזרחים למען מנהל תקין וצדק חברתי ומשפטי תעניק השנה את אות אומ"ץ לעיתונאים אורלי וילנאי-פרבוב (ערוץ 2 ולשעבר ערוץ 1), קלמן ליבסקינד ("מעריב") ומיכאל מירו (קול-ישראל) על עבודתם המוקדשת למניעת עוולות חברתיות ושחיתויות.

**23 | "גוגל" ממשיך להוביל.** מנוע החיפוש "גוגל" הוא אתר האינטרנט בעל שיעור החשיפה הגבוה ביותר בישראל, 87 אחוז מכלל גולשי האינטרנט נחשפו אליו לפחות פעם אחת בשבוע. אחריו ברשימת עשרת האתרים המובילים על-פי סקר "טים" של חברת "טלסקר": "זואלה", Ynet, MSN, "ננוע", NRG, "תפוז", YouTube, "דפי זהב", "זאב". על-פי הסקר כ-4.5 מיליון ישראלים, שהם 62 אחוז מכלל האוכלוסייה, גולשים ברשת.

**24 | להציל את השידורים הקהילתיים.** ח"כ אורית נוקד (עבודה) הגישה הצעת חוק שעל-פיה ייקבע בחוק שיעור התמיכה בערוצים הקהילתיים בטלוויזיה ובכבלים. על-פי ההצעה יקבלו הערוצים הקהילתיים 5 אחוזים מתמלוגי "הוט" ו"סי", אך לא פחות מ-5 מיליון שקל בשנה.

**25 | ממשיכים לקרוא פחות.** במחצית הראשונה של 2007 נמשכת הירידה בחשיפה לעיתונים היומיים, כך עולה מסקר טי.ג'יי של קבוצת "טלסקר": שיעור החשיפה של "מעריב" בימי חול ירד מ-18.3 אחוז ל-17.4 אחוז (בסופי שבוע ירד מ-28.2 אחוז ל-25.3 אחוז); "ידיעות אחרונות" ירד מ-39.6 אחוז ל-39.3 אחוז (בסופי שבוע מ-55.2 אחוז ל-50.9 אחוז); ו"הארץ" מ-6.9 אחוזים ל-6.7 אחוזים (בסופי שבוע מ-8.8 אחוזים ל-7.5 אחוזים). החימום "ישראל" עלה מ-11.4 אחוז ל-12.3 אחוז, ו"גלובס" עלה מ-3 אחוזים ל-3.3 אחוזים. בעקבות פרסום ממציא הסקר



## שלט יש רגליים

צלמי העיתונות שהתרוצצו על המגרש בגמר אליפות הכדורגל של אסיה באינדונזיה, שהסתיים בנצחונה של נבחרת עיראק, לבשו תלבושת אחידה: ז'קטים צהובים עם הכתובת הגדולה "ניקון" על גבם. מבחינתה של יצרנית המצלמות, זו היתה פרסומת יעילה, שהגיעה לעיניהם של עשרות מיליונים. כמו באליפות אסיה, גם בתחרויות אחרות כופות החברות נותנות החסות למשחקים את כללי השידור, ובין היתר תובעות מכל הצלמים לשמש פרסומות נעות. אגודת עורכי העיתונים באמריקה התקוממה הקיץ נגד דרישת נציבות ליגת הפוטבול אן.אף.אל, שכל צלמי העיתונות יחויבו ללבוש במשחקים ז'קטים עם פרסומות לשתי נותנות החסות של הליגה, "קאנון" ו"ריקו".

לא יעלה על הדעת, כתבו העורכים, שעיתונאים יהפכו בעליכורחם לוחות מודעות מהלכים. הליגה, מצדה, עדיין מתעקשת. "מה אתם מתלוננים?", השיבה דוברת הליגה. "השידור הזה קיים כבר שנים רבות באולימפיאדה ובאירועי ספורט אחרים, ואף פעם לא התעוררה כל בעיה".

## ועד "הארץ" באינטרנט בלוג לכל פועל

שעון הנוכחות שהותקן לפני חודשים ספורים בהוראת של מנכ"ל "הארץ" יוסי ורשבסקי במערכת העיתון הכעיס את העובדים, ובמיוחד את עורכי העמודים ב"הארץ", "דה מרקר" ו"הארץ און-ליין". אבל נראה שלא ורשבסקי ולא הבוס שלו, המו"ל עמוס שוקן, צפו את תגובת השרשרת שתעורר ההתמרמרות השגרתית של עובדים שתנאיהם הרועז. ניתן להניח שאם השניים היו יודעים שבסופו של התהליך יקימו העיתונאים ב"הארץ" - חלוץ החוים האישיים והעבודה המופרטת - ועד עובדים שבו חברים למעלה ממאה כתבים ועורכים, הם היו מוותרים על החיסכון הכספי שהשיגו בספירת דקות העבודה במערכת.
בינתיים, במקום לבכות על חלב שנשפך, ורשבסקי ושוקן מסרבים להכיר בוועד ודורשים לקבל לידיהם את שמות העובדים החברים בו. חברי הוועד, מצדם, לקחו את ההתאגדות צעד אחד קדימה, ושדרגו לגרסה 2.0: הם פתחו בלוג באתר הבלוגים הגדול בישראל, "ישראלוג". אותו אתר שבו נפתח בלוג התקשורת "ולווט אנדרגראונד" (לפני ששכר "הארץ" את הכותבת, דבורית שרגל, שעברה לפרסם באתר הבלוגים של "דה מרקר"). "שלום לכולם וברוכים הבאים לבלוג ההודעות והמידע של ועד העיתונאים של 'הארץ'", נכתב בהודעת הפתיחה. "מטרת הבלוג היא לשמור על עובדי העיתון מעורכנים באשר לפעילותו של הוועד הנבחר ולהתפתחויות במגעים מול הנהלת העיתון. על מנת לשמור על שקיפות מרבית בהתנהלות הוועד, העלינו לכאן את התכתובת

הרשמית שנעשתה עד כה בין ועד עיתונאי "הארץ" ואגודת העיתונאים לבין הנהלת העיתון. מעתה, כמובן, נעלה את המכתבים באופן שוטף ומיידי. בנוסף, ניתן לקרוא כאן את כל העדכונים שנשלחו לעיתונאי 'הארץ' באימייל ושנתלו על לוחות המודעות בכנייני העיתון מאז 'אסיפת המאה' בבית סוקולוב לפני כחודשיים. מטרה חשובה נוספת של הבלוג היא פרסום מידע חיוני לעובד. בימים ובשבועות הקרובים נשתדל להעלות לכאן הסברים ברורים ומפורטים על תלוש המשכורת, על זכויות העובדים בתחומים שונים, כמו פנסיה, חופשות, בטיחות והתנאים הפיזיים של העבודה, וכן על מקרים שבהם הזכויות האלה מופרות". ההודעה נחתמה בברכת "עלו והצליחו, ועד העובדים".
בלוג הטרי ניתן למצוא בינתיים, כמובטח, את התכתובות בין הוועד להנהלת "הארץ" ("...ראשית, אמסוד לך כי מר עמוס שוקן, מו"ל העיתון, הודיע למר אריאל גוטליב וגב' קרן דותן, כי יחסי העבודה ב'הארץ' לא ישובו להיות קיבוציים..."), הסבר על האופן שבו מחושבים דמי הבראה ודיווח על ביקור במערכת של מפקח עבודה ורופא תעסוקתי ממשרד התמ"ת, שברקו את איכות האוויר. לא ברור עדיין איך יסתיים המאבק (הוועד איים בזמנו להשבית את העיתון), אבל ברור כי בלוג ועד "הארץ" מתעדכן באופן תדיר הרבה יותר מהבלוג של עמוס שוקן ב"דה מרקר קפה".

כתובת הבלוג: israblog.co.il/haaretz

**שוקי טאזיג**

### תעריף קבוע לתחקיר

## כבוד למגזר

את רינה שתיל הכרתי לפני שנה, כלי לדעת שהיא היא. כלומר, היא הציגה את עצמה כשהתקשרה אלי, אבל לא ממש קלטתי את השם. בסך־הכל עוד תחקירנית, עוד נרנוד, ועוד כזה שקשור לתוכנית בידור בערוץ 2. אמרתי לה שתתקשר שוב, והיא התקשרה שוב, ושוב, אבל אז לא היה לי זמן. האמת היא שלא רציתי לעזור לה. אם גדי סוקניק רוצה ממני משהו, שיתקשר, חשבתי לעצמי. אחר־כך שכחתי מכל העניין. כשפגשתי את שתיל כמה חודשים מאוחר יותר, הרגשתי לא נוח. "זה לא אישי", אמרתי לה. היא אמרה שהיא יודעת. תחקירנים, הסכמנו שנינו, הם המגור התקשורתִי הכי רפוק. באתה שיחה הסתבר לי גם ששתיל עושה משהו בעניין. מפברואר 2006 היא עמלה על ייסוד גוף שיאגד את אותם עובדים שחורים של שוק התקשורת. אלה שלא מתאמצים לזכור איך קוראים להם ושלא מחזירים להם טלפונים; השרירים והעצבים מאחורי האפידרמיס הנוצץ של הטאלנטים למיניהם. "מה שדחף אותי היו ההתנסויות האישיות שלי כתחקירנית", מספרת היום שתיל. "הגעתי למקצוע בגיל מאוחר יחסית, ואהבתי אותו. מה שהפריע לי היו תנאי ההעסקה". ואכן, אם שכרם ומעמדם המקצועי של עיתונאים נשחק בשנים האחרונות, הרי שמצבם של התחקירנים היה גרוע מלכתחילה: הם מועסקים לרוב בהתקשרויות פרילאנס ללא תנאים סוציאליים כלשהם, שכרם משולם בדיחוי גדול (שוטף פלוס פלוס, מה שנקרא) ופעמים רבות הם אינם מתוגמלים על שעות נוספות (בתחום שבו שעות נוספות הן כמעט השעות היחידות הקיימות). "הבנתי שיש בעיה וראיתי שיש תחקירנים עם בעיה כמו שלי,

של איש העסקים דודי ויסמן. החינומן החדש הוא בבעלות ויסמן ואלי עזור, הבעלים של

היומן באנגלית "ג'רוסלם פוסט", אשר יספק חלק מהתכנים העיתונאיים של החינומן. בניגוד ל"ישראלי" ול"ישראל היום", מופץ "מטרו ישראל" בשעות הצהריים.

**5 | דיון נוסף על לבני ובך ארי.** מועצת הרשות השנייה

לטלוויזיה ולרדיו תקיים דיון נוסף "לפנים משורת הדין" על ההחלטה לסיים את כהונתם של יצחק לבני ורחל בן־ארי בדיקטוריון חברת החדשות של ערוץ 2.

**5 | גרעון המלחמה.** הרשות השנייה לא תסייע לחברת החדשות של ערוץ 2 בכיסוי הגירעון שנוצר לחברה במהלך מלחמת לבנון השנייה, כך

החליטה ועדת הכספים של הרשות.
**8 | לנדס לרדיו 99.** העיתונאי רם לנדס, לשעבר מנכ"ל חברת החדשות של ערוץ 10 ועורך המוסף לשבת בידיעות אחרונות מונה לתפקיד ליו"ר הדיקטוריון של תחנת הרדיו המסחרית-אזורית רדיו 99, שבבעלות ארקדי גאידימק.

**16 | נשלל הרישיון למורשת.** המועצה לשידורי כבלים ולוויון החליטה לשלול את הרישיון להפעלת "ערוץ מורשת" בטלוויזיה, שניתן בספטמבר 2005 לחברה בבעלות איש העסקים שלמה בן-צבי. הרישיון נשלל לאחר שהחברה לא החלה בשידורים למרות מספר ארכות הניתנו לה. העיכוב נגרם בעיקר בשל סכסוך בין השותפים לערוץ המתוכנן.

**13 | שעת עיצומים ברדיו.** ועד עובדי קול ישראל השבית למשך שעה את השידורים, פרט להשמעת מוסיקה, במחאה על צעדים חד-צדדיים של ההנהלה, ובכלל זה צמצום התשלום עבור

שעות נוספות. למחרת הורה בית הדין לעבודה בירושלים לעובדים להפסיק העיצומים, אך גם הורה לרשות השידור לשלם עבור השעות הנוספות.
**16 | נשלל הרישיון למורשת.** המועצה לשידורי כבלים ולוויון החליטה לשלול את הרישיון להפעלת "ערוץ מורשת" בטלוויזיה, שניתן בספטמבר 2005 לחברה בבעלות איש העסקים שלמה בן-צבי. הרישיון נשלל לאחר שהחברה לא החלה בשידורים למרות מספר ארכות הניתנו לה. העיכוב נגרם בעיקר בשל סכסוך בין השותפים לערוץ המתוכנן.

**19 | פיטור לבני ובן־ארי סופיים.** מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו החליטה פעם נוספת על סיום כהונתם של יצחק לבני ורחל בן-ארי בדיקטוריון חברת החדשות של ערוץ 2. ההחלטה התקבלה בדיון מיוחד, שנערך בעקבות עתירה שהוגשה לבג"ץ נגד הפסקת כהונתם כחלק מן המאבק בין נציגי הזכיינים לנציגי הציבור בדיקטוריון על מינויו המוצע של רפי גינת כמנכ"ל החברה.

**20 | אבן במקום יבין.** השרדנית גאלה אבן תחליף את חיים יבין

כמגישה הקבועה של מהדורת החדשות "מבט" בערוץ 1. קודם לכן התקיימו דיונים על שיבוצה של השרדנית אשרת קוטלר מערוץ 2 בתפקיד, אולם בסופו של דבר הודיע מנכ"ל רשות השידור מוטי שקלאר שבחר באבן. במקביל הוחלט ברשות השידור לאמץ את הפורמט הזוגי המקובל בערוץ 2 ו-10, ולצרף לאבן מגיש נוסף.

**21 | פשיטה על תחנה פיראטית.** שוטרים ופקחים של משרד התקשורת הפסיקו את שידוריה של תחנת הרדיו הפיראטית "כל האמת" ששידוריה שיבשו את הקשר עם מטוסים בנתב"ג, ועצרו את שני מפעיליה. הפשיטה נערכה בעיצומו של שידור מהתחנה, שפעלה ברחוב ולירו בירושלים, ובמקום הוחרם ציוד ולדברי המשטרה גם חומר החשוד כסם. ■

ואפילו קשה יותר, כי הם לא יודעים מה מגיע להם או לא מסוגלים לעמוד על זכויותיהם. חברנו כמה תחקירנים והתקשרנו עם גופים כמו מועצת העיתונות, ההסתדרות, איגוד הבמאים והתסריטאים ואיגוד עובדי הטלוויזיה והקולנוע. ניסינו להבין איפה אפשר להשתלב, מי יכול לעזור לנו. כרגע אנחנו חברים בפורום היוצרים הרוקומנטריים".

**איילו הישנים השנתם עד כה?**

אנחנו לא איגוד מקצועי, אנחנו עוזרים להנחיל סטנדרטים. קבענו מחירון ותעריפים לעבודת תחקירנות, קבענו חוזה להעסקת תחקירנים. אנחנו עוזרים לתחקירנים לדרוש מה שמגיע להם.

**כמה תחקירנים הצטרפו עד עכשיו לארגון?**

כרגע יש חמישים תחקירנים מאוגדים, ויש עוד שהם לא חברים אבל פועלים לפי העקרונות שלנו. פעם בחודש מתקיים מפגש, כדי להכיר אנשים חדשים ולקיים סיעור מוחות. הקטע הקהילתי הוא המהותי פה. לדעת שאתה לא צריך להתמודד לבד מול כל המערכת. אנחנו גם מעבירים עבודות מאחד לשני, עצות איך להסתדר בעבודה.

**אתם נתקלים בהתנגדות מצד הגופים המעסיקים?**

היו אנשים ששמעו ממפיקים אמירות שליליות, היו מפיקים שפחדו מעליית מחירים. היתה לנו כוונה להיפגש עם המפיקים באופן מסודר, זה עדיין לא קרה. ברור שיש חיכוכים, אבל אין התפוצצויות. אני בהחלט לא שואפת להגיע למקומות האלו.

**שוקי טאזיג**

## אחרי שש שנים עוזב אמנון דנקנר את משרת העורך הראשי של "מעריב" ומשאיר מאחוריו עיתון במשבר

נורית קונטי

**ת**מן לא רב לאחר שמונה לעורך "מעריב", עמד אמנון דנקנר מול עובדיו במסיבה במועדון תליאביבי, ולקול תרועות ומחאות כפיים הכריז כי "עד שנת 2006 'מעריב' יעבור את 'ידיעות אחרונות'". 2006 כבר חלפה, ובמהלכה, לפי סקר TGI, ירדה החשיפה לעיתון בשלושה אחוזים נוספים. גם אחוזי החשיפה של המתחרה הגדול "ידיעות אחרונות" ירדו, אך הפער בחשיפה בין שני העיתונים הגדולים עומד עדיין על יותר מ-20%. מאז שנכנס דנקנר לתפקיד העורך ב-2001, נטשו את העיתון 180 אלף קוראים, וגם אם הוא אינו אחראי לכך ישירות, איאפשר להתעלם מכך שהעיתון פשוט מפסיד. 10.5 מיליון דולר הוא ההפסד התפעולי של העיתון שנצבר ברבעון הראשון של 2007.

**מאז שנכנס דנקנר לתפקיד העורך נטשו את העיתון 180 אלף קוראים, וגם אם הוא אינו אחראי לכך ישירות, איאפשר להתעלם מכך שהעיתון מפסיד. 10.5 מיליון דולר הוא ההפסד התפעולי של העיתון שנצבר ברבעון הראשון של 2007**

תקופת כהונתו של דנקנר התאפיינה בגלי קיצוצים בכוח-האדם ובמשכורות בשל ההפסדים שצבר העיתון, ואולי גם בשל שיטת הניהול של דנקנר. "מיד כשנכנס לתפקידו הוא העיף את הכתבים המובילים בנושאים החשובים - פוליטי, צבאי ומדיני. חלק עפו, חלק הוזזו מתפקידם. אחריכך קרה אותו הרבר במוספים. הפיטורים הראשונים היו לצורך ניקוי אירויות מהוותיקים - כמו מפלגה חדשה שעולה לשלטון וכל שר ממנה את אנשיו לתפקידי מפתח", מספר עובד בעיתון. "הם זרקו אנשים טובים בעלי נאמנות מוחלטת

ל'מעריב'. אפשר לראות אילו עיתונאים ותיקים יצאו משם והשתלבו בתפקידים מובילים במקומות אחרים - אנשים כמו אלי קמיר, משה נגבי, אפרים סידון, עמוס רגב, יורם אבגר ועוד רבים. כך שברו את עמוד השרדה של 'מעריב'. הוא שם את העיתון בכיסא גלגלים. זה המקום היחיד שבו האנשים אינם יורקים לבאר ששתו ממנה אלא הבאר יורקת עליהם", אומר עובד בכיר לשעבר. "עבדתי שם הרבה שנים - לילות כימים, אפילו במוצאי יום כיפור. יום אחד פשוט הועפתי, בלי שום סיבה. זה כואב כשמעיפים בלי סיבה, הרסו כל חלקה טובה, העיפו את כל האנשים בעלי המשקל".

הטראומה מהפיטורים היא מוטיב חוזר, כשאצל חלק מן המפוטרים היא נעוצה לא רק באובדן מקום העבודה, אלא בדרך שבה פוטרו. "הרגשתי דיכוי נפשי, שאין עם מי לדבר על הרברים החשובים.

הכנה מראש. זה פוגע מאוד בביטחון העצמי; וזה יכול להיות אחרת. לא קיבלתי כל הסבר ענייני לפיטורי". לדברי אוריה שביט, לשעבר עורך מוסף "סופשבוע" של "מעריב", דנקנר אף תיאר באוזניו כיצד מישוהו ככה מולו כשאמר לו שהוא מקצץ בשכרו. רוב המרוואיינים לכתבה תיארו את השנים האחרונות ב"מעריב" כתקופה של תזזיתיות, וטענו שדנקנר הוא מנהל גחמני. "יום אחד מגדילים את הספורט, יותר משנה השקיעה מעצבת חיצונית בעיצוב כל העיתון, בסוף השתנו רק 'סופשבוע' ו'עסקים'. לא בודקים בעזרת קבוצות מיקוד, מומחים וכו', זורקים ומקווים שזה יתפוס", מתלונן עורך לשעבר. "עשו בעיתון הרבה טעויות ניהוליות ומנהלתיות. למשל, שיפצו את החדר של הצלמים - ורק אחריכך גילו שזה חדר מושכר, אז ביטלו את ההשכרה ושוב שיפצו, חדר אחר", מספר צלם, לשעבר מ"מעריב". אי היציבות ניכרה גם בתחושה האישית של העובדים. "כשדנקנר עובר במסדרון, כולם עושים את עצמם עסוקים, כי הוא מצטייר כאיש לא צפוי. היו תקופות שעיתונאי מסוים היה חברו הטוב וההבטחה הגדולה הבאה, ואחר כך סר חנו, ובום - הוא איננו", מספר עיתונאי ב"מעריב".

הדפוס הזה מתקשר למגמה נוספת שכולטת בשנים האחרונות - הצערת העיתון. "דנקנר חשב שקל יותר וזול יותר לעשות עיתון עם אנשים צעירים. הצערה היא צעד נכון, אבל ב'מעריב' היא יצאה מכלל שליטה, הקוראים לא אהבו את הגנון של אמנון", אומר שביט. "הוא הביא כל הזמן אנשים יותר צעירים, וזה בא על חשבון האיכות. זה לא ששילמו פה משכורות עתק, אבל בכל זאת המשכורות החלו לרדת, במקום ותיקים ובעלי ניסיון הגיעו חבר'ה צעירים חסרי ניסיון: הרסק שהיה מורכב מעורכים ותיקים שינה את פניו והפך לרסק של ילדים בני 24 עם משכורות נמוכות - הירידה באיכות ניכרת", אומר אחד מוותיקי העיתון. במקביל להצערת העיתון היתה בו תחלופה גוברת והולכת של בעלי תפקידים. המערכות

# ישו בלילה



► לא פסחה גם על המוסף "סופשבוע", אחד מסמלי העיתון: בחמש השנים האחרונות הוחלפו שם ארבעה עורכים: ב־2002 הוחלפה ציפה קמפינסקי בכוכב המבטיח של דנקנר – אוריה שביט, שלאחר פחות משנה הורח בקול תרועה רמה, כשברקע טענותיו של שביט (שלא הועמדו למבחן משפטי עלי־פי חוק איסור לשון הרע) להתערבות פסולה של נמרודי בעבודת המוסף. את שביט החליף אבי זילברברג, שקרא על הכוונה להדיחו בעיתון "העיר", עזב, הוחזר, ופוטר זמן קצר אחר־כך, וכל זה בתוך שנה אחת. הבא בתור היה אביב הברון, שהוחלף בידי אמיר זיו כעבור פחות משנתיים, או גם החוזיר נמרודי את קמפינסקי כיועצת בשכר לעורך. "מה שקרה עם אוריה שביט היה מהלך אופייני לתקופת דנקנר: הוא הביא עיתונאי צעיר, שיוכל להתפאר בגאוניותו, וכשהוא לא הביא את הקבלות, כמו שדנקנר ראה את זה – הוא שינה את עורו לחלוטין ואת יחסו אליו. אמנון חשב שהעורך הצעיר יסור למרותו. כך קרה גם עם עורכים צעירים אחרים. היה

קו ברור נגד אנשים דעתנים. הוא לא רצה שיהיו אנשים שיודעים מה לעשות, והחליף את בני גילו הבשלים, בעלי הניסיון, בילדים. חוג מעריצים שחייב לו את המקום שבו הוא נמצא. הוא רוקן את התשתיות האנושיות, האינטליגנטיות והמנוסות – ונוצר מצב שאין ריבוד בעלי מקצוע, אין מגוון של אנשים", אומר עיתונאי בכיר לשעבר בעיתון. לדברי כתב אחר, "צעירים קודמו מהר מאוד, לא בנו את העיתון על עבודה, על צבירת ניסיון. זה מעביר

מסר לאנשים שלא צריך לעבוד קשה, כי לא זה מה שיביא למעלה; צריך דברים אחרים, לא ענייניים, לעבודה העיתונאית".

במקביל לניהול בעייתי של כוח־אדם, נתפס "מעריב" בשנים האחרונות כסניף של "קדימה" בהנהגת אהוד אולמרט. רבות כבר נאמר על כתבות ששוכתבו ועל תחקירים שעוכבו. או למשל הקמפיין "איפה הבושה", ממאי 2005, שנפתח בקול תרועה

### כתב ב"מעריב": "כבר מזמן אין תחרות - איש אינו מתייחס ל'מעריב'. פעם היתה מלחמת עולם, היום 'ידיעות' שולט, מבקש ומקבל בלעדיות מכל גורם. המאבק ב'ידיעות' נעשה בלתי אפשרי"

רמה על שער העיתון, גרף, לדברי "מעריב", 3,000 תגובות באינטרנט וטלפונים שלא הפסיקו לצלצל, אולם לקראת ההתנתקות נחלשה המלחמה בשחיתות, וכשהפך אולמרט ליו"ר "קדימה", האג'נדה השתנתה, לטובת חברו הטוב של העורך. לאחרונה אף כתב דנקנר כי הוא מוכן לאכול את הכובע אם יתברר שהאשמות השחיתות נגד אולמרט נכונות.

כלי קשר לנאמנות לאולמרט, לטענת עובדים היה העורך נתן בצורה יוצאת דופן ללחצים מצד המו"ל,

על רקע אינטרסים עסקיים וקשרים עם פוליטיקאים. "פעם הוא דרש ממני לדחות כתבה שנגעה לאחד ממשרדי הממשלה, ובדיעבד התברר שההוראה הגיעה בעקבות שיחה של השר עם עופר נמרודי. פעם דרש ממני לפרסם כתבה על מפעל פילנתרופי של איל הון, והסביר שהרבר עשוי לסייע במכירת מניות של 'מעריב'", מספר שביט. "הוא שירד שהוא מבצע את הרברים האלה בחוסר ברירה. לכן אני חושב שאם היו לו תנאים אחרים, הוא היה מצליח יותר. לא היו בידיו המושכות שצריכות להיות בידי עורך ראשי".

מעמדו של "מעריב" כיום, בקרב עיתונאים ובציבור, נמצא בשפל שלא היה כמותו. לרבים נדמה כי הספינה כבר טבעה. "העיפו הרבה עיתונאים טובים וכיום מוטלים על פחות כותבים יותר תפקידים. הרעיון היה לייצר עיתון קטן, חכם ויעיל, הטורפרו החדש שינגוס בגדולים. מה שקרה הוא שכבר מזמן אין תחרות – איש אינו מתייחס ל'מעריב': פעם היתה מלחמת עולם, היום 'ידיעות' שולט, מבקש ומקבל בלעדיות מכל גורם.

כתבי 'מעריב' עובדים היום קשה יותר, יש להם יותר תחומים לכסות והמאבק ב'ידיעות' נעשה בלתי אפשרי", מספר כתב ב"מעריב". "קשה גם לעבוד קשה וגם לראות איך כתבים עם ותק עפים מהעיתון. אולי לא שווה להשקיע כלי־כך הרבה, בשביל לעוף בגל הקיצוצים הבא".

בין אם האחריות המיוחסת לדנקנר למצבו של "מעריב" מדויקת ובין אם היא מוגזמת, אי־אפשר להתעלם ממצבו הכלכלי הקשה של העיתון, שתלוי,

כפי שהוא עצמו ציין, בגורמים רבים נוספים. מאז 1992 הפסיד מעריב 38 מיליון דולר. "בשורה התחתונה", אומר כתב בעיתון, "אי־אפשר כל הזמן לקצץ ואחר־כך להאשים את העורך. בשביל לעשות עיתון טוב צריך להזרים כסף, צריך לשלם לאנשים, צריך להביא כוחות טובים".

עם עבר והווה קשים, על עופר נמרודי להביא כעת עורך שיציל את המצב. לא בטוח שרבים ירצו להוביל עיתון שיש הנהנים להספידו. בינתיים מנסים העובדים שנותרו להישאר אופטימים. "מה שמחויק אותנו זה הוותק שצברנו, וההוי – תחושה שמדובר בצוות עובדים טוב. אני לא רוצה לעזוב, כי הספינה טובעת אבל יש לי תחושה שניתן עוד להציל אותה; אולי ניתן להציל את כולם, אז

עכשיו לנטוש?" מסבירה כתבת ותיקה. עם זאת, לדבריה, "מי שעובד ב'מעריב' חי בחשש מתמיד. כבר שנים. בכל גל של קיצוצים או פיטורים מבינים שאין סנטימנטים – שלושים שנה אתה נותן למקום ופתאום אתה איננו. התחושה הפעם היא שהואב באמת מתקרב, מרגישים שצריך להישמר במיוחד". לדברי אחד העובדים, "בפיטורים הראשונים היתה סערה – שיחות טלפון, שיחות מסדרון, בלגאן. היום כל מי שמפוטר אומרים לו 'מזל טוב'. שיחת היום היא כמה כל אחד מרוויח, כשמי שמרוויח מעט יודע שיש לו יותר סיכוי להישאר ממי שמרוויח יותר. השיקולים כבר לא קשורים לאיכות אלא לכמה כל אחד עולה למערכת".

הפרישה הקרובה של דנקנר מעוררת מצד אחד



תחושה של הזרמנות לשינוי חיובי, להתחדשות, אך גם חוסר ודאות: "ברור שמי שיהיה העורך יצטרך לעשות מהפכה, מה שלא מוסיף לתחושת הביטחון של מי ששרדו עד כאן", אומר כתב במערכת. לחוסר הוודאות מוסיפים הניסיונות של נמרודי למכור את העיתון, אך דווקא עלייתו של החינמון "ישראל היום" אינה מדירה שינה מעיני עובדי "מעריב". רק מעברו של דן מרגלית לחינמון החדש התקבל כמהלומה. "דן מרגלית זה חתיכת סמל, מישהו בטופ של העיתון, מיושביה הקבועים של לשכת העורך", אומר חבר מערכת. "אולי הוא לא עזב מתוך הבעת אי אמון, אבל כך זה מצטייר. העזיבה הזאת היא עוד חור בלבו של העובד האבל על מקום עבודתו. אני חושב שמי שיכול עזוב, התחושה היא שהתקרה כל הזמן נעשית יותר נמוכה. גם כשיש משאומתן לשיתופי פעולה או למכירה, איכשהו 'מעריב' הוא תמיד הנעבעך שמפסיד. הנה, מי משתלט על המקום של דן מרגלית? – דנקנר עצמו. זה נראה כמו מילוי פקק. אין שום ניצול של המצב לרענון, להכנסת רוח חדשה".

מצבו של "מעריב" צריך להטריד לא רק את עובדיו ומנהליו. התהליכים שעברו על העיתון בשנים האחרונות מפעפעים בעיתונות כולה ומשפיעים עליה: התחרות המתכווצת בין העיתונים, הפיכת המקצוע לעבודת סטודנט בדרך לתואר, וריבוי עיתונאים שחוששים להרים ראש שמא יפוטרו – כל אלה מוזיקם לעתיד העיתונות כולה, לא רק לכיס של נמרודי. ■

הערה: הנתונים הכלכליים מבוססים על פרסומי העיתון "דה מרקר"

## דנקנר: ניסינו לספק עיתון מעודכן, ברוח הזמן

עורך "מעריב", אמנון דנקנר, שלח תגובה מפורטת לטענות המוטחות בו בכתבה:

**על הטענה בדבר לחצים מצד המו"ל:** "עפר נמרודי מעולם לא הנחית, כפה או לחץ עלי לפרסם משהו בניגוד לדעתי. להפך, פעמים רבות עמד נמרודי במצבים לא נעימים בשל החופש שהעניק למערכת. כדוגמה אציין את קמפיין 'איפה הבושה' של דן מרגלית ושלי שעורך מורת־רוח גדולה אצל משפחת שרון הקרובה למשפחת נמרודי, ואת הפרסום על המניעים הזרים שהיו לאריק שרון בשחרור אלחנן טננבאום. אין לי די מלים לשבח את עפר נמרודי על הדרך שבה חצץ בינינו לבין הלחצים הכבדים שהופעלו עליו. עם זאת, מותר למו"ל להציע רעיונות, לבקש בקשות ולהצביע על כיוונים".

**על הטענות בדבר הצערת העיתון:** "הקלישאה על קללתה של הצערת 'מעריב' היא טענת שווא. מיניתי שני עורכים ותיקים ומנוסים (רפי מן ורפי רוזנפלד). המינויים מקרב הצעירים: רון לשם, שמיניתי לראש מחלקת החדשות ואחר־כך לסגני, הפך לסיפור הצלחה מסחרר, ומונה לתפקיד בכיר ב'קשת'. חיליק שריר, שהיה לראש אגף חדשות ולסגן עורך בטרם מלאו לו שלושים, הצטיין בתפקיד ומונה באחרונה לסמנכ"ל חברת החדשות בערוץ 2. אורי רוזן, ראש מחלקת החדשות שקיבל הצעה דומה מ'ידיעות אחרונות', אך נשאר איתנו. נראה ש'קשת', ערוץ 2 ו'ידיעות אחרונות' לא מאמינים בקלישאה על אודות הצעירים הלא מנוסים וחסרי עמוד השרדה". דנקנר מציין שמות צעירים נוספים, כליסה פרץ, דרור גלוברמן ודנה אלעזר־הלוי, שמונו לתפקידים בכירים ולטענתו

הצליחו מאוד. "נכון שלא הצלחתי במינויים לעורכי 'סופשבוע', גם זה קורה".

**על הטענות בדבר אופי הפיטורים:** "כשנכנסתי לתפקידי גיליתי טיפול פחדני בפיטורי עובדים, ושליחת מכתב בדואר הפנימי מאת הממונה על השכר בעיתון. חשבתי שזה נוהג לא אנושי והחלטתי כי המפוטרים יקבלו הודעה בשיחה בעל־פה איתי או עם ממלא מקומו וסגני אבי בטלהיים. אף הנהגנו שימוע שבו ניתנה האפשרות למפוטרים לטעון נגד הפיטורים. ההאשמה כי נהגתי בצורה לא אנושית ואף התרברבתי על ככים ותחנוניהם של המפוטרים מנסה לצייר אותי באורח שונה באופן קיצוני מהתנהגותי במקרים כאלה. המקרה היחיד של תחנונים־שלא־כפני היה של עובד שפוטר והתלונן לחבריו על מצוקה כספית, ולא זו בלבד ששכנעתי את המו"ל לחזור בו מהפיטורים

אלא שהוריתי להעביר ממשכורתי 5,000 שקל מדי חודש אל זו של העובד. עד היום הועברו בדרך זו 150 אלף שקל. לפיכך אני מתייחס בבוז להאשמה המופרכת בדבר חוסר אנושיות".

**על השינויים בעיתון:** "בשנים האחרונות ניסינו לספק עיתון מעודכן ומתאים לרוח הזמן. באופן חריג למקומותינו, השינויים שערכנו נבדקו באופן יסודי בכל האמצעים האפשריים שעמדו לרשותנו (כולל סקרים וקבוצות מיקוד), שהובילו לא פעם לשינוי במוצרים ולעיתים אף לגניזת רעיונות. המחקרים שלנו מראים שתגובות הקוראים לרוב השינויים היו טובות מאוד".

**על מצב העיתון:** "אני חושב שלכל מי שקורא את שני העיתונים הגדולים ברור שהפער האיכותי ביניהם, אם קיים, קטן בהרבה מהפער המשתקף במכירות, זאת על סמך שורה של סקרי עומק, קבוצות מיקוד ועוד".

**"תופעת החינמונים מסקרנת וכמו רוב תעשיית העיתונות העולמית, אנו דנים גם בתופעה זו. במקרה של החינמונים החדשים שיצאו בשבועות האחרונים, אני חושב שהתוצאה בשטח מראה שחלק גדול מהחששות בתעשייה היו מוגזמים".**

**"אני משוחח באופן שוטף עם עובדים בכל חלקי העיתון ואני חולק נחרצות על הטענה כאילו עובדינו חיים בחשש מתמיד מפיטורים, זה לא משקף את רוח המסדרונות. בכלל, בניגוד לפרסומים מגמתיים וטענות אינטרסנטיות, באחרונה לא בוצע גל קיצוצים בעיתון".**

דנקנר ומו"ל "מעריב" עופר נמרודי שלחו גם תגובה משותפת על דבריו של אוריה שביט, שבה דחו את טענותיו על התערבות המו"ל בעבודת המערכת. בין השאר כותבים השניים על טענה זו של שביט: אנו מבקשים מהקורא האינטליגנטי (על הכותבת כבר ויתרנו) לשפוט מה ערכה של האשמה



דעות שעוברות להתפרסם ליד הידיעות, מוסף נוער וולגרי, סקרים "כמו באינטרנט". ב"ידיעות אחרונות", המונפול הישראלי של העיתונות המודפסת, נערכים למלחמה בחינמונים

<p><b>אוגוסט</b></p> <p>"ידיעות אחרונות" קונה חלק מן הבעלות על אתר הספורט one, המתחרה בערוץ הספורט ב-Ynet ובמדור הספורט של העיתון המודפס</p> 	<p><b>יולי</b></p> <p>בעמודי החדשות מתפרסמת באורח קבע שאלה, שניתן לענות עליה באמצעות שליחת א.ס.א.ס. בעלות של 40 אגורות. תוצאות ה"סקר" מתפרסמות בעיתון ביום המחרת.</p>	<p><b>יוני</b></p> <p>המוסף לנוער "הצינור" מתפרסם לראשונה. מחליף את המוסף "פיזו" בניסיון לחקות בקרב בני-נוער את ההצלחה של "בלייזר".</p> 	<p><b>יוני</b></p> <p>העברת עמודי הדעות מהמוסף היומי "24 שעות" אל עמודי החדשות.</p>	<p><b>מרץ</b></p> <p>"ידיעות אחרונות" יוצא עם המותג "win win", המיועד להחליף את "לוח ידיעות אחרונות" בעיתון המודפס ואת הלוח המקביל לו ב-Ynet ולרכז תחתיו את כל פעילות מודעות הדרושים, הדירות והרכבים.</p>	<p><b>2006</b></p>  <p>בחלק מתחנות הרכבת שבהן מחולקים החימונים, נמכר גיליון של "ידיעות אחרונות" בשקל אחד בלבד.</p>
--	---	---	---	---	---

# ידיעות אחרונות היום

**תזר גוסמן**

מ

היא שבסוף כלום לא קרה, ו"ישראל היום" לא מהווה איום על "ידיעות". ההפצה שלו גרועה, לא מספיק אנשים מקבלים אותו לבתים. המנויים של "ידיעות" לא יחליטו לוותר על המנוי בגללו. גם מבחינת התוכן הוא לא מעניין ולא מחדש.

יחד עם זאת, גם ב"ידיעות" יודעים שעוד מוקדם מדי להשמיע את צפירת הארבעה. "ישראל היום" אולי לא טלטל את מפת התקשורת הישראלית מיד עם הופעתו, אך יש לו עדיין כל הנתונים והזמן שבעולם לעשות זאת. שדרון אדלסון, בעליו של החינמון, הוא מיליארדר יהודי-אמריקאי שהונו מאפשר לו לממן את העיתון כמעט ללא הגבלה ולשאת בהפסדים הצפויים בתקופת ההרצה. בנוסף, הקונספט של עיתון קליל המחולק בחינם צובר תאוצה ברחבי העולם בשנים האחרונות. הסטטיסטיקות מוכיחות שבעידן האינטרנט והסלולרי, לעיתונות המטרו יש קהל קוראים נגיש וצעיר, ההופך אותה בהדרגה לאבן שואבת למפרסמים. ב"ידיעות" מודעים לכך שכניסתו של שחקן חדש בעל נכסים כאלה לשוק

רבי-ערוצי ותחרותי, שחלה בו ירידה מתמדת בתפוצת העיתונות המודפסת, עלולה בהחלט להנחית מכה כואבת.

ב"ישראל היום" לא נרתעו מלהוסיף שמן למדורה ונקטו טקטיקה של הפרחת איומים סמויים והצהרות מלחמתיות לכיוון "ידיעות" ו"מעריב". בשבועות שלפני ההשקה הופיעו בעיתונות חדשות לבקרים ציטוטים מפי גורמים אנונימיים שזוהו כ"מקורבים לאדלסון", שבישרו כי "ידיעות" חושש מ'ישראל היום', ויש לו סיבה טובה לכך". ועוד: "אין לי ספק שהחינמונים ישנו את מפת העיתונות בישראל. העיתונות הקיימת תילחם ב'ישראל היום'... אבל זה לא יעזור לה הפעם". לצדם פורסמו גם ידיעות תכופות על עיתונאים ואישי ציבור בעלי שם שאדלסון גייס לשורותיו, כגון דן מרגלית, רון קופמן ויהושע סובול, ולחלל האוויר נזרקו הערכות ולפיהן מספר העותקים שיופצו יגיע ל-300 אלף.

לא בכדי, אם כך, עוקבים ב"ידיעות" בדאגה אחרי המיום של אדלסון. במקרה או שלא במקרה, לפני כמה חודשים מונה שילה דה-בר, איש תקשורת

צעיר ומוערך, לתפקיד עורך "ידיעות אחרונות", במקומו של רפי גינת שפרש לאחר שנתיים (דהיבר סירב להגיב לכתבה זו). דה-בר נחשב למי שברשותו הכישורים הדרושים להוביל שינויים מרחיקי לכת בעיתון - כלומר להפוך אותו לאטרקטיבי לקהל קוראים צעיר ולמצב אותו כמוצר שיתרונותיו אינם נופלים מהזמינות, המיידיות והאינטראקטיביות של התקשורת האינטרנטית והסלולרית. דה-בר ידוע כאיש שמתמצא בחידושים טכנולוגיים עכשוויים, בקיא במתרחש בעולם התקשורת הדינמי, ויודע כיצד לשלב בין השניים. גם בתפקידו הקודם, "יועץ לעניינים מיוחדים" ב"קבוצת ידיעות אחרונות", עסק דה-בר בנושאים אלה. מן הסתם, נוני מוזס מקווה שעם דה-בר כקברניט הוא יוכל להשיב מלחמה שורה ל"ישראל היום", כמו גם לחינמונים האחרים, "ישראלי" של שלמה בן-צבי ו"מטרו ישראל" של אנשי העסקים רודי ויסמן ואלי צוור.

כבר בגליונות העיתון מהחודשים האחרונים. בחודש יוני האחרון, למשל, השיק "ידיעות" מוסף חדש לבני-נוער, הרואה אור מדי יום חמישי תחת השם "הצינור". מי שהגה אותו לא פסח כמדומה על אף סעיף במרכיבי הנוסחה שאמורה לקלוע לטעמו של המתבגר המצוי (והדבר אינו מפתיע, מכיוון שמי שהגה אותו היו אנשי מגזין הגברים "בלייזר", גם הוא מבית "ידיעות אחרונות"): שפע של אייטמים קצרים וקצביים, טון קליל ושטחי, תחרויות נושאות פרסים (שואב אבק לזוכה בתחרות "הבית המטונף"), מדורי קניות, מכוניות, טכנולוגיה וגאדג'טים, טלוויזיה וקולנוע וכוונות שמתאמצות להיות מגניבות, כמו למשל: "המשימה: לבחור את מכונית הסופר-מיני הכי נוחה לסקס". ימים יגידו אם המוצר הזה יגרום לעלייה באחוזי החשיפה של "ידיעות אחרונות" בימי חמישי ויביא לעיתון מפרסמים שקהל היעד שלהם הוא צעירים חובבי מותגים.

עוד יזומה חדשה ברוח ימים אלה היא סקרים באמצעות שליחת א.ס.א.ס. החל מחודש יולי מתפרסמת בעמודי החדשות האחרונים שאלה לקהל

הקוראים תחת הלוגו "מה אתם חושבים? המשאל הטלפוני של 'ידיעות אחרונות'". את התשובה ניתן לסמס באמצעות לחיצה על הספרה 1 (כן) או 2 (לא). אופי השאלות נע מן הקל אל הכבד ללא היגיון נראה לעין. כך, למשל, מול שאלות כבדות משקל כגון: "האם יש להעלות את שכר השופטים", "האם צריך להסיר את שלטי החוצות בישראל" או "האם המדינה צריכה לעודד זוגות חד-מיניים לאמץ ילדים", ניצבות שאלות כגון "האם אתם מאוהבים", או "מי לדעתכם הזוג המוצלח ביותר - סוניה ושמעון פרס, שרה ובנימין נתניהו, עליזה ואהוד אולמרט, נילי ואהוד ברק". התשובות, אגב, מופיעות בגליון היום שלמחרת.

שינוי מעניין אחר מהתקופה האחרונה הוא העברת עמודי הדעות מהמוסף היומי "24 שעות" אל עמודי החדשות. בעיתונות היומית בישראל נהוג לפרסם את עמודי הדעות בחלקים אחרים של העיתון, ולמהלך כזה יש השלכות מסחריות ותוכניות. מבחינה מסחרית, זהו צעד הסכוני משום שהפקת עמודי דעות זולה ופשוטה יותר מהפקת עמודי חדשות. מבחינת



# אין תגובה

מדוע לא טרחו באתר האינטרנט של "מעריב" או בבלוג של "דה מרקר" לבצע בדיקה פשוטה לפני שפרסמו כי עיתונאי מתחרה הוא שקרן ופלגיאט? לא מעצלנות, מסתבר, אלה פשוט הנהלים

## תומר גנון ושוקי טאסיג

הופיעה הידיעה ב"ידיעות אחרונות", "בפירוט פרטני מפורט", כשהיא חתומה עליידי הפרשן הוותיק אלכס פישמן. כבר למחרת פרסמה העורכת הנכנסת של אתר "תפוז", דבורית שרגל, בבלוג ביקורת התקשורת שלה באתר הבלוגים של "דה מרקר" פוסט שבו ציטטה את טענתו של רוטר תחת הכותרת "כן, שיקרתי - עורך 'רוטרנט' מספר איך תעתע בעיתונאים, ואלו בלעו את הפתיון".

אלא שעיון בארכיון "ידיעות אחרונות" לא מעלה שום ידיעה כזו שנכתבה עליידי אלכס פישמן או על ידי כתב אחר. לפרשיה כזו אין זכר. פישמן עצמו מכ"חיש כי אי פעם כתב כזו ידועה, או ששמע על האתר "רוטרנט". פישמן טוען גם שאף אחד לא פנה אליו לקבלת תגובה, לא הכתב ירעם נתניהו, לא עורכת הערוץ ב"אנרגי", ולא מבקרת התקשורת דבורית שרגל. מדוע לא טרחו באתר של "מעריב" או בבלוג של "דה מרקר" לבצע בדיקה פשוטה כזו לפני שפרסמו כי עיתונאי מתחרה הוא שקרן ופלגיאט? לא מעצלנות, מסתבר, אלו פשוט הנהלים: "אנחנו לא נוהגים לבקש תגובות במדור שלי", אומר הכתב נתניהו. "לא ראיתי את הכ"תבה שרוטר טען שהתפרסמה ב"ידיעות", הוא מודה, "הוא אמר שזה קרה והאמנתי לו". לא שב"אנרגי" אדישים לסבל ולנוק שעלולים להיגרם מפרסומים לא נכונים: "אם מישו רוצה להגיב על משהו שנכ"תב", מבטיח נתניהו, "הוא מוזמן להעביר תגובה אחרי שהדברים מתפרסמים". גם שרגל מודה שלא ראתה את הכתבה שרוטר טען שהתפרסמה ב"ידיעות אחרונות", ואף לא פנתה לקבלת תגובה מפישמן בנושא. היא לא חשבה שצריך להשיג תגובה, משום שהיתה לדעתה אינדיקציה ברורה שהמידע נכון: "לא חשבתי שצריך לקחת תגובה מפישמן במקרה הזה. חשבתי שאם זה היה לא נכון, 'ידיעות אחרונות' כבר היו עושים משהו בנדרון". במילים אחרות, לפי כללי העיתונות החדשה, קבלת תגובה אינה חובת העיתונאי אלא זכות של הניפגע, והעיתוי שלה השתנה: לא לפני הפרסום הפוגע, אלא לאחריו. רוטר עצמו מתעקש: "האירוע התרחש גם התרחש ואני עומד על כך שמי שהיה חתום על הידיעה היה אלכס פישמן", אבל לא מסוגל להציג ראיה כלשהי לדבריו, לכך מהבטחון בו הם נאמרים. ■

תומר גנון הוא עיתונאי ב"גלובס"

עיתונות האינטרנט, על קלות ומהירות הפרסום שהיא מאפשרת, יוצרת ומעודדת עיתונות אינסטנט - להוציא מהשקית ולהגיש, לא צריך אפילו לחמם, גם אם מדובר בשאריות, כלומר ציטוט מכלי תקשורת אחרים. כתבים לא נדרשים לוודא את המידע

שהם מביאים, עורכים לא מתעקשים לקבל תגובות על מידע שהם מפרסמים, וכולם ממהרים לעשות פוליאפ לסיפור שהופיע אצל המתחרים, גם אם אין שום אינדיקציה לכך שהוא אמיתי, לבר מאחת: הוא היה כתוב בעיתון. אחת הדוגמאות המובהקות לסוג כזה של "עיתונאות" הם אתרי הסקופים למיניהם, אתרים כמו "רוטרנט" שמשגשים כימי אטון ותקופות מלחמה וכמו "תיק דבקה", שהצלח לעצור את התנועה בגשר ברוקלין בחודש שעבר. האינפורמציה המובאת באתרים כאלה אינה נברקת, מוצלבת או מאומתת, ולצד מידע אמיתי מובאות שם בדותות גמורות. גם אם אף עיתון במדינת ישראל לא מחזיק מחלקה של "בודקי עובדות", כשם שנהוג בעיתונים גדולים בניכר, הרי שעדיין מקפידים אצלם בדרך-כלל על כללים בסיסיים, אלמנטריים, של עיתונות: למשל, לברר את אמיתותו של מידע פוגעני, ולבקש את תגובתו של מי שנפגע ממנו - לפני הפרסום. אלא שהנורמות של אתרי הסקופים הפרועים מחלחלות גם לאתרי העיתונים הגדולים, ומעשה שהיה כך היה: ב-7.8 התפרסם באתר "אנרגי" מעריב" ראיון עם ישעיהו רוטר, הבעלים והרוח החיה מאחורי אתר הסקופים הוותיק "רוטרנט", שנקלע לא פעם לעימותים עם הצנזורה ותביעות משפטיות של דיבה והפרת זכויות יוצרים בשל פרסומים שהופיעו בו. במסגרת הראיון סיפר רוטר לכתב ירעם נתניהו כי בעבר בדק ומצא שעיתונים מצטטים מאתרו מידע ולא נותנים לו קרדיט. לכן, לאחר מקרה שבו נכשל נסיון פיגוע בצומת מגידו, והמחבל הפצוע נאסף לבית-החולים, שתל רוטר באתרו ידיעה שקרית ולפיה המחבל היה חולה איידס. למחרת, טען רוטר,



ההיערכות המחודשת ב"ידיעות אחרונות" ניכרת בגליונות העיתון. בחודש יוני, למשל, השיק העיתון מוסף חדש לבני-נוער, "הצינור". מי שהגה אותו לא פסח כמדומה על אף סעיף במרכיבי הנוסחה שאמורה לקלוע לטעמו של המתבגר המצוי

מדד החשש והדאגה הגבוה ב"ידיעות אחרונות" מכתוב גם מאמצי שיווק פעלתניים, הכוללים מבצעים חסרי תקדים למנויים ושיתופי פעולה שבמסגרתן מחולק העיתון חינם. בנוסף, בתחנות רכבת מסוימות נמכרים גיליונות בשקל אחד בלבד

האינטרנט. גם כאן נחלץ גנוני מווס לפעולה בעת שרכש בחודש שעבר נתח משמעותי מן הבעלות על אתר הספורט הפופולרי One. מדד החשש והדאגה הגבוה ב"ידיעות אחרונות" מכתוב גם את מאמצי השיווק הפעלתניים של העת האחרונה, הכוללים מבצעים חסרי תקדים למנויים חדשים בנקודות המכירה, ושיתופי פעולה עם רשתות השיווק, שבמסגרתם מחולק העיתון חינם למי שרוכש מוצרים בסכום מסוים. בנוסף, בחלק מתחנות הרכבת שבהן מחולקים החינמונים, נמכר גיליון של "ידיעות אחרונות" בשקל אחד בלבד.

בה בעת נמשכות השמועות העקשניות בדבר כוונתו של מוסס להוציא לאור חינמון מבית "ידיעות אחרונות". העבודה על המיזם מתנהלת תחת מעטה של חשאיות ואיש אינו מוכן להתבטא על כך בגלוי. טיפנבורן, אשר לפי דיווחים בעיתונות אמור לרכז את המיזם, סירב להגיב בעניין זה והסכים לומר רק כי הוא "עובד על מוצר". לדבריו, "החינמון של 'ידיעות אחרונות' ייצא לאור בלי שום קשר לאדלסון". חזית אחרת תיפתח, כנראה, דווקא מול אליעזר פישמן, בעל מניות מיעוט ב"ידיעות אחרונות" והבע"לים של העיתון הכלכלי "גלובס": "מ'ידיעות אחרונות' נשלחים רמזים על מיזם של עיתונות כלכלית, שיכלול עיתון ואולי גם ערוץ טלוויזיה, ושבראשו יעמדו יואל אסתרן, לשעבר עורך המשנה של "ידיעות אחרונות", וגלית חמי, לשעבר עורכת הכלכלה.

התוכן, עשויה להיות כאן אמירה בעייתית בדבר הקשר הפתלתל שבין האובייקטיביות של הסיקור החדשותי לסובייקטיביות של הבעת הדעה. טיפנבורן נחלץ להגן על המהלך היוצא דופן: "יש עיתונים חשובים רבים בעולם שבהם עמודי הדעות מופיעים, כמו אצלנו, בכפולה לפני האחרונה בעמודי החדשות. הרצינול לכך הוא שהדעות הן בעצם פרשנות על החדשות ושם מקומן. המגמה ב'24 שעות' היא להפסיק בכלל לעסוק בחדשות. החיסכון בהוצאות בכלל לא היווה שיקול, שכן במילא העמודים האלה היו מוקדשים לכל מיני ידיעות מטופשות ולא רציניות".

בד בבד נערכת קבוצת "ידיעות אחרונות" להתמודדות עם המציאות המורכבת של שוק התקשורת לא רק בתחום העיתונות המודפסת, אלא גם בתחום האינטרנט. בחודש מרץ הושק מותג אינטרנטי חדש של "ידיעות אחרונות" בשם "win-win", המיועד להחליף את "לוח ידיעות אחרונות" בעיתון המודפס ואת הלוח המקביל לו ב-Ynet, ולרכז תחתיו את כל פעילות מודעות הדרושים, הדירוג והרכיבים. היוזמה הזו נולדה לנוכח הירידה המתמדת שחלה בהיקף הפעילות בלוחות המודפסים, לעומת השגשוג באתרי הלוחות האינטרנטיים. עיתונות הספורט היא זירת התגוששות נוספת שבה סופג הגיליון המודפס כשלונות בתחרות מול אתרי

## בתידין של כיכרות?



צילום: רוני שיצר

30 אלף המפגינים והמפגינות בכיכר רבין נגד הסדר הטיעון עם קצב לא ביקשו שהכיכר תתפוס את מקומו של בית המשפט; הם ביקשו להחזיר את התיק לבית הדין

פרי של ניסיון יומיומי ומידע ממגוון רחב של מקורות אלטרנטיביים. עם זאת, אחטא לאמת אם אומר שהסכנה של בתי דין מהירים, בכיכר העיר הפיזית או האלקטרונית, איננה קיימת. הסכנה הזאת לא היתה מעולם גדולה יותר מאשר בימים אלה, כשראש ממשלה, שר משפטים ומקהלת הנוהים אחריהם מנסים לקעקע את יסודות האמון, הכבוד והעצמאות של בית המשפט העליון ומערכת המשפט כולה. לציבור הישראלי אין נטייה להיות שופט בכיכרות, אך אם תיהרס מערכת המשפט, יישאר בית הדין בכיכר העיר כאלטרנטיבה היחידה, ואז תהפוך הדמוקרטיה הישראלית לאפיוודה היסטורית חולפת. ■

חשיבה עצמאית וביקורתית, כתשתית לאזרחות פעילה. עם זאת, הציבור הישראלי אינו מטומטם והוא מוצא לעצמו דרכים רבות ומגוונות להביע את תסכוליו ואת שאט נפשו ממנהיגות מושחתת וכושלת כזו הקיימת היום. עד כה בלטה דווקא אדישותו של הציבור אפילו ביחס למעשי שחיתות שקופים לכל עין. יתר על כן, גם האינטנסיביות של העיסוק התקשורתית בשחיתות נוטה לייאש את הציבור ולא להובילו להפגנות בכיכר העיר. אף כי תפקוד אמצעי התקשורת הוא לעתים קרובות מדי מקומם ונקוב חורים, הם ממשיכים למלא את תפקידם בייצוג החוויה המצטברת של הציבור, חוויה שהיא

אולם כשמדובר בהפרת אמונים, בשוחד, גניבה, במרמה וגם בעבירות מין של נשיא, ראש ממשלה, שר או חבר כנסת, הנפגע העיקרי אינו אדם פרטי אלא הציבור כולו. והוא זכאי לקבל את הסעד המשפטי נגד שליחיו הבוגרניים. לציבור יש עניין ישיר בענישה של מורשעי צמרת השלטון, באופן שירתיע ויגן עליו בעתיד.

במקרה של משה קצב, חש הרוב הגדול של הציבור שהסכם הטיעון שנעשה בשמו בחדרי חדרים אינו מספק לו את הסעד האלמנטרי, בנוסף לפגיעה באזרחיות שלכאורה היו באופן ישיר קורבן למעשיו. היועץ המשפטי לממשלה פעל בשם המדינה שאמורה לייצג את הציבור, ולכן רשאי הציבור להתכנס ולמחות על העסקה הבלתי סבירה שנעשה בשמו.

ראוי להדגיש: 30 אלף המפגינים והמפגינות בכיכר רבין נגד הסדר הטיעון עם קצב לא ביקשו שהכיכר תתפוס את מקומו של בית המשפט בעשיית צדק. להפך, ההפגנה היתה בעיקרה ביטוי לרצונו העז של ציבור גדול להחזיר את התיק לבית המשפט לצורך עשיית דין צדק.

כל מי שיכתוב את ההיסטוריה של התקופה הזאת בישראל לא יוכל להתעלם מן הנתונים הבאים: א. ממדי השחיתות המדהימים שנחשפו בצמרת השלטון ועזעו את הציבור ויצרו גל של אי אמון בפוליטיקה - תופעה שעלולה להביא לקריסת דמוקרטיה; ב. אנשי השררה הנחשדים בשחיתות, בסיוע עוזריהם וגורמים פוליטיים שמזמן רואים בדמוקרטיה ובעיקר בעצמאות בית המשפט ובמעמדו המיוחד מכשול, יצאו במתקפה ללא תקדים על מערכת המשפט, זו שאמורה להגן על הציבור מפניהם; ג. חוקרים ומומחים רבים למשפט קונסטיטוציוני ולמדע המדינה הביעו חשש כבד מפני הנזק שעלול להיגרם לדמוקרטיה לאורך זמן, אם לא יינקטו אמצעים מידיים לעצירת ההסתערות על מוסדות אכיפת החוק.

נקל להבחין שמי שמטיח בציבור ובתקשורת את ההאשמה ברב "בתידין של כיכרות" הם בעיקר נציגים של קבוצה פוליטית מסוימת, שבאה להגן על המושחתים מפני דעת הקהל, יחד עם בעלי בריתה בימין הפוליטי והדתי הרואים בכך הזדמנות לקדם פרוגרמה של ערעור מעמדו העצמאי של בית המשפט העליון.

אין ספק שהציבור הישראלי סובל מכשלונה של מערכת החינוך בהנחלת נורמות והקניית כלים של

כל שמערכת המשפט נעשתה מקצועית יותר, ככל שמשפט צדק נתפס תלוי יותר בהקפדה על דקדוקי נוהל, דיני ראיות, זכויות העומד לדין, תקינות החקירה הנגדית - כך התרחקה עשיית המשפט מכיכר העיר. אם במערכות המשפט באירופה הקונטיננטלית השאירה מורשת המונרכיה האבסולוטית מבני סמכות הייררכית, הרי שבמסורת האנגלוסקסית, בעיקר באנגליה ובארצות הברית, בחברות שהצמיחו את הדמוקרטיה הציבורית והמשוכללות ביותר בעת החדשה, נשמרה זיקה חזקה יותר למורשת הדמוקרטיה של הכרעת הציבור באמצעות מוסד חבר המושבעים.

המושבעים בשיטה האנגלוסקסית שימרו את היסוד הפרקטי והסמלי של עקרון ריבונות העם. אך גם בשיטות משפט דמוקרטיות ללא מוסד המושבעים, המערכת המשפטית באה להכריע - לפי החוקים שהריבון חוקק באמצעות שליחיו - כדי להגן על הציבור מפני שרירות השלטון, מפני אזרחים המבקשים לפגוע בו, ולפעמים אף מפני הציבור עצמו ברגעים של התלהמות, הסתה ואיבוד שיקול דעת.

עם התפתחות התופעה של דעת קהל בחברת ההמונים המודרנית, בעיקר החל מן המהפכה הצרפתית, תהליך שהלך והתגבש באמצעות צמיחת העיתונות והתקשורת האלקטרונית - הפכה גם דעת הקהל למרכיב חשוב בתהליך עשיית הצדק בחברה. אולם בשל מקצועיות ההליכים המשפטיים, נוקזו סמכותה וכוחה העיקריים של דעת הקהל לשיפוט מוסרי ופוליטי של עבריינים - בעיקר עברייני הצווארון הלבן.

מצב זה יצר גם בישראל את התופעה שעבריינים שמערכת המשפט לא הרשיעה מחוסר ראיות, או מחוסר עניין לציבור, נוהגים לעשות שימוש באמצעי התקשורת כדי להכריז על חפותם. הם יוצאים אל הציבור כחתנים ביום חתונתם, בחיך מלא שביעות רצון עצמית, ומטשטשים בעזרת יועצי תקשורת את ההבדל הגדול בין העדר בסיס לתביעה או הרשעה משפטית לבין חפות מוסרית. כשהציבור מוחה על התנהלות כזו בזירת התקשורת, קמים עליו אנשי שררה ועורכי הדין המשרתים אותם וזועקים "הרפו, אל תהיו בתידין של כיכרות!"

כשמדובר במעשים פלייליים בין אדם לחברו, בדרך כלל אין הציבור מתעורר להביע את דעתו וטוב שכך.





## האזרח מרדוק



המשא ומתן נמשך חודשים, אבל בניגוד לעסקות דומות לא היתה סוגיית המחיר אבן הנגף העיקרית. הרוכש הניח על השולחן הצעה לרכוש את החברה תמורת חמישה מיליארד דולר, מחיר הגבוה בכששים אחוז מערך השוק שלה, וברור היה שאיש לא יציג הצעה נדיבה יותר. הבעיה שעייכבה את השלמת העסקה היתה זהותו של הקונה המיועד: ברון התקשורת הגדול בעולם עם רקורד עסקי מרשים, אבל עם מוניטין עיתונאי שנוי במחלוקת.

החששות הכבדים מפני השתלטותו של רופרט מרדוק על חברת "דאו ג'ונס", הבעלים של העיתון "וול סטריט ג'ורנל", באו מפי שלושה גורמים: הראשון, והמשמעותי ביותר – חלק מבני משפחת בנקרופט, בעלת השליטה בחברה, שמניותיה נסחרות בבורסה. הבנקרופטים – שבט מפוצל של יורשים שהתקשו להגיע להסכמה עד הרגע האחרון ממש – ביקשו להבטיח שלא ייגרם נזק למוניטין של העיתון השנוי בתפוצתו בארצות הברית, עם 2.062 מיליון מנויים על המהדורה המודפסת ועוד כ-900 אלף גולשים בתשלום למהדורת האינטרנט.

לא פחות מהם הצטמרו מן המחשבה ש"הוול סטריט ג'ורנל" ייפול לידי מרדוק גם עיתונאים רבים, ובהם עובדי העיתון עצמו. הצלחותיו של איל העיתונות, שהחל את דרכו באוסטרליה ואחר-כך כבש כמה מעיתונות הבולטים של בריטניה, לפני שדילג מעבר לאוקיינוס האטלנטי והחל במסע רכש אמריקאי, היו בעיקר בתחומי העיתונות הפופולרית, הצהובה. הוא היה האיש שהפך את ה"סאן" הלונדוני ב-1969 לטבלואיד ולסיפור הצלחה כלכלי, שבשיאו הגיעה תפוצתו ליותר מארבעה מיליון עותקים ביום, בעיקר הודות לנערת עמוד 3 חשופת החזה ולכותרות סנסציוניות. כך גם מקבילו השבועי "ניוז אוף דה וורלד", שמיעט להתעניין בחדשות ובוודאי לא במתרחש בעולם, אלא אם כן מדובר ברכילות עסיסית או בנשים עירומות למחצה. גם השקת רשת הטלוויזיה האמריקאית שלו, "פוקס ניוז", נחשבת לציון דרך חשוב בתהליך הטבלואידיזציה של המסך הקטן. כל אלה עומדים בניגוד גמור ל"וול סטריט ג'ורנל" הסולידי, המאופק, הציני, עיתון של כותרות זעירות וידיעות ארוכות, אשר במשך שנים רבות נמנע בעקשנות מלפרסם תצלומים.

אם לא די בכך, מרדוק היה ונשאר מו"ל שאיננו חושש להתערב

בעניינים מערכתיים, ולא פעם הואשם שאילץ את עורכי ארגוני התקשורת שבבעלותו "לקבל החלטות הנוגעות לסיקור החדשותי באופן שיקדם את האינטרסים של אימפריית התקשורת ההולכת וגדלה שלו". הציטוט הזה לקוח מכתבה ב"וול סטריט ג'ורנל", שפורסמה ביוני האחרון, כאשר החל המשא ומתן לרכישת העיתון. מרדוק, נאמר עוד בכתבה, "טשטש את הקו הקיים באמצעי תקשורת רבים באמריקה בין הצד העסקי למערכת".

את אחת הדוגמאות הבולטות לכך סיפק ב-1998 ג'ונתן מירסקי, הכתב והפרשן הבכיר לענייני סין של ה"טיימס" הלונדוני (שנרכש על-ידי מרדוק בשנת 1981), שחשף כיצד, בהנחיית מרדוק, אילצו אותו עורכיו למתן את ביקורתו על ממשלת סין, כדי שלא לשבש את מאמציו של הבעלים לקשור עסקות ברחבי מדינה זו ("העין השביעית", גיליון 14).

מרדוק גם הורה להפסיק את העברת שידורי הבי.בי.סי בערוץ הכבלים שלו באסיה, "סטאר", שנקלט גם בסין, לאחר שהסינים ועמו על סרט של הרשת הבריטית על חייו של מאו, שבו נחשפו פרטים על חיי המין של המנהיג הנערץ. "אינני רואה מדוע עלי להיות אחראי לדברים המרגיזים את שליטי סין, כאשר אלה הם האנשים שאיתם אני מבקש לעשות עסקים", ציטט אז מירסקי את מרדוק.

קורבן נוסף למדיניות הזאת היה כריס פאטן, המושל הבריטי האחרון של הונג קונג בטרם זו הוחזרה לריבונות סינית לפני עשר שנים, שלא הסתיר את ביקורתו על בייג'ין. בהוראת איל העיתונות צינורה הוצאת הספרים "הארפר קולינס", שאף היא חלק מאימפריית התקשורת המרדוקית, קטעים מספרו של פאטן, כדי שלא להרגיז חלילה את הסינים.

הקבוצה השלישית שסובלת בחודשים האחרונים מחרדת מרדוק כוללת ליברלים רבים, המודאגים שרכישת ה"וול סטריט ג'ורנל" תחוק עוד יותר את המגמה השמרנית בתקשורת האמריקאית. עמוד המאמרים של העיתון נושא אופי ימני-שמרני כבר שנים, כאנטיזה מובהקת לקו של ה"ניו יורק טיימס" וה"ושינגטון פוסט", אבל הסיקור החדשותי של העיתון נחשב תמיד מקצועי, דקדקני, הוגן ומאוזן. מרדוק אמנם תרם לאחרונה כספים גם למערכת הבחירות של הילארי קלינטון, אבל בתחום התקשורת הוא שומר על נאמנות לקו הרפובליקני-השמרני. לאחר שרכש את הטבלואיד "ניו יורק

פוסט", שהיה בעבר בעל קו ליברלי, ביצע העיתון פנייה חדה ימינה. הוא גם הקים ומימן את כתב העת השמרני "ויקלי סטנדרד" וכמובן את ספינת הדגל של התקשורת הימנית באמריקה, רשת "פוקס ניוז", אשר תחת מסווה הסיסמה "אנחנו מדווחים – אתם תחליטו" מזינה את הצופים במנות גרושות וצעקניות של פטריטיזם לוחמני נוסח ג'ורג' בוש וימינה ממנו.

"מרדוק סימן עוד ניצחון גדול בתהליך הפוקסאיזציה של אמריקה", התריע בעל הטור הליברלי ביל פרס. "מעשה יהיה מקום אחד פחות שאפשר לפנות אליו כדי לקבל דיווח טוב, מבוסס ואובייקטיבי, ופחות עיתון אחד שיפרסם את האמת". פרס, כמו רבים אחרים בשמאל האמריקאי, משוכנעים שמרדוק איננו רוצה רק לעשות כסף – אלא לנצל את הכלי רבי-ההשפעה שקיבל לידיו כדי לקדם את האג'נדה הימנית שלו. והיה מי שהזכיר שלא היה זה מקרה שכל 175 העיתונים של מרדוק ברחבי העולם תמכו, עד האחרון שבהם, בהחלטתו של ג'ורג' בוש לפלוש לעיראק.

החתימה על הסכם המכירה של ה"וול סטריט ג'ורנל" התעכבה עד שהושג הסדר על מנגנון המיועד לצמצם את מעורבותו האישית של מרדוק בתכנים ולבלום נסיונות לפגוע בצוות העיתונאי הבכיר של העיתון. ועדה בת חמישה חברים – בהם שני עיתונאים בכירים בדימוס – אמורה לפקוח עין על יחסי המו"ל והמערכת, אבל כבר יש מי שמטילים ספק ביכולתו המעשית של גוף זה לעצור את מרדוק. הוא עצמו הדגיש כי כוונתו היא לחזק את הג'ורנל בתחרות מול ה"ניו יורק טיימס" וגם עם ה"פינגטל טיימס" הבריטי, שהולך וכובש נתח גם משוק העיתונות האמריקאי, ולהיעזר בצוות ובמוניטין של ה"ג'ורנל" כדי להעניק תכנים איכותיים לערוץ הטלוויזיה "פוקס ביונס", שהוא עומד להשיק באוקטובר השנה.

אבל גם ההבטחות הללו אינן מרגיעות את הרוחות. הרקורד של "האזרח מרדוק", כפי שהוא מכונה בפרפרזה על המו"ל רב העוצמה ונטול המעצורים בסרטו של אורסון ולס, בן דמותו של ויליאם רנדולף הרסט, ממשיך להטיל צל על העסקה. ה"ג'ורנל" הוא מוסד לאומי חשוב. המדינה תינזק אם מרדוק יוריד את ערכו של העיתון על-ידי פגיעה בעקרונותיו, הזהיר מאמר מערכת ב"ניו יורק דיילי ניוז". הכותרת למאמר, כדרכם של טבלואידים, היתה קצת פחות מעודנת: "כאשר הברברים חודרים אל תוך העיר". ■

האם יוכל רופרט מרדוק, המו"ל

שסיפורי ההצלחה הגדולים שלו

כוללים את ה"סאן", ה"ניוז אוף דה

וורלד" ורשת "פוקס ניוז", לשמור על

המוניטין המקצועי הסולידי, המאופק

והרציני של "הוול סטריט ג'ורנל"?



**אתגר הזהות**

# דברים ושברי דברים על יהדותה של מדינה דמוקרטית

עורכים: אביעזר רביצקי וידידיה צ' שטרן

ספר השוטח לפני הקוראים את מחשבותיהם של טובי ההוגים הישראלים בדבר אופיו החידתי של ההווה הישראלי - המדינה, החברה, התרבות והמשפט; ישראליות המתחבטת בין ייחודיות יהודית לבין נורמליות מערבית.



### הכותבים:

- ד"ר יוסי ביילין ■ פרופ' אלה בלפר ■ הרב יואל בן-נון
- פרופ' רות גביזון ■ פרופ' דני גוטוויין ■ פרופ' יוסף דן
- פרופ' יחזקאל דרור ■ ד"ר יונתן כהן ■ ד"ר אריק כרמן
- פרופ' אסא כשר ■ פרופ' מנחם מאוטנר ■ אסף ענברי
- פרופ' מרדכי קרמניצר ■ הרב נחום אליעזר רבינוביץ
- פרופ' אביעזר רביצקי ■ פרופ' מיכאל רוזנק
- פרופ' אליעזר שביד ■ פרופ' אבי שגיא
- פרופ' ידידיה צ' שטרן



ס פ ר ח ד ש

להזמנת הספר:

טל': 1-800-20-2222; אדוא"ל: orders@idi.org.il



המכון הישראלי לדמוקרטיה



### מה שהיה או מה שיהיה

של ועדת וינוגרד.

אכן, התשובות לטענות הללו קלות מאוד: העולם השתנה, ההשערות הן חלק מחיי היום-יום, ההדלפות הן בימינו אלה כמעט המקור החשוב ביותר ליריעות.

כל זה נכון, אך כלל אינו מניח את הדעת. מכיוון שהדיווח ללא ציון מקורות הוא אכן תופעה שבלעדיה אין תקשורת חופשית, אולי ראוי לקבוע אי-אלה כללים, שהיו נהוגים פעם בעיתונים רציניים: העורכים חייבים להיות נוקשים יותר עם מביאי חדשות העתיד. לפחות להם חייבים הכתבים לדווח מי מקורותיהם, מניין שאוב המידע.

כפי שהדברים נראים היום, ספק אם כך הרבר.

כאשר נחשפו האזנות הסתר של הנשיא ניקסון בפרשת ווטרגייט, בשנת 1973, עלה המוניטין של ה"ושינגטון פוסט" עקב גילוייהם המרשימים של העיתונאים וודוורד וברנסטיין, שידעו לכאורה כל מה שקרה. נזכור נא, שרק לפני שנה הודה מי שהיה אחד ממקורותיהם החשובים, פקיד בכיר באף.בי.אי, ויליאם פֶּלֶט, בהיותו המודיע האלמוני.

ככל הזכור, זה היה המקרה היחיד שבו סמך העורך הראשי של העיתון בעת ההיא, ביל בראדלי, על מהימנות המקור של הכתבים החרוצים שלו.

היה לי הכבוד להשתתף בישיבת מערכת של העיתון במאי 1973, כשכתב לענייני ביטחון סיפר כי יש לו ידיעה שמצרים מחזקת את ההגנה האנטי-אווירית של לוב בטילים סובייטיים. דעתו של העורך לא נחה בישיבה והיא עד שהכתב גילה לו מי היו מקורות הידיעה שלו, שלא היה רשאי לצטט.

לו לפחות ידע ציבור קוראי העיתונים והתקשורת האלקטרונית בישראל, שהאטריות הקרות שמאכילים אותו בהן מיום ליום, ולעתים משעה לשעה, באות ממקורות אמינים, אולי היה סומך יותר על כך שכשהוא קורא או שומע "מה יהיה", אין הוא ניוון מבראים ונביאי שקר, אלא ממי שהמידע שבידיהם אכן מהימן וראוי. לו כך היו פני הדברים, פחות עיתונאים היו "אוכלים את כובעיהם" או ממציאים בדותות על בדותות כדי להצדיק את השטויות שפרסמו בזמנם, כפי שהדברים עלו ממאמרה של גורית קנטי.

### גבראל שטרסמן

הכותב הוא שופט בדימוס והיה שנים רבות עיתונאי בתפקידי כתיבה ועריכה

הצצה מעמיקה, לא שטחית כלל, בספרות מקצועית הנוגעת לחדשות מגלה שהגדרת "חדשות", או כפי שזה היה במקור "news", התייחסה לאירועים שאירעו זה עתה.

כאשר ביקשו היסטוריונים לרענן את תודעת עם ישראל במה שהיה פעם, הם הוציאו לאור בירושלים כתביעת מופלא ששמו היה "חדשות מן העבר".

חדשות מן העתיד הן המצאה בת זמננו, ישראלית במיוחד. מאמרה מאיר העיניים של גורית קנטי ("העין השביעית", גיליון 68, יוני 2007) מייקרת את תשומת לבו של כל המתעניין בתקשורת בוויית זו של הרדייה אחרי הסקופ. ככלות הכול, לפי תורת הסטטיסטיקה, גם בממצאי הסקרים יש להביא בחשבון אחוז מטוים של טעות. או מה אם כותרת בעיתון תהיה שגויה? אם ידיעות מלאות "בשר" לא יתגלו בכוא היום כרלות שומן ומרובות רסיסי עצמות? פעם נהגו לומר, שאין זוכרים את הכתוב בעיתון, שכן למחרת הקריאה בו אין הוא משמש עוד אלא לעטוף בו דגים. אין להניח שמנהג עתיק יומין זה עורגנו רוח במקומותינו. הבריות אינן שומרות בביתן עיתונים ישנים, רוב צופי הטלוויזיה או מאזיני הרדיו אינם מקליטים את שהם שומעים או רואים, ומכיוון שמדי שעה או מדי יום נמוג השעמום בן הרגע על-ידי חדשות טריות, אין זוכרים בדרך-כלל את השגיאות - מלה מנומסת להמצאות וניחושים - הממלאות את טורי העיתונים.

לא קל לִכְפּוֹת את המצב האומלל הזה. בפועל מאכילים אמצעי התקשורת את צרכניהם בכל-יכך הרבה אטריות קרות, כמאמר הפתגם האירישאי הישן, שפשוט חבל על הזמן. די בקריאת מאמרים פובליציסטיים או טורים הומוריסטיים ומעט ביקורת תיאטרון או ספרות. שם יודע הקורא אל נכון שהוא ניוון מרעותיהם של הכותבים. עיון בעמודי החדשות מוליך למסקנה אחת, באופן חרימשמעי: מאז עברה הנבואה מה עולם, היא חזרה ביתר שאת ובתנופה לאמצעי התקשורת הישראליים. העובדות הממשיות מתמצות באטונות (תאונות, רעשי אדמה, צונאמי) ולפעמים במה שהיה.

חלק הארי של הכותרות בעיתונינו דן בעתיד להיות (או לא להיות), בלוחות זמנים של מגפשים צפויים, בפסקידין העתידים להינתן, וכתוכן מאמרה הנ"ל של גורית קנטי, מה יהיו - או לא יהיו - מסקנותיה





# בהנחה שהשנה הבאה תהיה הרבה יותר טובה...

פרסומי המכון הישראלי לדמוקרטיה בהנחות מתוקות

**כל המחקרים - 20 ש"ח    כל הספרים - 40 ש"ח**



להזמנות: טל': 1-800-20-2222; או דוא"ל: [orders@idi.org.il](mailto:orders@idi.org.il)  
 לרשימת הפרסומים המלאה היכנסו לאתר: [www.idi.org.il](http://www.idi.org.il)

\*המבצע חל על כל פרסומי המכון, למעט כמה ספרים שבשיתוף עם הוצאות אחרות.  
 \*המבצע תקף עד 7.10.2007



המכון הישראלי לדמוקרטיה